TOPLUMSAL KURTULUŞ

AYLIK TEORİK - PRATİK SOSYALİST DERGİ

ALTINCI YIL
SAYI:60
OCAK
1993
12.500 (KDV'li)

ÖZGÜR ÜNİVERSİTE AÇILIŞ KONUŞMASI
Fikret Başkaya

BİLİM YÖNTEMİ VE MÜCADELEM
İsmail Beşikçi

TOPLUMSAL KURTULUŞ SON SAYI

Toplumsal Kurtuluş elinizdeki 60. sayısıyla yayınına son veriyor. Ama bu buruk bir veda yazısı değil. Daha yüksek birlik projelerinde katkımızı sürdürmek üzere altıncı yılını onurla yaşadığımız bu katkıyı siyasal-sosyalist dergicilik tarihindeki yerine yerleştiriyoruz.

Sevgiyle ve sevinçle tarihteki yerine koyuyoruz Toplumsal Kurtuluş'u çünkü misyonu başarılıdır. Sosyalizm ve toplumsal mücadeleler tarihinin önemli bir dönemecinde sağlam duruş mevzilerinden oldu.

Toplumsal Kurtuluş'un altı yıllık külliyatı Dünya'da ve Türkiye'de toz ve duman bulutları içerisinde devrimci sosyalizmin onurlu ve moralli yolculuğunun berrak çizgilerini taşır ve bu sürecin aktivist tanıklığıdır.

Toplumsal mücadelelerin derinliğindeki seyre ve harekete çektiği projeksiyonlarla, siyasi yön tespiti ve siyasi cesaretiyle açtığı yollarla ve aydın mücadelesiyle toplumsal bilinçte kalıcı izler bıraktığımızı düşünüyoruz. İz bırakan bir mücadele ve kalıcı bir katkı: İşte bir mücadele döneminde başarılmış ve artık tamamlanmış misyon.

Biz son nöbet ekibi, tüm yazarlarına, çalışanlarına, katkıda bulunanlara, siz okurlarımıza teşekkürlerimizi yazıyoruz. Sevgi ve selamlarımızı iletiyoruz.

ŞEVKİ ÖMEROĞLU **İ. KILIÇ** **KADİR GÜVEN**

LEVENT ARSLAN **BÜLENT ŞİRİN** **S. CEMAL YAZICIOĞLU**

REHA ORHAN **OĞUZ NURCUGİL**

AKIŞ&DÖNEM
YAYINCILIK
İstanbul Temsilci: Levent Arslan
Ankara Temsilci: Bülent Şirin
İzmir Temsilci: Reha Orhan
Dizgi-Teknik: S. Cemal Yazıcıoğlu

TOPLUMSAL KURTULUŞ
aylık teorik-pratik sosyalist dergi

Altıncı Yıl, Sayı: 60
OCAK 1993

Sahibi: Şevki Ömeroğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Oğuz Nurcugil
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Kadir Güven

Merkez: Büyük Reşit Paşa Cad. 40/4
Beyazıt / İstanbul
Telefon: 528 43 72
Ankara Bürosu: Konur Sokak 73/9 Ankara
Telefon: 425 93 78
Avrupa Temsilci: İ. Kılıç
Poste Restante Paris Bonne Nouvelle
75010 Paris, France
Almanya Temsilci: Nurettin Kurtuluş
Solling Str. 15 3000 Hanover 21 (W) Almanya
Viyana Temsilci: Nurettin Civandağ
Ob. Donau str. 4/5A 1020 Wien-Avusturya

Yurtiçi Abone ve Bayii Hesap No: 378 760
Ş. Ömeroğlu
İş Bankası Cağaloğlu - İstanbul
Abone Koşulları: Yurtiçi Yıllık: 100 bin TL
Yurtdışı: Yıllık 80 DM
Yurtdışı aylık: Almanya: 7 DM
İsviçre: 7 SF
Fransa: 20 FF
Yurtdışı Abone Hesap No (DEM): 3112141
Ş. Ömeroğlu
İş Bankası Cağaloğlu - İstanbul

Kapak Fotoğrafı: Hakan Ege
Basıldığı Yer: YALÇIN Matbaası

İÇİNDEKİLER

YIL SONU GERÇEĞİ: DÜNYA SOSYALİZME MUHTAÇTIR

I
AMERİKA'DA SEÇİM: YETMEZLİK SİNYALİ

✔ Bush zamanında komünizm tehditi kalktı. Saddam "tehditi" bertaraf edildi. Peki, Bush neden gitti?

Başkan Bush, komünizmin çökertildiği dönemin başkanıdır. Amerika Birleşik Devletleri, kapitalist bloğun lideri olarak, Başkan Bush zamanında komünizm tehditinden kurtulmuştur.

Buna karşın, Başkan Bush, Sovyet sisteminin tarihe gömülüşünün ikinci yılının başında, yapılan seçimi kaybetmiştir.

Bundan ne sonuç çıkabilir? Sonuçların birisi, komünizmin Amerika için çoktan tehdit olmaktan çıktığıdır. Komünizm tehdit olmaktan çıkmıştır, basın ve televizyon tehdit olmaktan çıkan komünizmi bir tehdit olarak göstermeyi sürdürmüştür ve 1991 yılında şeklen de tehdit olma özelliğini yitirmiştir. Bush'un kaybı, bunu da düşündürmektedir.

İKİNCİ TEHDİT SADDAM MI?

Tehditlerin, medya ve yöneten klik dışında, gerçekçi olmadığını söylemek mümkün müdür? Amerikan toplumunun Başkan Bush'un Irak Devlet Başkanı Saddam'ı bir insanlık tehditi olarak göstermesini ciddiye aldığı söylenebilir mi? Çünkü hem Saddam dize getirilmiştir ve hem de Bush seçimleri kaybetmiştir.

Bir sonuç, Amerikan halkının Saddam'ı ciddi tehdit saymamış olmasıdır.

Bir sonuç, tehdit olsa bile ortadan kalktığına inanmamıştır.

Bir sonuç, ortadan kalksa bile Amerika'nın gücü konusunda tereddüte düşmüştür.

Çünkü, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'nı finanse eden Washington, Irak Savaşı'nı Arap şeyhlerinin kesesine güvenerek, Almanya ve Japonya'dan katkı dilenerek finanse etmiştir. Halkın bunu görmüş olması ihtimal dahilindedir.

GÜÇSÜZLÜĞÜN SERÜVENİ

Başkan Bush dönemi Amerika'nın güçsüzlüğü tattığı dönem olmuştur.

Amerikan ekonomisi, Almanya ve Japonya karşısında sürekli mevzi kaybetmiştir.

Amerika, değil geleneksel pazarlarını kaybetmek, kendi iç pazarını ve en güvendiği otomotif piyasasını, Japonlar'a kaybetme sürecine girmiştir. Japon ekonomisi, Amerika'yı devralmaya hazırlanmıştır.

Bütçe açıklarını, işsizliği kapatamayan bir ekonomi haline gelmiştir.

Amerika, iradesini empoze eden bir ülke olmaktan daha çok kararlarını diğer yedi zengin ülke ile paylaşan bir güç haline gelmiştir.

PEKİ SOVYETLER'İN ÇÖKÜŞÜ

Saddam devrilmese bile perişan edilmiştir. Bu gerçektir. Ancak Saddam diktatör de olsa, modern ve laik bir devleti temsil etmektedir. Saddam'ın rakipleri ise Suudi Arabistan ve Kuveyt türünden Orta Çağ ilkellikleridir. Bush, buradaki çelişkiyi Amerikan halkına nasıl anlatacaktır? Demokrasi adına Kuveyt ve Suud gericiliğini nasıl savunacaktır?

Sovyetler çökmüştür. Ancak barajın arkasından Humeyni özlemleri çıkmıştır.

Afganistan'daki "Sovyet" yanlısı Necibullah rejimi çökertilmiştir. Fakat yerine, modern zamanlarda düşünülmesi imkansız ilkellikler çıkmıştır. Yerine Orta Çağ islam karanlığı gelmiştir.

Sovyetler çökmüştür. Yerine

Rusya gelmek üzeredir. Sovyetler'in yerine Rusya'nın gelmesi, Amerika'nın uzun dönem çıkarlarına uygun mudur? Artık dünya ölçüsünde bir tehdit olmaktan vazgeçmiş bir Sovyetler mi, yoksa diğer tekelli devletlerle rahat ittifaklara girebilecek bir Rusya mı, Amerikan çıkarına uygundur. Sadece kapitalizmi ve tekeller düzenini terbiye eden, bu arada en çok çekindiği Amerika ile ilişkiyi seçen bir Sovyetler mi, yoksa geçiş sıkıntılarını aştıktan sonra Japonya ya da Almanya ile anlaşabilecek büyük bir tekelli Rusya Devleti mi Amerika açısından tercih edilmelidir?

İÇE DÖNÜŞ MÜ?

Ayrıca komünizm tehditi, Amerika için bir tehdit olabilmiş midir? En son tehdit marksist Allende'nin Şili'deki yönetimidir ve 1970 yıllarının başında Pinochet ile çözülmüştür. Afganistan'ı, Angola'yı, Türkiye'yi komünizm tehditinden korumak için Amerikan ekonomisinin kaynaklarını kullanmayı ne ölçüde Amerikan halkına anlatmak ve kabul ettirmek mümkündür? Amerika, Monroe Doktrini çizgisinde, buralardaki jandarma rolünü bıraksa ne olur?

İkinci Dünya Savaşı sonrasında silahlanmaları engellenen Almanya ve Japonya büyük güç oldular ve şimdi Amerika'nın üstünlüğünü tehdit ediyorlar. Irak Savaşı ile Amerikan halkının bunu gördüğünü düşünmek mümkündür.

KOMÜNİZM TEHDİTİ

Sovyet sisteminin yıkılması, beyni yıkanmış Amerikan halkı için bazı gerçeklerle tanışma dönemini başlatmaktadır. Clinton'un ve Latin Amerika'ya öncelik tanıyan karısı Hilary'nin seçilmeleri, bir işarettir.

Amerikan politikasında keskin dönüşler beklememek gerekir.

Ancak karı-koca Clinton'ların umulmadık başarıları, Amerikan halkının yetmezlik duygusunu tanımaya başladığının işareti olmaktadır.

Kampanyadan sekiz ay kadar önce Bush karşısında Demokrat Parti'nin aday bulamayacağı ya da çıkarmayacağı ileri sürülüyordu. Clinton, alkolik bir babanın çocuğu olmakla, Vietnam Savaşı'na tutumuyla, evlilik dışı dedikodularıyla Amerikan sistemine en aykırı aday olmuştur.

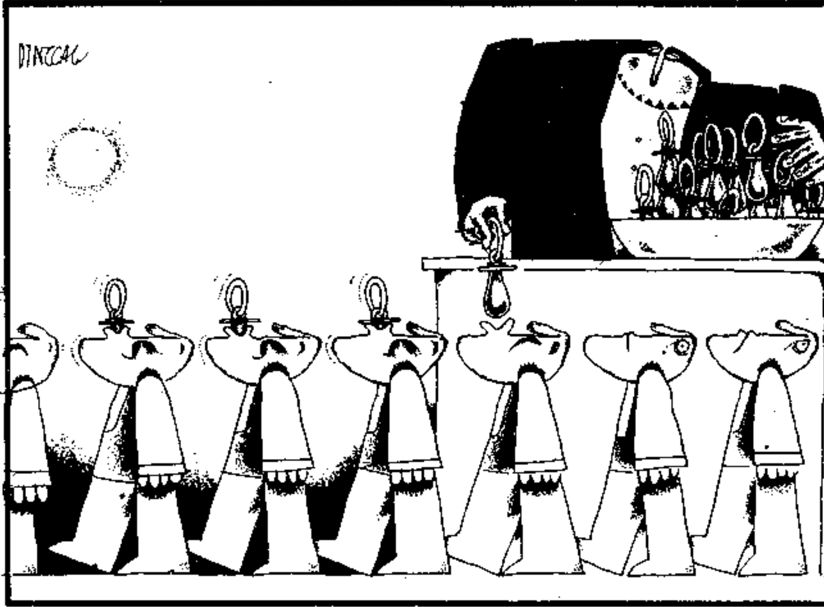
Bunlar, Amerikan halkının kendi ve tutucu değer yargılarından kuşku duymaya başladığının da işaretleri olmaktadır.

II
TÜRKİYE: DARBESİZ ASKERİ YÖNETİME DOĞRU

✔ Yargıtay Başkanı Ocakcıoğlu, burjuva demokratik hukuk anlayışına darbe indirmiştir.

✔ Türkiye, darbesiz askeri yönetimi talim etmektedir.

Ne olmuşsa olmuş, Başbakan Demirel, hükümetleri döneminde askerlerin "Mustafa Muğlalı ve Rüştü Erdelhun komplekslerinden kurtulamadıklarını" açıklamıştır. General Muğlalı, Kürt kıyımı nedeniyle ve General Erdelhun da 27 Mayıs öncesinde orduyu müstebit bir idarenin emrine verdiği gerekçesiyle sonradan yargılanan iki üst düzey subaydır. Demirel, şimdiki üst düzey subaylara bir daha bunların ortaya çıkmayacağı konusunda güvence verildiğini açıklamıştır.

YARGITAY BAŞKANININ HUKUK DARBESİ

Adli yılın açılışında Yargıtay Başkanı İsmet Ocakcıoğlu "bölücü" ve "terörist" eylemlere karşı devletin aynı yöntemlerle hareket etmesinin hukukiliği üzerinde bir fetva vermiştir. Bu Türkiye'de burjuva demokratik hukuka indirilmiş bir darbedir ve hukuksuzluğun başlangıcıdır.

ÖRFİ YÖNETİM

"Sıkı yönetim" sözünün eskisi "Örfi İdare" olarak bilinmektedir. "Örfi" idare kabul ettirilen ve edilen adetlere göre yönetim anlamına gelmektedir.

Türkiye'ye "Örfi İdare" anlamında sıkı yönetim gelmiştir.

Askerin idaresi hukuki sayılmaktadır.

MEHMET ALİ BİRAND ÖRNEĞİ

Mehmet Ali Birand'a bağlı 32.Gün ekibinin Osman Öcalan ile Show TV'de yayınlanan mülakatı, Genelkurmay Başkanı'nın itirazına yol açmıştır. Başbakan, bu itiraza uymuştur. Devlet Güvenlik Mahkemesi bu itiraza göre kovuşturma başlatmıştır.

BİTLİS: BARZANİ VE TALABANİ

Mesut Barzani ve Celal Talabani, henüz Türkiye'nin kabul ettiği bir hukuk realitesini temsil etmeyen iki Kürt politikacısıdır. Jandarma Genel Komutanı Bitlis, Barzani ve Talabani'yi kendisine muhatap seçmiştir.

Kürdistan'da Ünal Erkan geriye çekilmiştir.

İLAN EDİLMEYEN SIKI YÖNETİM YA DA ÖRFİ İDARE

Türkiye Kürdistan'ında sıkı yönetim uygulaması başlamıştır.

Devlet genişletilmiştir.

Gündem ve Ülke'nin dağıtımını engelleyenin resmi sıkı yönetim güçleri ya da yarı resmi hizbulkontra olmasının önemi yoktur. Önemli olan, bundan bir süre önce, İstanbul basınının isteğine göre, bu dağıtımın önleneceğinin Ülke'deki sütununda Yalçın Küçük tarafından yazılmış olmasıdır. Bunun için sıkı yönetim gerekmiştir ve örfi idare bulunmuştur.

ANAYASA'YA AYKIRI SAVAŞ

Yürürlükteki anayasa, sınır dışına silahlı kuvvetler çıkarılmasını Meclis kararına bağlamaktadır. Karar alınmadan asker göndermek anayasaya aykırıdır.

Adnan Menderes hükümeti, 1950 yıllarının başlarında Meclis kararı olmadan Kore'ye asker göndermiş ve bunun anayasaya aykırılığı, 27 Mayıs'tan sonra ortaya konmuştur.

Kuzey Irak'a Türk Silahlı Kuvvetleri'nin gönderilmesi bir sıcak takip gerekçesine dayandırılmamıştır. Böyle bir gerekçe imkansızdır. Silahlı Kuvvetler birlikleri, bir PKK kuvveti ile çarpıştıktan sonra takip üzere Irak içlerine girmemiştir. Açık ve planlı bir biçimde sınır ötesine kuvvet gönderme söz konusudur.

Meclis kararı alınmadığı için anayasa ihlalidir.

TEKELLİ ASKERİ YÖNETİM

Hiç bir hukuk kuruluşunun bu nokta üzerinde durmaması, artık hak ve özgürlükler konusundaki uyanıklıkların sona erdiğinin de işaretidir. Bu, önemli bir başlangıçtır.

Türkiye açısından yepyeni bir durum ortaya çıkmıştır: Genelkurmay, tıpkı eylülist dönemdeki gibi, sınırsız ve engelsiz yetkiler kullanabilmekte ve buna toplumdan hiçbir itiraz gelmemektedir.

Darbe gelmiştir.

Toplum darbenin ne zaman geleceğini tartışmaktadır.

"Darbe, darbe" diye darbe karşısında gözler kör olmuştur.

III
TÜRKİYE: YÖNETENLERDE BÖLÜNME

✔ Özal efsanesinde son perdeye yaklaşılıyor.
✔ Mesut Yılmaz, kendisini bilmez Turgut Özal'ın ayaklarından birisini kırdı. Şimdi, Özal Amerikan sözüyle "topal ördek" oldu.
✔ SHP'nin CHP olarak bölünmesinden sonra ANAP da ikiye ayrıldı.
✔ Erbakan'ın Refah Partisi ise Demirel'in havasını aldı.
✔ Ciddi bir sınıf çatışmasının olmadığı Türkiye'de yönetenlerin bölünme dönemi hızlandı.

1992 yılında yaz ortasından sonraki gelişmeleri şöyle özetlemek mümkündür:

Bir: Önce Devlet Başkanı - Hükümet Başkanı - Genelkurmay Başkanı'ndan oluşan bir üçlü yönetim, triumvira, kurulmuş ve daha sonra, yönetim Genelkurmay'a aktarılmıştır. 1992 sonuna doğru darbe mekanizması işletilmeden bir askeri yönetim kurulmuştur.

İki: Darbenin askeri yönetim kurulurken, Demirel-İnönü hükümetinin vaad ettiği ve bir türlü yürürlüğe koymadığı "reform" düzenlemeleri işleme konulmaya başlanmıştır. Ceza muhakemeleri usülünde, Türkiye Kürdistan'ı hariç, kısmi iyileştirilmeler yapılmış, işçi cephesinde ILO sözleşmesi onanmış, benzeri adımların atılacağı bir kez daha vaad edilmiştir.

Darbesiz askeri yönetim kurulurken "demokratik cila" ihmal edilmemiştir.

Üç: Türkiye Kürdistan'ında yönetimden polis çekilmeye başlanmış, asker ön plana çıkarılmıştır. Dört: Türkiye'de polis geriye çekilmeye başlanmış, polisin işleri, savcılara ve polis kadar savaşkan bir psikolojiye geçen adalet cihazına devredilmeye başlamıştır.

Daha önce polisin engellemeleri şimdi savcılar kanalıyla adalet organından beklenmeye başlanmıştır.

ERBAKAN ŞOV

Bunda 1 Kasım 1992 tarihinde yapılan ara seçimlerinde Erbakan'ın Refah Partisi'nin başarısının rolü olmalıdır. Erbakan, bir yumrukta, Demirel'in bütün demogojisini etkisiz hale getirmiştir.

Erbakan dinsel demogojiyle Demirel'in "baba" demogojisini söndürmüştür.

Ancak Erbakan'ın başarısı, solu ortadan kaldırmanın, bu düzen için istenmeyen sonuçları da olabileceğini ortaya çıkarmıştır. Toplumda laisizm, rasyonalizm cephesinde mücadele eden güçlerin kalmadığı belli olmuştur. Mülk sahipleri, komünizm tehditinden kurtulmakla, freni kopmuş bir kamyon türü her türlü soysuzluğa yönelmiş, ahlaksızlık ve soygun temel ahlak haline gelmiştir. Tekelli düzen, soygun düzeni haline gelince ve bunun karşısına terbiye edici bir sol çıkmayınca, meydan, Erbakan ve benzeri dinci akımlara kalmıştır.

Erbakan ve benzeri dinci akımlar karşısında DYP, ANAP ve SHP'nin, bunlarla yarış etmekten başka yapacağı bir iş yoktur.

Böyle bir durumda, toplumdaki laik ve modernist akımları kısmen serbest bırakmak, mümkünse kontrollu sosyalist partiler yaratmak bir politika olarak görünmeye başlamıştır. Demirel-İnönü hükümetindeki son ve hızlı dönüş böyle bir değerlendirmenin sonucudur.

MADDİ TEMELE DAYANMAYANLAR

Şu anda emekçi kesimler eylülist darbe sonucunda girdikleri korku duvarını aşabilmiş değildir.

Türk-İş ihanetini sürdürmektedir.

DİSK yönetimine ağırlıkla gelen tövbekar sendikacılar ise en çok devrimcilerden korkmakta ve DİSK, döneklerden oluşan, devrimci karşıtı bir du-

Amerikancı Sabah'ın Bizim City köşesi. Targıt, Mesuth, Dennis ve Şerif Sülü. Nerede yaşıyoruz? Her sabah yeni bir Amerika'da mı uyanıyoruz?

var oluşturmaktadır. Yönetimin her yanına, sola bulaşmış, polis kadar soldan rahatsız kadrolar getirilmektedir.

Bütün buna karşın, yönetenler emekçi kesimden yeniden korkmaya başlamışlardır. PKK yükselişinin önlenememesi bu korkuyu artırmaktadır. Her an, Türkiye cephesinde de yeni oluşumlar bekleyişi içine girmiştir.

Böyle bir durum, bir yandan güçlü emekçi hareketliliğinin olmaması ve diğer yandan kazınamayan emekçi korkusu, yönetenler arasında arayışlara ve parçalanamalara yol açmaktadır. PKK yükselişi dışında, yönetenleri birliğe zorlayan bir dinamik bulunmamaktadır.

BAYKAL'A KARŞI MESUT YILMAZ

Washington'un sadık memuru Deniz Baykal'ın SHP yönetimine gelme denemeleri, Özal'la Baykal'ın inatçı destekçisi Sabah'ın bütün zorlamalarına karşın, sonuç vermeyince Baykal, CHP ile yetinmek durumunda kalmıştır. Ancak son derece ürkek ve risk almaktan çekinen bir politikacı olan Amerikancı Deniz'e burada da, Milliyet'in başını çektiği bir Almancı muhalafet karşı çıkmıştır. Amerikancı Deniz, Sabah'ın gayretleriyle, Milliyet'in desteklediği Altan Öymen'li Almancı çıkışı yenmesini bilmiştir.

Baykal'la birlikte Washington bir elma şekeri kazanmış ve CHP başına oturmuştur.

Bu sırada Sabah'ın desteğinde Turgut Özal, ANAP'ın başından, Almancı Mesut Yılmaz'ı temizlemek için sert ve alışılmamış bir mücadeleye başlamıştır. Baykal'da başarının tadını alan Sabah, Özal'ın Yılmaz'a karşı eski Erbakancı Mehmet Keçeciler'i çıkarmasından ürkmekle birlikte, Turgut Özal'la birlikte Yılmaz'ın üzerine çullanmıştır.

DEMİREL VE HÜRRİYET

Demirel yükselişini "Morrison Süleyman" olarak yapmış ve politika'ya Amerikan başkanı Johnson'un koltuğunun altında çektirdiği resimleri dağıtarak girmiştir. Ancak yıllar, Washington ile Demirel arasında, karşılıklı güvensizlik tohumları ekmiştir. Demirel Amerika'nın adamı olmakla birlikte Almanya'nın da idare edilmesini savunmaktadır.

Hürriyet'in tutumu da aynıdır. Sabah'la rekabetini bir oligopolist antlaşma ile sonuçlandırmış, boğaz boğaza çatışmadan kaçınmayı politika bilmiştir. Hürriyet'in Washington tutumu da ayrıdır. Tıpkı Demirel gibi hem Almanya'yı hem de Amerika'yı idare etmekten yanadır. Ayrıca Almanya'da baskı yapan ve en çok satan gazetedir. Almanya'dan tümüyle kopması mümkün değildir.

Bu nedenle Özal'ın sadık kalemi Ertuğrul Özkök'e yavaş yavaş dönüş düşmüştür. Turgut Özal'ın hücumu Mesut Yılmaz kuvvetleri tarafından perişan edildikten sonra, Özkök orta yolcu ve Yılmaz'a dönen bir rota tutturmuştur.

Ünlü Özalcılar, perişan Özal kuvvetleri karşısında "vefasızlık" ağıtları dökerek ağlamaya başlamışlardır. Ertuğrul Özal'dan sonra Hürriyet'te Mehmet Barlas da seller gibi gözyaşı dökenlerdendir.

AMERİKANCI ÖZAL VE BAYKAL

Şimdilik Amerika, partiler politikasında marjinal bir konuma düşmüştür. Baykal'ın büyümeyeceği belli olmaya başlamıştır.

Turgut Özal, kendisini bir maceraya ve hüsrana hazırlamaktadır.

DYP: İÇİNDEN BOŞALMA

SHP'den sonra ANAP da bölünmüştür.

Özal'ın macera tadını sürdürerek Çankaya'dan inerek iç politika yapması bir devlet başkanı sorunu çıkaracaktır. Bu ise her halde Demirel'in konumunu sarsacaktır. Demirel'in Çankaya için seçilmesi ihtimal dahilindedir. Ancak böyle bir durumda, DYP'yi tutabilecek bir lider adayı bulunmamaktadır.

Hüsamettin Cindoruk, Demirel açısından, ne Çankaya'ya ne de DYP başına uygundur.

IV
BASINDA BÖLÜNME

✔ Ülkenin yüz karası büyük basın birbirine savaş açmıştır. Ancak savaşta mermi yerine ansiklopedi atılmaktadır.
✔ Çölaşan-Birand tartışması ise "ajan" ve "hasta" nitelemeleriyle tırmanmaktadır.

Basında elle tutulur pek az kalemden ikisi Emin Çölaşan ve Mehmet Ali Birand birbirine düşmüştür.

Mehmet Ali Birand, TRT'ye yaptığı proğramlarda usulsüz harcama göstermiş ve bu Uğur Mumcu tarafından yazılmıştır. Birand, usulsüzlüğü kabul etmiştir. Muhtemelen başlangıçta TRT idaresi ile yapılan sözlü bir anlaşmadır; ancak her halde büyük bir hatadır.

Emin Çölaşan, basında para namusu temiz pek az kalemden birisidir. Rüşvet almaz ve rüşvet yemez bir yazardır. Ancak giderek saldırganlaşmakta ve bir savcı uslubuna yönelmektedir.

Çölaşan'ın, Birand'ın Şov'unda Osman Öcalan ile mülakat yapmasını eleştirmesi, Birand'ın usulsüz fatura kullanmasından daha ciddidir. Bunları eleştiren bir kimsenin demokrasi sözü etmesine inanmak mümkün değildir.

ÖCALAN DA DİNLENECEK

Eğer basın özgürlüğü söz konusuyla, devlet kadar PKK tarafının görüşleri de bilinecektir. Buna karşı çıkmayı anlamak ve basın özgürlüğüne inançlı olduğunu düşünmek mümkün değildir.

Birand, bunları açıkca savunmak durumundadır. Çekingenlik gösterdiği takdirde üzerine daha çok gelineceğinden kuşku duymamalıdır.

İŞTE BASIN BUDUR

Her yazısında basındaki soysuzlukların üzerine cesaretle giden Emin Çölaşan'ın eleştirmek için bula bula Birand'ı bulması ve Birand'a "ajan" demesi, Birand'ın da Çölaşan'ı "hasta" olarak nitelemesi talihsizliktir. Çünkü asıl ajan ve hastalar perde arkasında kalmaktadır.

CAHİLLEŞME DÖNEMİNDE ANSİKLOPEDİ SAVAŞI

Milliyet her açıdan ataktadır.

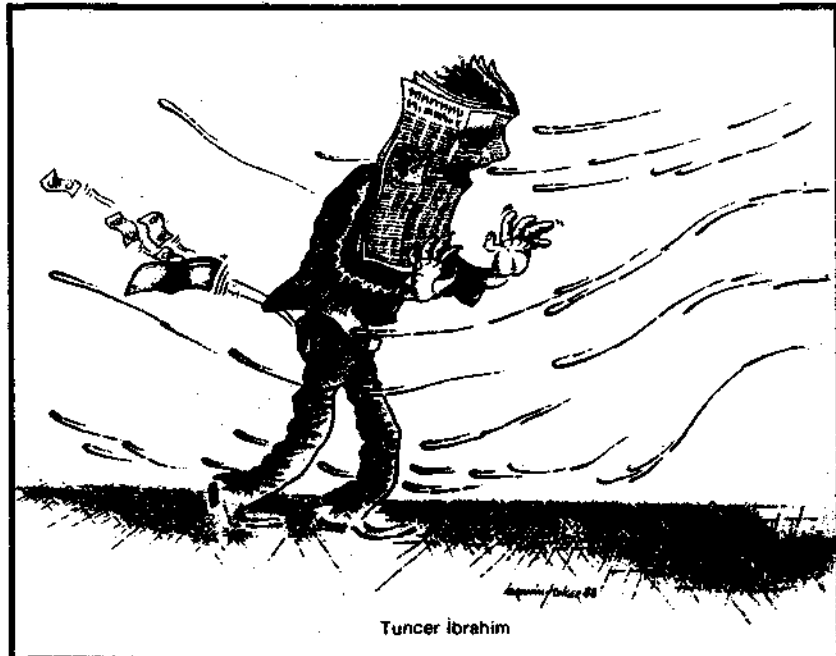
Hürriyet, Sabah'la kavgadan sonra ve Sabah, İzmir'den gelerek İstanbul'da köprü başı kurunca, Sabah ile anlaşmak zorunda kalmıştır. Bugün Sabah ile Hürriyet arasında bir barış ve yer yer ticari işbirliği vardır. İki gazete, dağıtım işinde, televizyonda birbirleriyle yakın işbirliğine girmiştir.

Sirkeci'de beyaz eşya satışından hızla Bab-ı Ali patronluğuna yönelen Milliyet ise her bakımdan hücuma geçmiştir. Hem daha büyük bir ekonomik güç olmak istemekte ve hem de yönetimden pay almaya çalışmaktadır. Bu çabalar içinde, Hürriyet-Sabah çatışması yerine Milliyet-Sabah savaşına bırakmaktadır.

AVRUPACI MİLLİYET VE AMERİKANCI SABAH

Bonn-Washigton ayrımı, iki gazete arasındaki savaşı kızıştırmıştır.

Milliyet, Yalçın Doğan tü-

Tuncer İbrahim

ründen Almanyacıları, Ali Sirmen türünden Fransacıları toplamıştır. Sabah'sa Doğu Perinçek'ten Cumhuriyet Gazetesi'ne miras kalan bütün Amerikancı Maocuları bağrına basmıştır. Sabah'ı sanki Cumhuriyet Gazetesi çıkarmaktadır: Jingoist Cengiz Çandar, Amerikancı Hasan Cemal, fabrikatör çocuğu Osman Ulagay, Meral Hanım, Okay Gönensin, Ahmet Tan, Nilgün Cerrahoğlu türünden bir zamanların İlhan Selçuk yıldızlarının hepsi, Sabah'ta yerlerini almışlardır. Şimdi Amerikancılık yapmaktalar ve "döndük be" şarkıları söylemektedirler. Geriye bir Ufuk Güldemir kalmaktadır.

Savaş, önce ilave ve dergi savaşı olarak gelişmiştir.

Daha sonra artık satılmayan ansiklopedilerin dağıtımı savaşına dönüşmüştür. Temel Britannica, "Britannica" adını taşımakla birlikte çoktan Amerika'ya satıldığı için bir Amerikan ansiklopedisidir ve bunu dağıtma işini Hürriyet becermiştir. Sabah ile Milliyet'e Fransızların Larousse ansiklopedisini dağıtmak düşmüştür. Ancak satmayan bu ansiklopedilerin Türkiye'de iki çevirisi vardır. Kavga bunların hangisinin iyi olduğu üzerinedir.

"BENİMKİ DAHA İYİ"

Gülünç bir kampanya başlamıştır. Artık araştırmayı bırakmış, fıkra yazarı olmuş koca koca profesörler, televizyona çıkarak, "benim tomatesim daha iyi" diyen manav durumuna düşmüşlerdir. Aslında her iki ansiklopedi de hem daha iyidir ve hem de daha kötüdür.

Birbirlerine benzerler.

Basın savaşını bu birbirine benzeyen ansiklopedilerin birbirinden farklı olduğu noktası üzerine oturtmaktadır. Burada bile yanıltmaktan geri kalmamaktadırlar.

MEHMET ALİ BİRAND

Önce ajanım, sonra gazeteci...

Bugün çok sık dikkatimi çeken bir konuya değinmek istiyorum. Sadece benim değil, Türk basınındaki nice onurlu ve saygın insanın da tepkisine neden olan bir konu...

Türkiye'de belli bir **"gazeteci"** tipi türedi. Bunlar popülist, megolaman, kıskanç, ihbarcı, kendini **"devleti koruyan ajan"** gibi gören gazeteciler. McCarthy'zmin Bab-ı Ali'deki temsilcileri... Bazıları eski solcu. İktidarın bu sıfatına nail olunca kalemini satmış gazeteci müsveddeleri. Yedikleri yemeğin karşılığını jurnalcilikle öderler. Sahibinin sesidirler. Kalemlerinden kan damlatır ve her damlada yeni hedefler gösterirler.

Verdikleri hizmetlerden memnun olanlara sorarsanız, bunlar sadakatinden **"emin"** olunacak insanlardır. Bir defa su katılmamış **"Atatürkçü"**dürler. Fakat Atatürkçülük kavramını ya yanlış anladıklarından ya da bilerek çarpıttıklarından Mustafa Kemal'i bir umacı statüsüne sokarlar. Atatürk'ü kendilerinden başkasının savunmasını istemezler. Onu kullanarak etrafa dehşet salarlar. Bu tutumlarıyla, ülkeye daha büyük zarar verdiklerinin ya farkında değillerdir veya bunu bilerek yapmaktadırlar.

"Sevgili okurlarım;

Bugün 28 yıllık gazetecilik hayatımızda hiç yazmadığımız, [illegible] kelleme çabalarına rağmen yine de yazmayacağımızı sandığımız bir yazı ile karşınıza çıkıyoruz.

Kişilerin birbirlerine hakaret etmeden, lekelemeden, damgalamadan, sıfatlar kullanmadan, belirli bir saygı ve düzeyi koruyarak, görüş ayrılıklarını tartışmaları gerektiğine inanan insanız.

Ancak, 32. Gün ekibi ve bir bazı gazetecilerin ağır bir suçlama kampanyasıyla karşı karşıya kalmış durumdayız.

Sizlerden özür dileyerek bugün onların seviyesine ineceğiz."

Çamur at, izi kalsın...

Demokrasiden tiksinirler...

Çoğu, cunta gazetelerine haber taşıyarak parlamışlardır. Belki de bu yüzden askeri rejimlerde ilk göreve çağrılanlar onlardır. Askeri cezaevlerinde siparişle röportaj yapıp, savcı edasıyla sorular sorarlar. İnsanları kanıtsız, mahkemesiz **"vatan hainliğiyle"**, **"dolandırıcılıkla"** suçlamakta üstlerine yoktur. **"Çamur at, izi kalsın"** ilkesini şiar edinmişlerdir. Şirretlikleriyle etraflarını susturmaya çalışırlar.

Tek sesli rejimlere göre yetiştirildiklerinden, kulakları değişik seslere karşı duyarlıdır. Farklı bir görüş ya da aykırı bir düşünce karşısında **"Devlet elden gidiyor"** diye yaygarayı basarlar.

TRT'deki yandaşları...

Televizyon sektöründe de ülküdaşları vardır. Bunların asıl işleri gazetecilik olmadığından nerede bir başarılı haber, başarılı bir program görseler hemen komplolar kurarlar. İyi bir röportaj mı yaptınız, savcılardan önce ekran başına oturup, kara çalacak malzeme ararlar. Talimatla düzmece rapor düzenleyip, yazdıkları masallara alemi de inandırırlar.

Milliyetçilik adına işlenen suçlar...

Bunların literatüründe **"En iyi gerçek saklanan gerçektir."** İktidarın hoşuna gitmeyen görüşler yazılıp çizilirse devletin çökeceğini ileri sürüp diğerlerini susturmak isterler. Sadece onların dedikleri doğrudur. Onlardan başka türlü düşünen kötüdür. Devletin belirlediği çerçeve içinde düşünüp, yazarlar. Aksini yapmayı, batı anlamında gerçek gazetecilik yapmak isteyenleri her yolu deneyip karalarlar.

Bütün bunları da **"milliyetçilik"** diye yuttururlar. İhbarlarının karşılığını da tebrik, plaket ve özel demeç şeklinde alırlar.

Çok ilginçtir, sahip değiştirmedeki inanılmaz adaptasyon hızlarını da iftiharla yazarlar. Başkalarını suçlarlar ancak asıl kendileri hizmetlerinin karşılığını iktidardakilerden hediye olarak koparırlar. Başbakanlara yalvar yakar olup, yurtdışından teyp getirtir, bir süre onlar için kalem oynatır, ama sonra yemlikleri kesilince hızla dönüp, eski sahiplerine saldırırlar. Kemalettin Tuğcu romanlarına taş çıkaracak eserler yazıp, dün alkış yağmuruna tuttuklarına bugün kılıç sallarlar.

Demokrasi gelince ilk onlar kaçacak...

Bu türden gazeteci besleyen tüm iktidar odaklarının, kardeşlerimizin bu huyunu iyi değerlendirip, yarın pişman olmamalarını önemle vurgulamak isteriz. Çünkü emin olun, yarın bu ülkede gerçekten demokrasi egemen olursa ilk **kaçacak olanlar onlardır.**

Hep düşünüyoruz, **"Acaba bu gibiler bu vatanın evladı mıdır, yoksa aramıza sızmış ajanlar mıdır?"** Örneğin devletin başında olsak, bunca hizmetten sonra bu gibileri daha iyi değerlendirmekten çekinmeyiz. Böyle iki tane gazeteci olsa savcıya, polise ne hacet...

Ama nerede bu potansiyeli değerlendirecek devlet?..

Ah McCarthy, ah Abdülhamit neredesiniz?

24 Kasım Sabah

V
HEP YA DA TIKANMA

Rejim, Halkın Emek Partisi ile ilgili bir politika izliyor: Sürekli kendisini savunan bir konuma getirmeye çalışıyor. Şimdilik bunda başarılı olmuştur.

HEP, kendisini savunmaktan öteye bir adım atamamıştır.

KENDİ SAHASINDA OYUN

Devlet, Halkın Emek Partisi'ni kendi yarım sahasına mahkum etmek istemektedir. HEP, ise hem devletin oyununu oynayarak kendi sahası içinde kalmakta ve hem de bunu politika olarak görebilmektedir.

Kendi sahasında oynayan bir Halkın Emek Partisi'nin Kürt mücadelesine, halkların kardeşliğine, sol politikaya, emekçilerin davasına, Türkiye devrimine, özgürlüklerin gelişmesine, oluşacak birliğe önemli bir katkısı olamaz; önemli olan katkıdır.

CHP-SHP PARTİCİLİĞİ

HEP, CHP-SHP parti anlayışını bırakmak durumundadır. CHP-SHP parti anlayışı ile halkların emekçi partisi olmak mümkün değildir.

HEP, sol parti anlayışına dönmek durumundadır. Bu ise, kurullar, bürolar, toplantılar ve yayınlar üzerine oturmaktadır.

MAHMUT ALINAK'IN ÇABALARI

Milletvekili Alınak en çok soru önergesi ve yasa tasarısı veren milletvekili olmuştur. Ancak bu haliyle bunun fazla bir yararı söz konusu olamaz; her önerge, yayınlar ve toplantılarla kütlelere ulaştırılmalıdır. HEP içinde başta bilim kurulları, uzmanlık büroları süratle oluşturulmalıdır.

Ülke ya da Gündem HEP'in değildir. HEP, kendi yayınlarını çıkarmak zorundadır. Ayrıca HEP yönetiminin Ülke ve Gündem'i yeterince değerlendirdiği bile söylenemez. Ülke'de veya Gündem'de yazısı çıkan bir HEP yöneticisine rastlanmamaktadır.

KADROLAR VE HALKLAR

Halkların kardeşliği sözü giderek daha az inandırıcı olmaktadır. Kurullarda Kürt olmayan halkların temsili zaman içinde artacak yerde azalmaktadır. Son Parti Meclisi seçimlerinde bu noktaya dikkat edilmemiş olması üzücüdür.

HEP, kendisini yarım sahaya hapsolmuş olmaktan kurtarmalı ve Türkiye alanında hücuma geçmelidir. Bu ise hem kadrolar sorununu çözmekle ve hem de CHP-SHP parti anlayışını terk etmekle mümkündür.

VI
SOLDA DÜKKANCILIK

✔ Abartmaya gerek yoktur. Türkiye solu içine kapanmışlığını yırtamamıştır.

✔ Sol topluma umut olmak durumundadır. Bu ise, dükkancı zihniyet ile mümkün değildir.

Hukukcu, baroları dükkan bilmiştir.

Doktor, tabib odalarını dükkan bilmiştir.

Mühendis, mühendis odalarını dükkan bilmiştir.

TİP geleneği, şimdilik üç dükkana bölünmüştür.

Örgüt şovenizmi, ölü örgütlerin hortlaklarına bağlılık olarak kendisini sürdürmektedir.

Türkiye solu, kendisini düzenin çektiği sınırlar içinde harekete mecbur hissetmektedir.

KOMİNTERN ŞARKILARINI ALÇAK PERDEDEN

Komintern şarkılarını daha düşük perdeden, daha az sayılarla, daha çekingen olarak söylemenin bir adı vardır: Particilik. Artık hukukcunun "devrimci pratiği" için barosu vardır. Doktorun "devrimci pratiği" için tabib odası vardır. Mühendisin mühendis odası vardır. TİP çizgisinden gelenlerin, Doğu Perinçek ve arkadaşları dahil, "devrimci pratikleri" için partileri vardır.

Burada kendileri için eski şarkıları tekrar ediyorlar.

Toplumda her hangi bir izin sahibi olamıyorlar.

SOVYETLER'E BULAŞMAMAK VE PKK'YE DEĞMEMEK

Bir zamanlar sol politikanın bir önemli özeni vardı: Sovyetler'e yakın görünmemek. Şimdi bütün dükkancıların büyük bir hassasiyeti var: PKK'lı görünmemek. Doğu Perinçek ve arkadaşları bir ara bu hassasiyeti aştılar, hesapları tutmadı, tekrar döndüler.

Ancak devlet, PKK'yı toplumun her yanına sokmuştur. Her yerde PKK izi ve parmağı görmektedir.

Düzenin, toplumun içine kadar soktuğu PKK'ye değmeden politika yapmak, fiilen toplumdan soyutlanmış politika yapmaya çalışmak anlamına gelmektedir. Bu ise, her hangi bir toplumsal izin sahibi olmadan başlanılan politikanın toplumda daha da etkisizleşmesi demek olmaktadır.

ÇIKIŞ YOLU

Çıkış yolu ikidir. Bir:PKK yandaşı suçlamasından korkmamak. İki: Dükkancı kafasını atarak politik olmaya çalışmak. Meslek birliklerinde çalışmanın politika yapmak demek olmadığını, dükkan açarcasına parti açmanın, meslek birliği anlayışını sürdürmek demek olduğunu kabul etmeden toplum içinde etkin olmanın yolu görünmemektedir.

SOSYALİZM ALTERNATİFİ

Önemli olan toplumun önüne sosyalizm alternatifi olarak çıkabilmektir. Bugün toplumun sosyalizme ihtiyacı her zamankinden fazladır.

Sosyalizm ise bir bütünsellik demektir.

1993 yılı, komintern söylemindeki kapitalizmle uyuşan söylemi ayıklayan çıkışlara gebe görünmektedir.

1992 yılı Kürt devrimciliği için bir yükseliş, yüksek yerlerde mevzi tutma, Türkiye devrimciliği için ise önemli hazırlık ve ayıklanma dönemi olmuştur.

HEP VE ALAN

Halkın Emek Partisi geçtiğimiz günlerde yaptığı parti meclisi toplantısında, Anayasa Mahkemesinin partiyi kapatma olasılığına karşılık, her koşulda partide kalma kararı aldı. Kuşkusuz alınan bu karar bu güne kadar sürekli savunma konumunda olan bir HEP için "kamuoyuna" güven veren olumlu bir adımdır. Partinin kapatılması halinde Anayasanın 84. maddesi gereğince partide bulunan milletvekillerinin milletvekillikleri düşerken on yılda siyaset yasağı getiriliyor. Kapatma davası devletin PKK ya hayır Kürt gerçeğine evet politikası çerçevesinde HEP'e yüklemeye çalıştığı misyonun sonucu. Sınanan HEP'in bu misyona ne kadar istekli olduğu. Devlet basınında sergilenen Öcalan'ın talimatlarıyla yönetilen parti görünümü bu amaca yönelik. Devletle basının PKK ile HEP'i yanyana telafuz ederek korkutma amacı taşıyan bu kampanyası HEP'te istenilen yönde karşılık bulamamıştır. Oysa pratik olarak HEP'in Kürdistan'daki mücadelenin ivmesine uyum gösterecek işlerliği ve örgüt esnekliğine sahip olmadığı gerçeği devlet tarafından bilinmekte. Yapılan bu "gerçekliğin" ne kadarını denetlenebilir sınırlar içine çekebilirim hesabı. HEP yöneticileri tüm bu psikolojik ve fiziki saldırılar karşısında partiyi savunma kararı almışlardır. Bundan sonra gereken, atılan bu önemli adımı ileriye götürmektir. HEP, Kürdistan Ulusal Meclisinin kurulmaya çalışıldığı şu sıralarda önemli bir sorumlulukla karşıkarşıyadır. Eğer KUM işlerse HEP bir "birlik partisi" olmak durumundadır. Türk, Kürt, Çerkes, Laz ve diğer halklardan emekçileri içine alan birlik partisi HEP'e yüklenen tarihsel bir sorumluluktur. HEP'in önünde büyük bir hareket alanı var.

BİLGESU ERENUS'A KOVUŞTURMA

Bilgesu Erenus hakkında, Ekim ayı içinde Lüleburgaz'daki Şişe-Cam işçileri yararına düzenlenen gecede yaptığı konuşmada, "Çocuklarınızı Güneydoğu'daki savaşa göndermeyin" dediği için, Beyoğlu Cumhuriyet Savcılığınca kovuşturma açıldı.

HALKLARIN KARDEŞLİĞİ PANELİNDEN

14 Aralık 1992 Pazartesi günü İnsan Hakları Derneği'nin düzenlediği, yöneticisinin, gazeteci Yazgülü Aldoğan'ın olduğu Halkların Kardeşliği Paneline, Özgür Üniversite Kurucu Rektörü Dr. Yalçın Küçük ve eski milletvekili Hüsnü Okçuoğlu konuşmacı olarak katıldılar.

Altındağ Belediyesi Yunus Emre Kültür Merkezi'nin tamamına yakınını dolduran kalabalık dinleyici topluluğuna karşı konuşmacı eski milletvekili Hüsnü Okçuoğlu, "Ben 1970'li yıllarda 'enternasyonalizm'i savunuyordum, şimdi ise Ulusal Demokratik Mücadele verilmesini savunuyorum. Sosyalizm ölmüştür; bu mücadelede sosyalizm önderliğinden vazgeçmelidir." dedi.

Dr. Yalçın Küçük paneldeki konuşmasında:

"İnsan Hakları Derneği, bugün Kürt haklarını savunan bir derneğe döndü. Bunda gocunacak bir şey yok. Şu anda Kürt halkı mücadele ediyor. Yarın başka bir halk mücadele verirse, bu sefer İHD onun yanında mücadele eder. O halkın haklarını savunur. Her halk kardeşliğe layık mıdır? Şu anda neden Amerikan halkı benim kardeşim olsun? Ya da her Kürt neden benim kardeşim olsun? Benim için yükselen ezilmişlikten kurtulmuş, aşiret bağları ve ağalıktan arınmış bir Kürt vardır, o benim kardeşimdir. Bundan sonra rahatça Öcalan Kardeşim diyeceğim. Mahkemede beraat ettim. Biz yasalara göre kardeşiz.

PKK'nin yaptığı her şey, Apo'nun ağzından çıkan her söz suç değildir. Bunun üstüne gitmek gereklidir.

Biz Türkler, kardeşlik konusunda üstümüze düşenleri yapamadık. Savaş benim dışımda gelişiyor. İstediğim savaşın bitmesidir. Ama burada yapabileceğim bir şey yok. Bana göre bu ezilmiş Kürt halkı, bugün TC'yi sallıyor ve sarsıyor. Hem de fena halde sallıyor... Kürt halkı kendi kurtuluşunu, insanlığın kurtuluşu haline getirirse, ben bu halkı bu yükselişi kendi yükselişim sayarım" dedi.

ÖZGÜR ÜNİVERSİTE'NİN AÇILIŞ DERSİ YAPILDI

Özgür Üniversite'nin daha önce yapılmak istenen açılış dersi polisin üzerine vazife olmayan engellemesiyle karşılaştığından yapılamamıştı. Gecikmeyle de olsa, 5 Aralık Cumartesi günü Özgür Üniversitenin açılış dersi, 1000 kişinin katılımıyla Keçiören Belediyesi Kültür Sarayı'nda gerçekleştirildi. 14.00—17.00 saatleri arasında gerçekleştirilen açılışta başlangıç konuşmasını Özgür Üniversite Öğrenci Birliği Başkanı Medeni Ayhan yaptı. Ardından Özgür Üniversite İnsan Bilimleri Fakültesi Dekanı Fikret Başkaya, "Burada bir umudu temsil ediyoruz ve insanlığın geleceğine dair umudumuzu pekiştiriyoruz" diyerek başladığı konuşmasında Özgür Üniversite'nin nasıl bir üniversite olacağına dair görüşlerini dile getirdi. Fikret Başkaya konuşmasını "Özgürlük Savaşçısı" olarak adlandırdığı Dr. İsmail Beşikçi'yi Açılış Dersi'ni vermek üzere kürsüye davet ederek bitirdi.

Coşkulu alkış tufanıyla kürsüye gelen İsmail Beşikçi 1 saati aşan "Bilim Yöntemi ve Mücadelem" konulu dersini 1000 kişilik bir "filozof topluluğuna" verdi. Ders bittikten sonra Özgür Üniversite Rektörü Dr. Yalçın Küçük mikrofona gelerek Yönetim Kurulunun aldığı bir kararla İsmail Beşikçi'yi Özgür Üniversite Onursal Rektörü ilan etti. Yalçın Küçük, İsmail Beşikçi'ye resmi Üniversitelerde giydirilen "cübbe" yerine kırmızı bir atkıyla poşu taktı. Açılış konuğu Bilgesu Erenus'du. Söylediği şarkılarla "gün"ü renklendirdi. Konserin en anlamlı anı Erenus'un "Özgür Üniversite Marşı" olarak önerdiği bestesinin açılışa gelen tüm konuklarla beraber okunmasıydı. Salon hala marşın "olmaz deme olana, uzak deme yakına" nakaratıyla çınlıyor.

Açılışa, Diyarbakır Milletvekili Sedat Yurttaş, Hatip Dicle, HEP Genel Başkanı Ahmet Türk, HEP Keçiören İlçesi, Özgür Halk Dergisi, Hukuk Fakültesi Öğrencileri Derneği, Tüm-Sağlıksen Ankara Şubesi başarı mesajlarını gönderdiler.

Yan sayfalarda, açılışta yapılan Dr. Fikret Başkaya'nın ve İsmail Beşikçi'nin konuşmalarının tamamını yayınlıyoruz.

Sayın Yalçın Küçük
Özgür Üniversite Kurucu Rektörü,

Cezaevinde oluşumuz Özgür Üniversite'nin açılışına katılıp, yaşadığınız coşkuyu, sevinci ve tabiiki bunun "tuzu, biberi" polisle yaşadığınız sıkıntıları sizinle paylaşmamızı engelledi. Ayrıca yine cezaevi şartlarından kaynaklı olarak açılışınıza mesaj gönderebilmemiz de mümkün olmadı.

Özgür Üniversite girişimini, Türkiye'de ilk defa insanların eğitim ortamında bilimle özgür ilişkiye girmesine olanak sağladığı için,

Çağdışı ve bilim katliamcılığı temelinde gelişen resmi ideolojiye, onun bütün versiyonlarına bir karşı çıkış, meydan okuma ve kurumsal olarak kesin bir kopuşu ifade ettiği için,

Resmi ideolojinin bilimi tekeline almasının imkansızlığını ortaya koyduğu için,

Giderek boyutlanan özgürlük, demokrasi mücadelesinin, emekçi muhalefetinin eğitim alternatifini pratik uygulamasıyla gösterdiği için,

Bilime düşmanlığın egemen olduğu bir düzende bilimsel eğitime sahip çıkma onurunu yüklendiği için,

Herşey pahasına bilime sahip çıkmanın zorunluluğunu ve yüceliğini ifade ettiği için...

Bütün içtenliğimizle selamlıyor, çalışmalarınızda başarılar diliyor, Kurumunuzun şahsında bilime yönelen her türlü saldırıyı lanetliyor ve mücadelenizde her zaman yanınızda olduğumuzu belirtiyoruz.

Ayrıca Üniversitenizin derslerinden yararlanabilmek amacıyla ders notlarınızın ya da dökümanlarının tarafımıza gönderilmesinden büyük bir mutluluk duyacağımızı, bunun için üniversitenize kayıt yaptırmaktan onur duyacağımızı belirtiyor, tekrar çalışmalarınızda başarılar diliyoruz.

Kemal Okutan	A.Cabbar Gezici	Harun Çakmak
HEP Gn. Sek. Yrd.	HEP Parti Mec. Üyesi	HEP eski Gn.Sek. Yrd.

ÖZGÜR ÜNİVERSİTE AÇILIŞ KONUŞMASI

İnsan Bilimleri Fakültesi Dekanı

Dr. Fikret Başkaya

Değerli öğretim üyeleri, değerli öğrenciler ve değerli konuklar, Özgür Üniversite'nin ilk Açılış Dersi'ne hoş geldiniz. Bugün, bizim için önemli bir gündür. Burada bir umudu temsil ediyoruz ve insanlığın geleceğine dair umudumuzu pekiştiriyoruz.

Bugünkü üniversitelerin ataları Orta Çağ'da ortaya çıkmıştır. Sorbonne 1215, Oxford 1249, Cambridge 1284, Heidelberg 1336, Köln 1338 ve Tübingen 1477 yıllarında kurulmuşlardır. Orta Çağ üniversitesi Feodalite ve dolayısıyla Kilise egemen düzeni meşrulaştırmıştır. Üniversitenin hocaları tamamen Kilise'nin adamları ve ruhban sınıfın (Clergy) bir parçası idiler. Ve üniversitenin asıl işlevi feodal klerikal düzeni ideolojik planda meşrulaştırmaktır. Fakat 19. yy'a gelindiği zaman bu üniversal yapıdan bir kopuş ortaya çıkmıştır, üniversite yeni egemen sınıfın, yani burjuvazinin ihtiyaçlarına uygun hale getirilmiştir. Doğal olarak üniversitenin işlevi de değişmiştir. Artık, bir önceki dönemde olduğu gibi sadece ideolojik meşrulaştırmanın aracı olmakla kalmamış, aynı zamanda ekonominin yeniden üretimininde bir aracı haline gelmiştir. Bugünse üniversitelerin iki temel işlevi var. Bir tanesi sistemin ekonomik yeniden üretilmesini sağlamaktır; ki bu son derece önemlidir ve yaşadığımız, içinde bulunduğumuz sistemin niteliğinden kaynaklanmaktadır. İkincisi de feodal dönemde olduğu gibi, yine mevcut yapıyı meşrulaştırmak, ona ideolojik destek sağlamak ve onun ömrünü ideolojik planda uzatmaktır.

Bizim amaçladığımız üniversite bu iki işlevi yerine getirmeyecek. Düzeni yeniden üretmek diye bir amacımız asla olmayacak. Biz düzeni üreten değil, sorgulayan insanların yetiştirildiği bir kurum olmak istiyoruz. Bu kurumda, sorgulayan insan tipinin kümelendiği bir yer olsun diyoruz. Böyle bir niteliğin gereği, bizde diploma olmayacaktır, yani öğrencilerimize belirli bir öğretimin sonunda, diploma vermeyeceğiz. Burjuva toplumda diploma insana bir şeyler bildiği için verilmez. Diploma verildiği için bir şeyler bildiği varsayılır. Diploma insana bir otorite kullanma hakkı veriyor ve toplumda baskı işlevinin uygulanmasını sağlıyor. Yani diploma sahibine bir otorite, bir yetki kullanma hakkı veriyor. Biz böyle bir diploma vermeyi düşünmüyoruz. Belirli bir öğretim sonunda öğrencilerimize "Eski Öğrencimizdir" diye, belki bir belge vermeyi düşünebiliriz. Fakat şu an, bu konuda kesin bir görüş ortaya çıkmış değil. Yine, bizim amaçladığımız yapıda sınav da olmayacak, çünkü sınav eğitim sisteminin bozukluğunun sonucudur. Sınav yapıyorlar, çünkü yaptıkları eğitimden emin değiller. Eğer emin olsalardı sınav yapmazlardı. Onun için biz bu anlamda sınavı yapımıza yabancı görüyoruz, bize ait değildir, burjuvazinindir. Bizim yapımızda, üniversitenin yönetimi, öğretim üyeleri, çalışanlar ve öğrencilerin katılımıyla olacaktır. Öğretim üyeleri ve öğrenciler gönüllü oldukları için sınavsız bir biçimde, bu sorunun içinden çıkacağımızı umut ediyoruz.

Fransis Bacon "bilgi iktidardır" demiştir. Biz "bilgi"nin iktidar olmasını istemiyoruz. Bilgi'nin iktidar olmadığı bir toplumda yaşamak istiyoruz. Yani bilgi'nin bir baskı ve sömürü aracı olmasını istemiyoruz. Tam tersine, bilgi'nin bir özgürleşme aracı olmasını istiyoruz. Özgür Üniversite'nin bir başka özelliği de mesleki beceriler kazandıran bir yer olmamasıdır. Amacımız mesleki beceriler kazandırmak değildir. Teker teker insanların mesleki beceriler sağlayıp geçimini sağlamasına yönelik bir öğretim düşünmüyoruz. Fakat, özgürce yaşamasının yollarını araştıran insanların kümelendiği bir yer olmasını istiyoruz. Biliyorsunuz, her insanın zorunlu olarak sormak zorunda olduğu iki soru vardır. Birincisi, "Hayatımı nasıl kazanabilirim?", ikincisi de "Hayatımın anlamı ne olacak?" sorusudur. Eğer bu gün insanların önemli bir çoğunluğu ikinci soruyu sormuş olsaydı, yani hayatlarının ne anlama gelmiş olduğu sorusunu sormuş olsalardı herhalde bu günkü sorunları yaşamıyor olurduk. Onun için biz ikinci soruyu soranları çoğaltmak üzere çalışmak istiyoruz. Elbette ikinci soruyu soran insanlar zorunlu olarak, birinci soruyu da sormak zorundadırlar. Fakat o aşamada kalındığı zaman bir çok olumsuzluklar ortaya çıkmaktadır. Yaşamın anlamını sorgulayan insanların yetişmesi gerekmektedir.

Özgür Üniversite sadece sermayeden ve onun devletinden bağımsız olmayacak, aynı zamanda tam demokratik olacak. Biliyorsunuz bugünkü üniversiteler ya vakıf görüntüsü altında sermayenin doğrudan kar ettiği kurumlar halindedir dünyada ya da devletin doğrudan denetlediği araçlar durumundadır ve buradaki özerklik biçimseldir. Biz hem sermayeden hem de onun devletinden tamamen bağımsızız. Birinci özellik budur. İkincisi özellikle gerçekten demokratik bir işleyiş amaçlıyoruz. Yani öğretim üyelerimiz, öğrencilerimiz ve çalışanların demokratik olarak yönettikleri, bir arada bulundukları bir ortamı hedefliyoruz. Bunun için de mümkün olduğunca, doğrudan demokratik yöntemleri, doğrudan demokrasi yöntemini getirmeyi amaçlıyoruz. Öte yandan, mevcut yapıya bir alternatif oluşturma düşüncesinde değiliz. Çünkü alternatif, ancak bu yapı içinde düşünülebilir. Biz farklı bir şey yapmak istiyoruz, bütün bunlar kolay olmayacak.

Bir takım zorluklarımız var. Bunlar pratik zorluklardır, aşacağımızı umuyoruz. Kimilerine bu ütopik bir proje olarak görünebilir, ama biliyorsunuz insanlar, eğer bir soruyu sorabiliyorlarsa bunun cevabını da verebilirler. Sözümü daha fazla uzatmadan, şimdi Özgür Üniversite'nin ilk açılış dersini yapmak üzere, "Özgürlük Savaşçısı" Dr. İsmail Beşikçi'yi kürsüye davet ediyorum ve gelecek Açılış Dersi'nde birarada bulunmak üzere hepinizi saygıyla selamlıyorum.

"BİLİM YÖNTEMİ VE MÜCADELEM"

İsmail Beşikçi

Özgür Üniversite'nin şenliğine hoş geldiniz. Bu gün, burada "Bilim Yöntemi" kavramıyla ilgili küçük bir konuşma yapmak istiyorum. Arkasından da Bilim Yöntemi kavramının Türkiye'de uygulanmasıyla ilgili bazı örnekler vermeye çalışacağım. Hepiniz Özgür Üniversite'nin açılış dersi'ne hoş geldiniz. Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

İnsanlar, topluluk halinde yaşadıklarından beri, kendileriyle ilgili olarak, çevresindeki olaylarla, doğadaki olaylarla ilgili olarak fikirler üretmeye çalışmışlardır. Yani; hem kendilerini, hem içinde yaşadıkları toplumu, hem de doğayı, tarihi anlamaya çalışmışlardır. Örneğin din, mitoloji, metafizik dünya'yı kavramanın yöntemlerindendir. Bilim de böyle bir yöntemdir. Bilim dünya'yı kavramanın, dünya ve doğa hakkında, toplum hakkında sağlıklı bilgiler elde etmenin bir yöntemidir. Fakat, Bilim'i kendisinden önceki düşünce biçimlerinden ayıran çok önemli bir fark vardır. Bu da, Bilim'in olgusal olmasıdır. Bilim, olgularla ilgilenir, gözlenebilen, ölçülebilen olgularla ilgilenir. Olgulara dayanmayan hiç bir önermenin bilimsel değeri yoktur. Örneğin metafizik'in önermeleri, din'in önermeleri, mitoloji'nin önermeleri; bunları izlemek, gözlemek olanağı yoktur veya bu önermeleri doğrulamak veya yanlışlamak olanağı yoktur. Halbuki bilimin, olgusal olduğu için, ortaya koyduğu önermeleri olgulara dayanarak doğrulamak veya yanlışlamak mümkündür. Örneğin, sabahleyin kalkıyoruz, işyerine gideceğiz, otobüs durağındayız, çok kalabalık, insanlar var, kalabalık var, otobüs geliyor, bazı insanlar biniyor, bazıları binemiyor, bazıları çok bekliyor durakta ve bu günde en az iki, üç kere tekrarlanıyor. İnsanlar bunu yaşıyorlar. Halbuki bazı insanlar, bu olayı merak edebilir. Bu trafik olayı hakkında, şehirdeki nüfus olayı hakkında daha sağlıklı, daha kalıcı bilgilere sahip olmak isteyebilir. O zaman, bu olay hakkında düşünmek durumundadır ve düşünür. Artık o'nun kafası böyle bir olayla meşgul olmaktadır. İşte, insanın bilincine böyle bir olgu çarptığı andan itibaren zihinde bir sorun teşekkül ediyor. İnsanlar, o sorunun üzerinde düşünüyorlar, o sorunun eni boyu hakkında bilgi sahibi olmak istiyorlar. Daha kalıcı bilgilere ulaşmak istiyorlar. Dolayısıyla şehirleşme olayı hakkında veya trafik olayı hakkında daha ciddi, daha kalıcı bilgilere ulaşmak gereğini duyuyorlar. Tabii, bu tüm insanlar için böyle değildir. Bildiğiniz gibi insanlar, her zaman otobüse biniyorlar, iniyorlar, işlerine gidiyorlar her zaman yaşıyorlar bu olayları, ama onların zihinlerine her zaman böyle bir sorun takılmıyor. Bazı insanların zihinlerine bu sorun takılıyor ve onlar da bunu çözümlemeye çalışıyorlar. Örneğin zaman zaman seçimler oluyor, çeşitli partiler seçimlere katılıyorlar, bazıları katılamıyor, bazılarının katılmaması için devlet güçleri engellemeler yapıyor. İnsanlar seçimlere katılıp oy veriyorlar. Zaman zaman bunlar yaşanıyor. Fakat bazı insanlar bu oy verme davranışları üzerine düşünebilir, daha ciddi bir şekilde düşünülebilir, insanların seçimlere katılmaması, hangi partiye oy verdiği gibi konular etrafında daha ciddi bir düşünme sürecine girebilir. Mekana bağlı olarak veya gelir seviyesine bağlı olarak, insanların oy verdiği partiler konusunda incelemelere girişebilir. İşte bilim dediğimiz süreç, meraktan sonra başlıyor. Bilim, bilinenin ötesini araştırmak demektir veya olup bitenlerin arkasındaki olayları kavramaya çalışmak demektir. Bilim, gözlenebilen ve ölçülebilen olaylarla ilgileniyor. Bunları saptıyor, betimliyor. Bu olgular arasında ilişkiler kuruyor. Sonra bu ilişkileri açıklayıcı varsayımlar geliştiriyor ve bu varsayımlarını, hipotezlerini tekrar olgulara dönerek sınamaya çalışıyor, doğruluğunu veya yanlışlığını ortaya koymaya çalışıyor. Bilim bir inandırma yöntemi değildir. Bilim bir propaganda usulü de değildir, dinamik bir süreçtir. Varsayımların tekrar olgulara dayanarak sınanması sürecidir. Bu sınamada varsayımlar olgular tarafından kabul edilebilir veya reddedilebilir.

Örneğin Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Orta Asya'da Türki Cumhuriyetler ortaya çıktı: Azerbaycan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan. Bu cumhuriyetlerin yöneticileri, başbakanları, cumhurbaşkanları sık sık Türkiye'ye geliyorlar. Türkiye'de bu Türki cumhuriyetlerin özgürlüğe kavuşmaları, bağımsızlığa kavuşmaları övülüyor, teşvik ediliyor. Türkiye'de bunlar kutlanılıyor. Orta Asya'daki Türki cumhuriyetlerin bağımsızlığa kavuşması, özgürlüğe kavuşması kutlanıyor, teşvik ediliyor. Buradan, şunu anlıyoruz, demek ki, özgürlük, bağımsızlık pozitif bir değerdir. Kutlanması gereken, sahip olunması gereken pozitif bir değerdir. Hatta, bu cumhuriyetlerin yöneticileri, Ankara'ya gelirken, o yöreye has giysiler de getiriyorlar ve Türk yöneticilerine, Ankara'daki yöneticilere bunu giydiriyorlar. Televizyon'dan bunu izliyoruz, basından bunları okuyoruz. Demek ki, özgürlük, bağımsızlık pozitif bir kavram, pozitif bir değer. Halbuki, aynı dönemde, Güney Kürdistan'dan bazı yöneticiler de geliyorlar.. Fakat

onların, uçaktan iner inmez, havaalanında, ilk sözleri şu oluyor; "Biz bağımsızlık filan istemiyoruz." Ve, Türkiye'de basın, yani gazete, radyo, televizyon ve yöneticiler, siyasal partiler bunu coşkuyla veriyor. Güney Kürdistan'dan gelen yöneticiler sanki özgürlük, bağımsızlık çok kötü bir şeymiş gibi "Biz böyle bir şey istemiyoruz", "Bizim böyle bir şeyi hiç düşündüğümüz filan yok". Onların bu tavırları Türk yöneticileri tarafından övgüyle anılıyor. "Bağımsız Kürt Devleti filan düşünmüyorlar" deniliyor ve arkasından da şu söyleniyor; "Özgürlük veya bağımsızlık Kürtler için bile iyi değildir". Federasyon, özerklik bir takım anayasal çözümler söz konusu ediliyor. "Bu Kürtler için bile iyi değildir" şeklinde vurgulanıyor. İşte burada önemli bir sorun var. Bilim diyoruz, olguları betimler olgular arasında ilişkiler kurar, bu ilişkileri açıklayıcı varsayımlar geliştirir ve sonra bu varsayımları tekrar olgulara başvurarak sınar, test eder. Burda, elbette çok önemli iki olgu, Orta Asya Türk cumhuriyetlerinden gelen yöneticiler ve Güney Kürdistan'dan gelen yöneticiler, iki olgu, birbirlerinden kopukmuş gibi görünen iki olgu, arasında ilişki var. O zaman insanların bunu düşünmeleri gerekiyor. Türkler için örneğin Kıbrıs Türkleri'nin veya Batı Trakya Türkleri'nin, Yugoslavya'da yaşayan Türklerin, Orta Asya cumhuriyetlerinde yaşayan Türkler için pozitif bir takım değerler Kürtler için neden negatif oluyor. Güney Kürdistan'dan gelen yöneticiler neden böyle konuşuyor.

Bunun elbette bilimin kavramlarıyla açıklaması gerekiyor. Biz diyoruz ki bu olgular arasında organik bir bağ vardır. Birbirlerinden kopukmuş gibi görünüyorlar ama, Türk Devlet sistemi içerisinde, Türk egemenlik kavramı içerisinde bu olgular birbirleriyle organik bir bütünlük içerisindedir. Birbirleriyle ilişkilidir. Öyleyse bu ilişkileri açıklayıcı birtakım hipotezler ileri sürebiliriz. Bu hipotezleri yine olgulara başvurarak test ederiz. Tabii, burada, tarihe dönmemiz gerekiyor. Yani günümüzde yaşanan olaylara değil, tarihe dönerek, tarihte yaşanmış ilişkileri gündeme getirerek, böyle bir hipotezi geliştirmeye çalışabiliriz.

Olgular tek başına hiç bir şey ifade etmezler. Olguların bilime konu olabilmeleri için kavramlaştırılmaları gerekir. Olgular, ancak bir hipotezin veya varsayımın içinde, hipotez veya varsayım aracılığıyla dile getirdikleri zaman, bilime konu oluyorlar. Tek başına olgular hiç bir şey ifade etmezler. Örneğin bu köyde öküzle karasaban kullanılıyor. Bu bir olgudur, nesnel bir olgu. Köyde cami var, karakol var, 23 tane karasaban var, 33 tane öküz var. Bunlar saptamadır. Olguların saptanması bu olguların bilime konu olabilmeleri için bir varsayımın eşliğinde ifade edilmeleri gerekiyor. Örneğin, üretimde, öküz ve karasaban kullanan toplumlar, geleneksel toplumlardır. Burada, birincil bağlılıklar egemendir. Bu toplumlarda artı ürün çok düşüktür. Bu toplumlar feodal özellikler göstermektedir. İşte olgu, öküzle karasaban olgusu, birtakım kavramlar kullanılarak, bir hipotez veya varsayım eşliğinde dile getirilmektedir. Olgular tek başına bir şey ifade etmiyorlar.

Bunun gibi, Kürtler, Ortadoğu toplumlarından biridir. Bu bir nesnel olgudur. Kürtler, Türklere komşudur. Kürtler Araplara komşudur. Farslar ve Kürtler birbirileriyle komşudur. Bunlar nesnel gerçeği dile getiren önermelerdir. Halbuki böyle bir önermenin bilime konu olabilmesi, yine bir hipotezin veya varsayımın eşliğinde mümkün olabilmektedir.

Örneğin "Kürtler, bölünmüş, parçalanmış, paylaşılmış sömürge bir toplumdur. Devletlerarası sömürge düzeni vardır Kürdistan'da" dediğimiz zaman Kürtler olgusu kavramlaştırılıyor. Bu olgu, varsayım veya hipotez aracılığıyla dile getiriliyor.

Yöntem, belirli bir amaca ulaşmak için düşünülmüş bir araştırma planıdır. Belirli bir amaca ulaşabilmek için gerçekleştirilen birtakım eylemlerdir, işlemlerdir.

Bilimde yöntem, sorunları anlaşılabilir, kavranabilir, anlatılabilir kılmaktadır. Yöntemin hem eylemsel hem de zihinsel yönleri vardır. Eylemsel dediğimiz yönü gözlemdir. Biz, toplum hakkında bilgi sahibi olmak istiyoruz. O zaman, toplumdaki ilişkileri, insanların birbiriyle olan ilişkilerini, insanların kurumlarla olan ilişkilerini gözlemek, izlemek durumundayız. Toplum bilimlerinde gözlem yapıyoruz. Doğa bilimlerinde önemli olan deney... Biz, toplumu duyu organlarıyla algılıyoruz. Maddi dünya duyularla insanın bilincine yansıyor. Bu eylemsel dediğimiz süreçtir. Maddi dünyanın insanın zihnine, bilincine yansımasından sonra, bu gözlemlediğimiz olaylarla ilgili birtakım hipotezler geliştiriyoruz. Bu hipotezlerle olguların birbirleriyle olan ilişkilerini kurmaya çalışıyoruz. Bu ilişkilere yön veren bir takım dinamikleri saptamaya çalışıyoruz. Birtakım gelişmeleri, değişmeleri kavramaya çalışıyoruz. Bu da, yöntemin zihinsel dediğimiz yönü. Daha çok zihni yönü, ama yine geliştirdiğimiz hipotezleri olgulara dönerek sunmaya çalışıyoruz. Bir örnekten söz ettik. Orta Asya'dan gelen yöneticiler, Güney Kürdistan'dan gelen yöneticiler, bunların sözleri, bunlara karşı davranışları... Bunlar olgudur, bunları biz izliyoruz. Gazetelerden, radyolardan izliyoruz. Ve maddi dünya böylece bilincimize çarpıyor. Ondan sonra biz, olay hakkında, değişik davranışlar, farklı tavırlar hakkında varsayımlar geliştiriyoruz. Ve daha bütünsel bir bilgiye sahip oluyoruz bu süreç içerisinde. Hipotezler, tabii daha gelişkin bir bilgi oluyor. Bunun tekrar olgulara dönerek test edilmesinden sonra ortaya çıkan bilgi ise, daha kalıcı, sağlıklı bir bilgi. Fakat bilimin nihai amacı bulmak diye bir amacı yoktur. Bilim bir inandırma yöntemi değildir, bir propaganda usulü değildir. Yepyeni olgular, değişik olgular ortaya çıktığı zaman ürettiğimiz varsayımlar değişebilir, yeni varsa-

yımlar geliştirilebilir. Burada önemli olan eleştiri ortamının olmasıdır. Bilim dediğimiz zaman eleştiri, özellikle siyasal eleştiri bunun içindedir. Siyasal eleştiri söz konusu olmadan bilimin geliştirilmesi mümkün değildir. Eleştiri, şunun için de gerekli bir kurumdur. Örneğin, siz bir şey söylüyorsunuz, bir kitap, bir yazı, bir makale yazıyorsunuz. Eğer bunu kamuoyuna duyurmuyorsanız, kamu bilmiyorsa, eleştiri sürecinin başlaması mümkün değildir. Herhangi kitabın yada herhangi yazının muhakkak kamuya duyurulması gerekiyor. Eğer bu bilgi sadece sizde kalıyorsa veya gizli gizli bir kaç arkadaşınıza bildiriyorsanız, arkadaşlar arasında konuşuyorsanız, bilimsel süreç tamamlanmış olmuyor. Bilimsel sürecin tamamlanması bunun kamuya duyurulmasıyla mümkün oluyor, çünkü kamuoyuna duyurduğunuz zaman, eleştiri kurumu hayata geçebiliyor. İsteyen insan sizi eleştiriyor ve sizde gerekirse cevap veriyorsunuz ve de ürettiğiniz bilgiler daha pekişiyor, daha kalıcı daha sağlıklı bilgilere ulaşmış oluyoruz.

Nesnel gerçeklerle ilgilenir bilim. Bilim olgularla ilgilenir. Gerçek dediğiniz zaman, bir de ideolojik bir gerçek vardır. Örneğin 1974'te Kürtler konusu ile ilgili bir arkadaşımla tartışmıştım. Şunu söylüyordum, "Gerçekleri konuşmak gerekir, gerçekler ne ise onu kabul etmek gerekir.". Arkadaşımda aynı şeyi söylüyordu; "Elbette gerçekleri düşünmek gerekiyor.". "Ozaman, Kürtler bir gerçek, nesnel bir gerçek, neden Kürt konusunun araştırılmasına karşı çıkıyorsun?". O şunu söylemişti "Türkiye de birtakım kurumlar var. Onlar böyle hassas bir konunun araştırılmasına karşı. Bu bir gerçektir.".

İşte biz bu ikisini ayırmak durumundayız. Bir nesnel gerçek var, somut. Yaşıyoruz, olayların içindeyiz veya çok yakınındayız veya basın aracılığıyla yakından izliyoruz olayları, somut gerçeği, ilişkileri. Bir de bu tür olayların ele alınmasını istemeyen bir baskı mekanizması. Bu ideolojik bir gerçek.

Bilim kavramıyla resmi ideoloji kavramı birbirleriyle çok derinden çelişiyorlar. Resmi ideolojiye bağımlı kaldığınız sürece, resmi ideoloji'ye itaatkar olduğunuz sürece, bilimin gelişmesi mümkün değildir. Resmi ideoloji, eleştiriyi yasaklıyor. Bir takım soruların ele alınmasını, incelenmesini yasaklıyor. Bu yasağa itibar ettiğiniz zaman, bilimin gelişmesi mümkün olmuyor.

Ortak duyu denilen bir kavram var. Herhangi bir toplumda, herhangi bir dönemde, herkes tarafından kabul edilen, doğruluğundan hiç kuşku duyulmayan bir takım düşünceler. Ve bunlar, örneğin resmi ideoloji dediğimiz kurumlar tarafından teşvik ediliyor, benimseniyor, destekleniyor. Herkesin böyle düşünmesi ve buna göre tavır ve davranış geliştirmesi isteniyor. Halbuki bilimin gelişmesinde kuşku denen kavram çok önemli bir kavram. Örneğin basın tarafından kabul edilen bir takım bilgiler var. Bilimsel dediğimiz süreç, en azından bu bilgilerden kuşku duyarak işe başlamak zorunda. Toplumda otorite sayılan bir takım düşünceler var. Hiç eleştirilmemiş, eleştirilmesinin gereği duyulmamış bir takım düşünceler var. Siz, örneğin Orta Asya ve Güney Kürdistan'dan gelen yöneticilerin tavır ve davranışlarıyla ilgili düşünce geliştirmeye başladığınız andan itibaren, resmi ideolojinin bir takım bilgilerinden kuşkulanmak durumundasınız. Onların yanlışta olabileceğini düşünmek durumundasınız. Kuşkudan hareket ediyorsunuz. Ve süreçte, gerçekten resmi ideolojinin ürettiği bilgilerin doğru bilgiler olmadığını görüyorsunuz. Sizin gözlem, hipotez, doğrulama sürecinde elde ettiğiniz bilginin daha sağlıklı, daha kalıcı olduğunu görüyorsunuz. İşte bilimin farklı bir niteliği burada ortaya çıkıyor. O zaman yeni ürettiğiniz bilgileri kamuoyuna açıklayacak kadar dürüst ve cesur olmanız gerekiyor. Dürüst ve cesur olmak ölçülebilir, izlenebilir kavramlar değil. Biz diyoruz ki, bilim olgularla ilgilenir; bu olgular gözlenebilir, izlenebilir, ölçülebilir. Örneğin insanların %33'ünü falan partiye oy verdi. Bunu izleyebiliyorsunuz, ölçebiliyorsunuz. Ama, resmi ideolojiye aykırı bir takım düşünceler buldunuz veya bir takım bilgiler geliştirdiniz. Bunları ifade edebilecek kadar dürüst olmak, cesur olmak. Tabii bunlar ahlaki kavramlar, ölçülmesi mümkün değil ama, bilim yöntemi dediğimiz sürecin böyle bir yönü var. Çünkü resmi ideoloji herhangi bir ideoloji değil. Bir takım cezai yaptırımlarla kendisini dayatmış bir ideoloji. Ona aykırı bir şey söylediğiniz zaman polislerle, karakollarla, mahkemelerle, cezaevi ile karşılaşıyorsunuz. Öyleyse, bu tür engellemeleri, bu tür başka mekanizmaları nasıl aşmak gerekir. Veya bunları aşmadan özgürleşmek nasıl mümkün olabilir? O zaman bir tavır önemli oluyor, yani bilgi birikiminden çok bir tavır, bir davranış önemli oluyor. Madem bir takım doğrular buldunuz, her koşulda o doğruları ifade etmeniz gerekiyor ve sizin en büyük gücünüz de o. Bulduğunuz doğruları, kendiniz ispat edebilirsiniz. Her yerde bunu kanıtlayabilirsiniz. En büyük gücünüz o. İşte bu gücünüze dayanarak, yeni bulduğunuz bilgileri açıklamak gereği var. Dürüst olmak, cesur olmak bu bakımdan önemli bir nitelik oluyor.

Olgulara dönmek gereği var. Herkes tarafından kabul edilen bir takım düşünceler olabilir; fakat tarafınızdan yapılan bir inceleme de, araştırma da, o zamana kadar beğeninizi kazanan, sizin özlemlerinizi dile getiren bir takım teorilerin, düşüncelerin, eksiklikleri ortaya çıkabilir, yanlışlıkları ortaya çıkabilir. Bu süreçte de olgulara bağlı kalmak ve teorileri olgulara göre değiştirebilmek gerekiyor. Yoksa olguları bizim düşüncelerimize uydurmak bilim yöntemine aykırı bir süreç. Olgulara bağlı kalmak bu bakımdan da önemli oluyor.

Türkiye'de bilim yöntemi dediğimiz zaman, resmi ideoloji kurumuyla hemen karşılaşıyoruz. Resmi

ideoloji kurumuyla karşılaşmadan, bilimi geliştirmek mümkün değil, olmuyor.

Örneğin 1960'lı yıllarda, Resmi ideoloji kavramı bilinen, konuşulan, bilincine varılan bir kavram değildi. Özellikle Türkiye'de üniversiteler resmi ideoloji kavramının bilincinde değillerdi. Bilimin gelişmesinin önünde çok önemli engel olmasına rağmen, bir takım yasaklarıyla, o yasakları da cezai müeyyideleri uygulamasıyla çok önemli bir engel olmasına rağmen, böyle bir konunun bilincine varılmamıştı, benim kanımca. Özgürleşme dediğimiz olay, bir takım engellemelerin bilincine varmakla mümkün oluyor. Siz bir düşünce ileri sürüyorsunuz, bir yazı, bir kitap... O kitap, engellemelerle karşılaşıyor. Engellemelerin bilincine vardığınız zaman bunun üstesinden gelmeye çalışıyoruz. Engelleme var, fakat biz bunun bilincine ulaşmamışsak bunun üstesinden nasıl geleceğimizi de bilemiyoruz. Böyle bir konunun varlığından haberdar değiliz. Şunu biz çok yaşadık, 1960'lı yıllardan beri "bilirkişilik" diye bir kurum var hukukta. Üniversitelerin, özellikle ceza hukuku ile ilgili bölümlerinden, kamu hukuku okutan bölümlerinden, sosyoloji gibi bilimleri okutan bölümlerinden mahkemeler sık sık herhangi bir kitap hakkında bir rapor alıyordu. Bir takım kitaplar yazılmış, çevrilmiş, onlar hakkında dava açılmış, 142. madde o zaman komünizm propagandasını, Kürtçülük propagandasını, bölücülük propagandasını yasaklıyor "Bu kitapta suç varmı yok mu, ne kadar var?" bu konuda bir rapor isteniyor üniversitelerden bir takım profesörlerden. Onlarda, böyle coşkuyla oturup hazırlanıyorlar, sonra diyorlar ki "Bu kitapta suç yok, biz aradık her tarafını inceledik, sizin belirttiğiniz suça rastlanmamıştır". Tabii, çok zamanda "Suç vardır" biçiminde ifade yapıyorlar. Şunu vurgulamaya çalışıyorum; bilirkişilik, bilim yöntemi kavramıyla son derece çelişen bir kurumdur. Üniversitelerde kitapların, suç var mı yok mu diye incelenmesi kanımca son derece ters bir tavır ve davranıştır.

Herhangi bir kitapta "suç yoktur" demek, o kişiyi aklamıyor. Çünkü falanca kitapta suç yoktur dediğiniz zaman bir başkasının kitabında olabilir anlamına geliyor. Bu bakımdan bilirkişilik, düşüncenin gelişmesini engelleyen çok önemli bir kurum olarak ortaya çıkıyor. Fakat böyle bir kurumun varlığından haberdar değildir üniversite. Bu bakımdan, mahkemeden gelen talepleri üniversite olumlu karşılıyor, yani inceliyor, o kitabı. O kitapta suç var mı diye okuyor. Halbuki kitap öyle okunmamalı. Herkes bir kitabı okuyabilir, oradaki konuyla ilgili kendi düşüncesini belirtebilir. Hatta o kitabı eleştirebilir, eleştirisini kamuya duyurabilir, o konuyla ilgili kendi düşüncelerini yazabilir, bununla ilgili konuşmalar yapabilir, panellere katılabilir. Ama, "o kitapta suç vardır", ya da "yoktur" diye bir yetkiye sahip olmamalıdır. Eğer insanlar, profesörler burada kendilerini yetkili buluyorlarsa, düşüncenin önündeki çok büyük bir engelin bilincine varmamış demektir. Onu vurgulamaya çalışıyorum. Böyle bir kurum var Türkiye'de.

Bir ortak duyudan söz ettim biraz önce. Herhangi bir toplumda, bu toplumun herhangi bir zamanında kabul edilen, tartışılmasına gerek duyulmayan, konuşulması istenmeyen bir takım düşünceler var. Örneğin, 17. yüzyıl'ı ele alın, dünyanın dönmediği, düz olduğu herkes tarafından kabul edilen ortak bir düşünceydi. Kilise tarafından, bütün insanlara dayatılan düşünce aynı zamanda. Türkiye'de de böyle düşünceler var, resmi ideoloji, Kemalizm. Bunun eleştirilmesi istenmiyor. Sadece bunun öğrenilmesi ve bu bilgilere göre tavır ve davranış gösterilmesi isteniyor. Ben 1961 senesinde, bir tahsil için staj programına katılmıştım SBF'de okurken. İlk defa Kürt toplumuyla 1961 yılında Elazığ'da karşılaştım. O zaman idari şubede okuyan öğrenciler için yeni bir program yapılıyordu. Dördüncü sınıfa geçtiğimiz zaman böyle bir program uygulanıyordu yaz aylarında. Bir arkadaşımla beraber Elazığ'a, Keban, Karakoçan ve Palu'ya gittim. Kaymakamlık stajının başlangıcı oluyor, ilk defa Kürt toplumuyla karşılaşıyoruz. Farklı bir dil, kaymakamla köylüler arasında tercüman var. Tercüman olmadan kaymakam köylüyü anlamıyor. Üç ay kadar Elazığ'da kaldım. Köylerde kasabalarda farklı bir dil, farklı bir kültür. O zaman bu üç ayın nasıl geçtiğini raporda yazıyorduk. O raporda bunları belirttiğimi hatırlıyorum. Bu programdan sonra fakülteye dönüyoruz, fakültede bir takım hocalarla konuşuyoruz, böyle bir durum var diye, "Kaymakam'la köylüler arasında tercüman var, Kürtçe konuşuluyor" diye. Size söylenen şu; "Bu konu çok tehlikeli bir konu, hem Kürt yok ki, herkes Türk" diye bunu fakültede söylüyorlar. "Herkes Türk'tür, herkes Türk olmaktan mutludur. Hem tehlikeli bir konu bu, başka konularla uğraşsana. Şerif Fırat'ın kitabını oku, işte bu kitapta herkesin ne olduğu yazılı" deniliyordu. İşte bu sorun takılmış zihnimize. Fırsatını buldukça hocalarımızla arkadaşlarımızla konuşuyoruz. Zaman zaman bir takım kitaplara bakıyorsunuz. Baktığınız kitaplar Kürtlerin Türk olduğunu yazıyor. Kürtçe diye bir dil olmadığını, herkesin Türk olduğunu. Bir taraftan da tenkit ve tehdit var, bu konuyla uğraştığınız için. Tabii öyle bir uyarmanın hiç etkisiz kaldığı söylenemez. Siz diyorsunuz ki "böyle bir sorunla karşılaştım", onlar da "bu çok tehlikelidir" diyorlar. O zaman sizin kafanızda birtakım karışık düşünceler oluşuyor. O tehlikenin nereden geldiğini biliyorlar, ama size söylemiyorlar. Düşünüyoruz ama çok fazla bulamıyorsunuz. Tabii bir 27 Mayıs olayı var. 27 Mayıs yeni düşünceler oluşturdu Türk toplumunda. Yeni yayın organları ortaya çıktı. Bölgeler arası dengesizlikler diye bir konu konuşuluyordu. Bölge planlanması diye bir konu vardı, 55 ağanın sürgünü diye bir konu vardı. Basından izleniyordu, Doğu hakkında bazı

meraklar başlıyordu. Böyle bir konu bilincimize çarpmış, bu kavramların arasına Kürtleri koymaya çalışıyorsunuz. Bunun cezasını size bildirmeye çalışıyorlar ve Kürtlerin Türk olduğu vurgulanıyor daha çok. Mezuniyetten sonra çok kısa süre Maiyet Memurluğunda çalıştım sonra askerlik yaptım, askerliğim Bitlis'te, Hakkari'de geçti. Bu sırada Kürt toplumuyla çok yakından ilişkilerim oldu. Özellikle göçebe olan Kürt aşiretleriyle tanıştım. Yıl 1963. Biryerde üniversitenin öğretisi "Herkesin Türk olduğu, bu tür konuların incelenmemesi gerektiği", bir taraftan da, bir takım somut olaylar, hergün içinde yaşadığımız... Onların derin çelişkisi zihninizde... Ve yine askerliğim sırasında Şemdinli sınırında bir görev aldım. O zaman Güney Kürdistan da BAAS'çılara karşı bir Kürt hareketi vardı, Molla Mustafa Barzani önderliğinde bir ulusal hareket vardı ve şöyle varsayımlar: Kürtler'le Irak ordusu savaş yapıyor. Irak ordusu Kürtleri sıkıştıracak ve Türkiye'nin sınırına gelmek zorunda kalacaklar. İşte bu yüzden sının korumak gerekir, sınıra takviye birlikler gönderilmesi gerekir. Bizde Bitlis'te o birliklerin içindeydik. Eğer Kürtler sınırı geçerlerse yakalamak, geçişlerine engel olmak. Çünkü 1947'de Mahabat Kürdistan Cumhuriyeti'nin yıkılmasından sonra böyle bir süreç yaşanmış. Kürtler İngilizler'le yaptığı mücadele sırasında sıkışmışlar, Yüksekova üzerinden İran'a oradan da Sovyetler Birliğine iltica etmişler. Tekrar böyle bir olay yaşanmasın diye bir takım birlikler Hakkari'ye gönderildi. İşte bu süreçte, biz Kürt toplumuyla çok sağlıklı ilişkiler kurduk ve gözlemledik. Burada şu önemli, bizim zihnimize egemen olan düşünce devletin değerleridir, resmi ideolojinin değerleridir. Bunlar daha ağır basmaktadır, ama somut bir gerçeklikte var, onu da zihnimizin biryerlerine yerleştirmeye, orada bir açıklık getirmeye çalışıyorsunuz. Yine resmi ideolojinin değerleri egemen, öyle düşünüyorsunuz. Terhisten sonra çok kısa bir süre Maiyet Memurluğu'nda çalıştım ve ondan sonra Erzurum'da Atatürk Üniversitesi'ne girdim. O zaman üniversitelerin söylediği tatmin etmiyor. Siz bazı incelemeler, araştırmalar yapma gereği duyuyorsunuz. Bir de en iyi yeri üniversite görüyorsunuz. Böyle bir inceleme, araştırma nerede yapılabilir? Üniversitede yapılır. Köy İşleri Bakanlığı yeni kuruluyordu ve kırsal bölgelere karşı epey ilgiliydi, araştırmalardan, incelemelerden söz ediliyordu. Üniversitede tez çalışmaları sırasında; örneğin Alikan aşireti araştırmasını yaparken çok önemli bir sorunla karşılaşmadım. Bu süreç rahat geçti diyebilirim. Çünkü şöyle düşünüyordum "Kürt sorunu ve Kürtler diye bir kavram var" ama biz onları meşru devletin değerleriyle anlamaya çalışıyoruz, bu değerlerle anlatmaya çalışıyoruz. Resmi ideolojinin içerisinde resmi ideolojinin hazmedilirliği çevresinde bir kavrayış söz konusu. 1967 yılı yaz aylarında Forum dergisinde bazı yazılar yayınlandı. Doğu Anadolu'da Göçebe Kürt Aşiretlerinde Toplumsal Değişme diye birtakım yazılar, ve yine o süreçte birtakım mitingler gerçekleştirildi. Doğu sorunu, o zaman kavram böyleydi, Doğu Anadolu deniyordu, şimdi Kürdistan diyoruz. Batman'da, Silvan'da, Ağrı'da, Tunceli'de, Viranşehir'de birtakım mitingler gerçekleştirildi. 1967 sonbaharı, mitinglerin gerçekleştirildiği dönem. Bu mitingler TİP'in yardımlarıyla gerçekleştirildi.

Birgün bir öğrenci geldi. Ben o zaman Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nde derslere giriyordum. Köy Sosyolojisi... Fen–Edebiyat fakültesinde de Sosyolijiye Giriş gibi bir takım dersler veriyordum. Siz beni çok iyi dinliyorsunuz. O zaman öğrenciler beni dinlemiyordu. Derse gelmek mecburi idi ve dersler çok kalabalıktı. Bir yoklama yedi sekiz dakika sürüyordu. Yoklama olduğu için öğrenciler gelmek durumunda ama gelince de beni dinlemiyorlar. 1966-1967'de böyle bir durum vardı. Ziraat Fakültesi'nde Bir gün bir öğrenci geldi bana "Ben sizin Forum dergisinde ki yazılarınızı okudum, güzel şeyler yazıyorsunuz, fakat siz toplumda olup bitenle ilgilenmiyorsunuz" bu aynı zamanda Ziraat Fakültesinde Doğu İlleri Yüksek Talebe Derneği Başkanı idi. "Örneğin bizim şehrimizde mitingler oluyor. Diyarbakır, Batman. Siz bunlarla ilgilenmiyorsunuz. Üstelik siz bir toplum bilimci olarak bunlarla yakından ilgilenmek durumundasınız" diye eleştirmişti beni. O sıralar gazeteler mitingten hiç söz etmiyorlardı, yalnızca bir gazetede küçük bir haber arka sayfalarda "Bir miting yapıldı, çok az kişi katıldı, hainler, bölücüler" diye küçük bir haber. Dikkatinizi çekiyor ama daha fazlasını da basından öğrenemiyorsunuz. Öğrenci arkadaş devam etti, "Siz yazıyorsunuz ama toplumda olup bitenlerden haberiniz yok, bunu da izlemek gerekir". Bu arkadaş şimdi üniversitede profesör ve bu olaylarla artık hiç ilgili değil. Dönem arkadaşlarını da görmezlikten gelir, tanımaz. 1967 ve ben ona şunu söyledim "Bundan sonra birlikte katılalım, siz bana yardım edin, mitingler elbette önemli. Kürtlerin neler söyledikleri, neler hissettikleri, neler istedikleri, düşünceleri nasıl açıkladıkları, o sloganların içeriği, ne olduğu bizim tarafımızdan bilinmelidir. Bundan sonra siz bana yardımcı olun mitinglere beraber katılalım". Bundan sonra öyle oldu, beraber katıldık. Mitinglerle ilgili bir inceleme yayınlandı "Doğu Mitingleri Analizi" diye. İşte bu teksirle benim hakkımda idari soruşturmalar başladı. Üniversiteden adli makamlara intikal etmiyor, üniversite kendi içerisinde bir soruşturma başlatıyor. Örneğin "Mitinge neye katıldın, sana göre Kürt var mı, sizce Kürtçe diye bir dil var mıdır?" gibi sorular soruluyor, yazılı olarak. O dönemi belirtmeye çalışıyorum. İlk defa bu engelleme nasıl, hangi dönemde ortaya çıktı, onu belirtmeye çalışıyorum. 1967'nin yaz ayları, bu mitingler kitabının yazılmasından ve bu incelemenin yayınlanmasından

sonra. "Mitinglere niye katıldın" diyorlar. Siz de diyorsunuz ki "Bu bir toplumsal olaydır (arkadaşın dediği gibi) bu toplumsal olayı izlemek gerekir, biz bunu görmezlikten gelemeyiz, elbette katılırız, kimin ne söylediğini araştırmaya çalışırız". Bir idari soruşturma komisyonu, bir taraftan da derse giriyorsunuz, o dersi birtakım öğrenciler izliyor. Dersler hakkında da soruşturma başlatılıyor. Bir takım öğrenciler şikayet ediyor veya üniversitedeki bir takım görevliler öğrencileri harekete geçirmiş. Onlar sizi şikayet ediyorlar "Derslerde Komünizm propagandası yapılıyor" diye iddialar var. Bu iddialar üzerine komüsyonlar kuruluyor. Şunu belirlemeye çalışıyorum. Bilimi üretme süreci özgür bir ortamda gerçekleşiyor. Ama bu özgür ortamın oluşması birtakım kurumlar tarafından engelleniyor. Eğer siz o engellemenin bilincine varabiliyorsanız, onu aşmaya çalışırsınız. Aştığınız zaman kendinizi özgürleştirmiş olursunuz. Ceza uygulamasına rağmen kendinizi özgürleştiriyorsunuz. Bu önemli. O önemi belirtmeye çalışıyorum. 1968 böyle bir soruşturma içinde geçiyor. 1969'da bir takım yazılar yayınlandı: Akşam Gazetesi'nde, Forum Dergisi'nde, Doğu Anadolu'nun Düzeni kitabı, Alikan Aşireti kitabı yayınlandı. İşte bu kitapların yayınlanmasından sonra soruşturma daha fazla hızlandı, dallandı budaklandı. Bu arada bir soru, yazılı olarak "Bu yazıyı niye yazdın, şunu demekle neyi kastediyorsun, sence Kürt diye bir millet var mı, sana niye en çok Doğu'lu öğrenciler geliyor?". Böyle sorular. 1969.

Bu idari soruşturma 1970'te sonuçlandı ve üniversitedeki görevimize son verildi. Çok ilgi çekici bir olay bu, üniversite tarihinde. "Doğu Anadolu'nun Düzeni diye bir kitap yazmıştır, bu kitap Anayasanın 3. maddesine aykırıdır. Böyle Anayasaya aykırı bir kitap yazan kişinin üniversitede yeri yoktur". Gerekçe bu. Böyle bir kitap yazdığınız için üniversite sizin görevinize son veriyor. Bu idari soruşturma komisyonunun eylemi. Şimdi şunu belirtmeye çalışıyorum arkadaşlar; düşüncenin özgürce gelişmesine karşı bir engelleme var. İşte, idari soruşturma, sizin bu engelleme karşısında biraz bilinçlenmenizi getiriyor. Çok yoğun bir bilinç değil bu benim kanımca. Ama yine de bir bilinç oluşturduğunu sanıyorum düzen hakkında. Ve ondan sonra biliyorsunuz 12 Mart ve 12 Mart'la birlikte adli soruşturma, Sıkıyönetim soruşturması, tutuklanma ve bu çok önemli bir dönem. Göz altına alınmalarla ve tutuklanmalarla bizce önemli bir dönem. Bütün iddianamelerde şu var: "Bizde Kürt diye bir halk yoktur, herkes Türk'tür, Kürtçe diye bir dil yoktur". Bu, Devrimci Doğu Kültür Ocaklarının iddianamesinde de var. Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi ile ilgili olarak hazırlanan iddianamede de var, bu belirleme. Ama işte bu engelleme karşısında o süreç sizi daha çok bilinçlendiriyor. Şöyle tezahür ediyor. Çeşitli insanlarla konuşuyorsunuz, tanışıyorsunuz. Örneğin toprak ağaları, şeyhler, örneğin öğrenciler ile esnaf. Kürt toplumunun çeşitli kesiminden insanlar. Bunların büyük bir kısmı tabii ki Kürtçe konuşuyor. Mahkemede de tabii ki Kürtçe konuşuyor. Ama mahkemenin söylediği şu: Araya tercüman koymasına rağmen. Onu anlamamasına rağmen. Onu anlamadığı için araya tercüman koymasına rağmen "Kürtçe diye bir dil yoktur. Aslında o Türk'tür ama onu birileri kandırmıştır". Şimdi böyle bir süreç, bu belirleme karşısında sizi daha bir bilinçlendiriyor. O kurumun, o engelleyici kurumun, resmi ideolojinin kurumunun varlığına, bilincine varıyorsunuz. Benimle ilgili dava şu bakımdan ilgi çekici: Kırka yakın tanık var davada. Aslında tanığa hiç gerek yok. Çünkü iddia şu "Derslerde komünizm propagandası yaptı". Onuda öğrenciler not tutmuş. O not'ta idari soruşturma sonucunda sıkıyönetim komutanlığına ulaştırılmış. Orda sizin komünizm propagandası, Kürtçülük propagandası yaptığınız söyleniyor. Deliller, defterler, birkaç tane de yazı var. Siz "Bunları ben yazdım" diyorsunuz, inkar etmiyorsunuz. "Bunları ben söyledim. Ben yazdım" diyorsunuz. "Öğrencilerin tuttuğu not doğrudur. Bunları ben söyledim". Bu koşulda tanığa hiç gerek yok. Hiç tanık denen müesseseye gerek yok. Çünkü "Ben yazmadım, ben anlatmadım. Böyle konuları kim anlatmış, kim yazmış, kim konuşmuş bilmiyorum". Böyle derseniz birisi çıkar "Ben biliyorum. O yazdı" der. Ama siz "Ben yazmadım" demiyorsunuz ki. Ama buna rağmen kırka yakın tanık. Dekan, rektörler, doçentler var. Öğretim görevlileri var. Öğrenciler var. Hepsi de "Kürt diye bir halk yoktur. Ben onu uyarmıştım. Ben ona söylemiştim. Fakat o beni dinlemedi. Yine de Kürtler'den söz ediyor. Yazdığı yazılarda, kitaplarda böyle diyor. Öğrencilere derslerde bunları anlattığını ben duydum, öğrencilerden". Rektör de bunu söylüyor, dekan da bunları söylüyor ya da buna benzer şeyler söylüyor. Derse katılmış, dersi okumuş birtakım öğrenciler var... Ama burda hukuk dışı bir olay var. 1965-1966 yıllarında üniversitede olmayanlar da var. 1969 senesinde üniversiteye tayin olmuş bir asistan. O da mülkiyeli olduğu için beraber aynı odada oturuyoruz. Üstelik onun da tanıklığı var. O diyor ki "Ben Beşikçi'nin komünizm propagandası yaptığını biliyorum. Kürtçülük propagandası yaptığını biliyorum. Bunu çok yakından biliyorum. Bana bunu öğrenciler söyledi. Bunu söyleyebilir. Yazabilir çünkü ben onunla beraber oturuyorum. Öğrencilerle böyle konuşuyordu". Aslında 1965'de yok. 1966'da yok. 1969'da gelmiş. Ama söylediği gibi 1966'da ki olayla ilgili tanıklık yapıyor. İşte bunun için çok önemli bir fonksiyonu var. Kırk tane kişiyi sizin üzerinize salıyorlar. Hepsi buna benzer şeyler söylüyor. Bu mahkeme falan değil. Bu bir baskı mekanizması. Baskı mekanizması bize karşı oluşturuluyor. Yani yıldırma, yıpratma, sindirme... Yoksa hiç tanığa gerek olmayan bir dava. Günlerce bunlar dinlendi ve hepsi

de benzer şeyler söylediler. Bunun amacı sindirmeye yönelik, yıpratmaya yönelik idi. Böyle kabul etmek gerekiyor. Bu bir engeldir. Düşünce üretiyorsunuz. Ama bunun karşısında devlet tüm kurumlarıyla baskı mekanizmalarıyla yer alıyor. İşte siz bunun bilincine varıyorsunuz. Böyle bir engellemenin bilincine varıyorsunuz. Bu engellemenin bilincine vardığınız andan itibaren bunu aşmaya çalışıyorsunuz. Bunu aşabiliyorsanız kendinizi özgürleştirmiş oluyorsunuz. O andan itibaren zihniniz özgürleşmiş oluyor. Artık devletin uyguladığı baskısı artık çok önemli olmuyor. Düşünce üretimini sürdürmeye devam ediyorsunuz. Çünkü o baskı mekanizmasını aşmışsınız. Ama bunu aşabilmek için onun bilincine varmak gerekiyor, onu vurgulamaya çalışıyorum.

İşte benimle ilgili olay 1972'nin kış aylarıydı. Rektör geliyor, dekan geliyor, onlar mahkemede dinleniyor. Aslında mahkemeye gitmeyebilirsiniz bulunduğunuz yerdeki hakime ifade verebilirsiniz. İfadenizi ilgili mahkemeye .verebilirsiniz. İfadenizi ilgili mahkemeye gönderiyorlar. Ama öyle olmuyor. Özel olarak çağrıyorlar mahkemeye bilfiil tanık olarak geldiler. Onlarla öyle bir baskı kuruyorlar. İşte bunun amacı özgürleşmenin önünü almak, özgürleşmeye engel olmak. Siz bu kurumun bilincine vararak bunu aşmaya çalışıyorsunuz. İdari soruşturma komisyonundan söz ettim biraz önce. Burada bir yasaklamanın, engellemenin bilinci oluşuyor vaya beliriyor. Fakat şu var. Şu konuda idari soruşturma komisyonuna verilen cevaplardan şu anlaşılıyor, kanımca; yasalar var. Siz o yasalara uymuyorsunuz. Devletin bir takım yasaları var, siz o yasalara uymuyorsunuz. Devletin bir takım yasaları var, kanunlar müsait halbuki. Bir mitinge insanlar katılabilir. Veya miting hakkında bir yazı yazabilir. Kanunlar, yasalar bunlara müsaittir. Sizin bir takım yasalarınız var. Kendi yasalarınıza da uymanız gerekli. İdari soruşturma komisyonuna verilen cevapların ana düşüncesi bu. Halbuki Diyarbakır duruşmalarında, Doğu duruşmalarında, orda şu var: "Sizin yasalarınız zaten meşru değil". İkisinin arasında çok önemli bir fark var. Bilinç sıçraması. Özgürleşme dediğimiz olay. Kürtleri inkar ediyorsunuz. Kürtler'i somut varlığına rağmen inkar ediyorsunuz. Bu meşru değil. "sizin yasalarınız var yasalara uymanız gerekiyor", ayrı bir konu", "Sizin yasalarınız zaten meşru değil, inkar ediliyor ulusal gerçekler..." ayrı bir konu. Diyarbakır duruşmaları, Doğu duruşmaları bize böyle bir olanak verdi. Şunun üzerinde düşünmemiz gerekiyor arkadaşlar, özgürleşme önemli bir süreç... Toplumsal bakımdan özgürleşme önemli. Örneğin bir insan tutuklanmış 1971'de göz altına alınmış, iddianameler yazılmış. Duruşmanın hehangi bir aşamasında sizi tahliye ediyorlar. Örneğin 1972 yılının başında. Örneğin siz Siyasal Bilgiler Fakültesine tekrar geri dönüyorsunuz. Ve orda çalışmanızı sürdürüyorsunuz. Şimdi böyle bir varsayımdan sonra şunlar da geliştirilebilir. Fakülteye dönüyorsunuz, duruşmanız sürüyor. Gıyabınızda sürüyor 13 sene değil 3 sene ceza veriyorlar. İşte o yargıtaya geliyor. Yargı bir kusurunu bulup bozuyor onu. Ama bu arada siz yine fakültedesiniz. Orada bir hiyerarşi var. Profesör, doçent, asistan... O süreçte bir de sıkıyönetim koşulları söz konusu. Çok fazla birşey söyleyemiyorsunuz. Söyleyemeyeceğinizi hissediyorsunuz. Sizi uyarıyorlar: Bak senin hakkında dava var. Aklını başına topla. Öyle uyarıyorlar sizi. "Ayağını denk al" işte bu koşullar içinde size göz dağı veriyorlar. Dava ne oluyor, tekrar mahkemeye geliyor. Bir şeyler oluyor. Bu varsayım arkadaşlar. Böyle bir olay gerçekleşseydi 1970 sonları veya 1971 başlarında acaba bu özgürleşme dediğimiz olay, kendi zihnini özgürleştirme, kafadaki karakolları yıkma mümkün olabilirmiydi? Bunun gerçekleşmesi kanımca, mümkün değildi. Benim kanımca özgürleşme dediğimiz olay toplumsal bir ihtiyaçtan doğuyor. Yani siz birşey yapacaksınız. Ona karşı bir engelleme olacak. Siz o engeli aşmaya çalışacaksınız. Eğer yaptığınıza karşı bir engelleme yoksa siz neyi görüp eleştireceksiniz. Resmi ideolojinin dediği gibi düşünüyorsunuz. Aynı tutum ve davranış içerisindesiniz. Aksine bir tutum ve davranışla karşılaşmanız söz konusu değil. Özgürleşme sizin için gerekli bir kurum değil. Özgürleşme dediğimiz olay toplumsal bilinçlenmeden doğuyor. Siz resmi ideolojinin bir yasağını anlamaya, anlatmaya çalışıyorsunuz. Onu kavramaya çalışıyorsunuz. O da size engelleme yapıyor. Siz eğer bu engelin bilincine varabiliyorsanız onu aşmaya çalışıyorsunuz. Eğer onun bilincine varamazsanız aşamıyorsunuz. Bu bakımdan 1970'li yıllarda 1971 Doğu duruşmaları Kürt insanının özgürleşmesinde toplumsal bilince ulaşmasında, kendi toplumu hakkında, kendi tarihi hakkında bilince ulaşmasında önemli bir aşama olmuştur, benim kanımca.

Türkiye de bilimin gelişmesi resmi ideoloji dediğimiz kurumun bilincine varmakla, resmi ideolojiyi eleştirmekle mümkündür. Resmi ideolojinin eleştirisini yapmakla mümkündür. Resmi ideolojiyi hiç görmezden gelerek insan bilimlerini geliştirmek mümkün değildir. Biraz önce bilirkişi denen kurumdan söz ettim. Aslında bilirkişi dediğimiz bir kurum Türk üniversitesinin en büyük ayıplarından biridir benim kanımca. Bir profesör'ün herhangi bir kitabı suç varmı yokmu diye okuması çok büyük bir ayıp. Bu ayıbın silinmesi gerekiyor. Özgür Üniversite Türkiye de bilimin gelişmesi konusunda çok önemli, çok büyük bir odak noktası olacak benim kanımca. Hocalarımızın söylediği gibi aynı zamanda bir umuttur. Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

"Yeni Ülke"de yayınlanan Öcalan Kardeşim yazısı nedeniyle açılan ve savunmasını Yalçın Küçük ile birlikte Av. Gülçin Çaylıgil'in yaptığı dava beraat ile sonuçlandı.

ÖCALAN KARDEŞİM

Yalçın Küçük

Ulus olmak, düşman ulusu bulmakla başlıyor. Ne yazık, her ulus doğarken, düşman ulusunu yaratıyor; Fransızların Alman, Almanların Fransız düşmanlığı, bütün uygarlık gösterilerine karşın, derinden derine bugüne kadar sürüyor.

Türkler, ulusal gelir açısından olmasa da düşman ulus yaratmada zengindirler. İşe bir değil, üç düşman ulus ile başlıyorlar. Rus ya da **"Moskof"** düşmanlığı büyük geliyor; buna karşın Türk ulusçuluğunun oluşum döneminde, Türkiye'de yanlışlıkla **"Yunan"** veya **"Rum"** denilen Elen ve Ermeni düşmanlıkları ön plana çıkıyor. Türk şairleri **"soyum ırkım uludur"** türünden şiirler yazarken, Türk yönetenleri de Elen ve Ermenilerin bir bölümünü doğdukları topraklardan sürmeye hazırlanıyorlar; şiir ile askeri hareketin tarihsel çakışması var.

Ulusun oluşumunda düşman ulus büyük bir kolaylığa işaret ediyor. Düşman ulus, sırlı bir ayna oluyor; bir başka ulusu örtüyor. Ulus, bu sırlı aynada gördükleriyle kavga ederek kendisini buluyor, biçimlendiriyor ve yükseliyor. Doğumundan önce ulusal kimlik, mutlaka bir başka ulusun işgali altındadır. Kavga bunun için gerekiyor.

Kürt ulusçuluğunun sıçramasında bir düşman ulus görmüyorum.

Bunda Öcalan kardeşimin rolünü görüyorum.

Zordur; ulusun oluşumunda düşman ulus büyük bir kolaylığa işaret ediyor. Düşman ulus, sırlı bir ayna oluyor; bir başka ulusu örtüyor. Ulus, bu sırlı aynada gördükleriyle kavga ederek kendisini buluyor, biçimlendiriyor ve yükseliyor.

Doğumundan önce ulusal kimlik, mutlaka bir başka ulusun işgali altındadır. Kavga bunun için gerekiyor. Kavga var ve görülüyor. Ancak Kürt ulusal rönesansı, ilerlemesini, kotaya değil, zora dayandırıyor ve bir düşman ulus yaratmaktan özenle kaçınıyor, pek görülmeyen budur.

Yakın zaman Türkiye tarihinde üç önemli isim ortaya çıkıyor: İkinci Mahmut, İkinci Hamit ve Mustafa Kemal... Kemalizmin acımasız bombardımanı içinde yetişen kuşaklar için üç ismin birbirinin devamı olduğunu ve özde bir ve aynı sayılmaları gerektiğini kabul etmek de pek zor görünüyor. Her üçü de Kürt politikasında önemli isimdirler. Mahmut çok dinli ve çok uluslu merkezi bir imparatorluk yaratmak istiyor. Kürt feodalleriyle çatışıyor. Yapmak istediği, Kürdistan'ın ikinci fethidir, içine girmeye çalışıyor ve bunun için kırıyor. Hamit imparatorluğun aczini görüyor, yapmak istediği çok uluslu ancak tek dinli bir imparatorluktur. Artık Kürt prensleri geride kalmıştır ve Kürt aşiret liderlerini kendisine bağlayarak Ermeniliği ortadan kaldırmayı planlıyor. Hamidiye Alaylarında topladığı Kürt aşiret liderlerine güveniyor.

Mustafa Kemal'in kişisel tarihi sık sık ve ilkesiz dönüşlerin tarihidir. Samsun'a Ekim Devrimi'nden esinlenen şûraları ve Kürt hareketliliğini bastırma göreviyle çıkıyor. Amasya'ya gelince görev kağıdında yazılanları bir kenara atıp bir yandan örgütlenmeye başlayan Kürt mukavemeti ile birleşmeye ve diğer yandan da Kürt liderlerini bu mukavemetle kaynaştırmaya yöneliyor. Kürt aşiret liderleri eninde sonunda Türk önderliğinde bir ortak kurtuluşa katılmak konusunda istek gösteriyorlar.

Mustafa Kemal'in başarısı kurtuluş hareketine Elen ve Ermeni karşıtlığı ile Kürt ortaklığına oturtmasındadır. Apo kardeşim Akademi'de okutulan ders notlarında bunun önemine işaret ediyor. Katılıyorum. Türk liderleri bir süre bu ortaklığa bağlı kalıyorlar. 1924 Anayasası ilk ciddi ve önemli ayrılık işaretidir. 1924 Anayasası **"resmi dil"** tanımını getiriyor ve böylece Kürtçe, yasaklanmamakla birlikte kamusal örgütlenmede yönetimin dışına çıkarılmış oluyor.

Hamidiye Komutanlarından Albay **Cibranlı Halit**'in liderliğinde başlayan, ancak Halit'in erken yakalanarak safdışı kalmasıyla, **Şeyh Sait**'in hazırlıksız yönetimine kalan başkaldırıda, Kürtçenin yönetimin dışına çıkarılmasının önemli bir rolü olduğunu düşünüyorum.

Kemal Türk liderleri arasında uzağa en az ve yakına en çok bakanlardan birisidir. Başkaldırının

tüm hazırlıksızlığına karşın, yayılmasından da telaşlanarak, hiç sözünü etmediği bir politikaya açılıyor. **"Türkifikasyon"** bundan sonra Kemalizmin temel politikasıdır. Kürt kimliği yeniden zaptediliyor. Hamit–Jöntürk politikasında Ermenilerin doğdukları topraklardan kazınmalarına karşılık, Türkifikasyon sürecinde Kürtlerin kimliklerinin kazınması yöntemi izleniyor; daha **"ince"** ve daha **"gelişmiş"** olduğunu kabul etmek zorunluluğu var.

Öcalan kardeşimin liderliğinde başlayan ve süren Kürt başkaldırısı Sait'inkinden bu yana ve Sait'in ki de dahil Kürt başkaldırılarının en kapsamlısı ve en uzun tarihlisi oluyor. 1991 yılından itibaren Türkiye Cumhuriyeti Genel Kurmay Başkanı karşılaştığı askeri durumu savaş terminolojisiyle dillendirmek gereğini duyuyor. Bunda Kürt silahlı hareketliliğinin gerilla aşamasını geride bırakarak, partizan savaşları düzeyine gelişini kabul ihtiyacı kadar, karşılaşılan durumun askerlik açısından kolay ve yakın bir çözümün imkansızlığını anlatma isteği de rol oynuyor. Türk Silahlı Kuvvetleri, Türk askerlik sanatı ve imkanları konusunda abartmalı edebiyattan kaynaklanacak bir erken hayal kırıklığı karşısında hem kendisini korumak ve hem de uyarıcı olmak durumunda kalıyor; bunu yapıyor. **Kürt silahlı hareketi, Kürt hareketliliğinin merkezindedir,** bundan ibaret olmadığı kesindir. Kürt hareketliliği içinde **Partiya Karkaren Kürdistan**'ın etkisi ve rolü süratle artmakla birlikte bununla sınırlı kalmadığı da biliniyor. Ancak hemen hemen tümündü görünen, bir Türk düşmanlığının olmayışıdır. Nesnel ve tarihsel nedenler bir yana Kürt yükselişinin büyük bir kolaylık ve doğallıkla Türk karşıtlığına dayandırılması imkan dahilindeyken bundan büyük bir titizlikle uzak durulduğu görülüyor; üzerinde durulmalıdır.

Türkifikasyonun ağır baskısı ve sonuçları, eşitsiz gelişme yasasının bir kez daha kendisini duyurmasına neden oluyor. Türkiye ayağında Kürt hareketliliği uzun süre uykudadır. Uyanmasında bir emekçi partisi sınırını aşamayan Türkiye İşçi Partisi'nin rolü büyüktür; yakın zaman Türkiye tarihinin bu en yığınsal emekçi pantisinin Kürtçülük nedeniyle Anayasa Mahkemesi kararıyla kapatılmış olmasını dikkat çekici ve hatırlanmaya değer buluyorum. **Bugün Kürt hareketliliğinin odağında Kürdistan İşçi Partisi'nin bulunmasını da aynı ölçüde düşündürücü sayıyorum.** Bu bir yana Partiya Karkaren Kürdistan'ın bugün ulaştığı yerde Türkiye Halk Kurtuluş Partisi'yle THKO ve Kaypakkaya'nın yapmış oldukları başlangıçları da görüyorum. Başta Öcalan kardeşim, Kürt hareketliliğinin içinde olanların, bugün önünde bulunanların pek çoğu ortak bir mücadele toprağından geliyorlar, bir anlamda bu başlangıçları eksikliklerini alıp tarihsel yörüngesine oturtarak mantıksal sınırlarını taşıyorlar. Önemlidir; **Kürt silahlı rönesansında bir düşman ulus arayışından iradi ve planlı bir biçimde kaçışta ortak topraklarda başlamanın önemine inanıyorum.** Ancak bu sürecin sadece bir yanıdır; diğer yanı ise doğumun doğasıdır. Doğum ve her doğum mutlaka acılı ve sancılı oluyor; her doğumda hem doğuran ve hem de doğan mutlaka acı çekiyor ve mutlaka ağlıyor. Doğumda mutlaka kopan ya da koparılan bir göbekbağı vardır; taşla, makasla ya da dişle, ancak doğumun tamamlanması için mutlaka göbekbağının koparılması gerekiyor. Bunu her tarafta ve her cephede kolay ve erken doğum hayallerine kapılma ihtimalleri karşısında telaffuz etme gereğini duyuyorum. Var olan sürecin sonu değil, başlangıcıdır.

Doğum ve her doğum mutlaka acılı ve sancılı oluyor; her doğumda hem doğuran ve hem de doğan mutlaka acı çekiyor ve mutlaka ağlıyor. Doğumda mutlaka kopan ya da koparılan bir göbekbağı vardır; taşla, makasla ya da dişle, ancak doğumun tamamlanması için mutlaka göbekbağının koparılması gerekiyor.

Ama sonuç ulaşacaktır.

Kendi yolunu açarak sonucuna ulaşacağı anlaşılıyor. Kürt yükselişi şu aşamada, kolayı değil, zoru seçiyor. Karşısına Türk halkını, Türk ulusunu değil kısaca **"TC"** olarak ifade edilen bir örgütlenme biçimini bir hukuk kurumunu ve bir siyasal yapıyı koyuyor. Daha da önemlisi **Kürt ulusal rönesansını,** bir düşman ulus formülüne dayandırarak değil, kendisine dönerek gerçekleştirmek istiyor. Çok açık ve şaşırtıcı olan şudur: Abdullah Öcalan, en sert eleştirilerini Kürt halkına yöneltiyor. En acımasız görüşlerini Kürt aydınlarına çeviriyor. Bunda, çıplak ve kendi halinde bir kurtuluş yerine, mücadele içinde gelişme, değişme ve yenileşme kararlılığı görüyorum. **Bu yan Kürt silahlı rönesansını, pek çok benzeri hareketten ve kurtuluş mücadelesinden ayırıyor.** Kolay değil, zor bir yoldur.

Düşman ulus ihtiyacını ortadan kaldırıyor. Öc almayı gereksizleştiriyor. Göbekbağı olmadan da ortaklık kapılarını açık tutuyor.

Öcalan kardeşim **"hepimize"** öc aramayan ve öc almayan kardeşi hatırlatıyor.

EYLEMLERİMİZ KİMİ ZAMAN YANIT DEĞİL BİRER SORUDUR

Şevki Ömeroğlu

"İdealler başımızın üstündeki kusursuz yıldızlara benzetilebilir. Onlara erişemeyiz. Onlardan bizi milyonlarca kilometre ayırır. Ancak onların varlığından nasıl da yararlanıyoruz." John Lee Carre
–Her türden yenik ve reformlara tapan solcunun duası olmalıdır.–

Politikada bugün en önemli vasıf zaman ve mekan bilinci ve bunun tarih bilinciyle kararlı ve inatçı bir beslenmesi olarak belirdi.

Dünya'da ve Türkiye'de tarihsel-politik örgütlerin hızla kendini yadsıyarak ya da dili tutularak dalgalara kapılmaları ve cesetlerinin kıyılara vurması gerçeğini yaşadık. Bu sadece sosyalist örgütler açısından hızlanan bir çöküş tarihi değildi. Sosyal-demokratlar ve merkez-sağ partilerde, öznesi yani sistematik örgütlü bir gücü, soluğu olmayan belirsiz bir burjuva liberal cereyanın dalgalarına kapılıp sallandılar. Ortalık biraz durulduğunda herkes vücudunu yokluyor nabzını tutuyor şaşkınca. Yaşıyor-muyuz, burası neresi ve yaşayacakmıyız? Sorular bunlar. İlkel bir canlının yaşama güdüleri içerisinde!..

Çok değil birkaç yıl öncesi, tarihsel olarak hiçbir zaman pırıltılı bir gücün sahibi olmayan, toplumsal sınıfları iknada bir ideolojik parlaklığı olmayan Osmanlı babadan gelme usullerle, etkinlikten ve yaratıcılıktan uzak sosyalizmi asimile eden bir anti-komünist hasbelkaderlikle ülkeyi yöneten ve bitiren sağ sosyalizm öldü tantanası içerisindeydi. Belki de haklılardı: Ölü bir ideoloji ve kültür içerisinde uzun yıllar yaşıyorlardı. Ölüm oradan iyi tarif edilebilirdi!..

60'lı yılların Dünya'da ve Türkiye'de sosyalizmin siyasal ideolojik ve kültürel yükselişine ve 70'li yılların sonununda bir düşüşe ve çözülüşe açıldığı biliniyor. Kuşkusuz bu salonlarda ve masa başlarında yaşanan bir süreç değildir. 30 yıllık yoğun sosyal mücadelenin sonuçları önümüzde duruyor. Bu çözülüşü dayatan sağ dalganın tarih mantığıyla bakılırsa ileriliğini, sıçratıcılığını savunan liberal burjuvaların bile sayısı azdır. Tarihin kör güçleri hükmünü uygulamış dünyayı düne oranla daha bir karanlığa boğmuştur. İnsanlar ilerde ihmal ve kitleler halinde imha edilebilecek sürülere dönüştürülmüştür. Burjuva ideolojisinin kendiliğindenliği ve bu kendiliğindenliğe burjuva politikasının spekülatif müdahaleleri kendi bıktırıcı-monoton sınırlarına ulaşmıştır. Genel bir çöküntü ortamında barbarlık çağı imajı büyümektedir.

Bütün temel kurumlar, ve ideolojisiyle kendisini sorgulamada bulan Türkiye rejimine ne demeli? En rahat ve güvenli olduğu ve Sovyet çözülüşüyle imkanlarını ve siyasetlerini, açılımlarını tartışmaya başladığı bir dönemde başına geliyor bu. En önemli sorunu Kürt sorununa yönetici askerlerin bulduğu çözüm "soğutma". Türkiye'yi yönettiğini düşünen S. Demirel'in sihirli sözleriyse "dinlendirme". Basından rica ediyor: Türkiye'yi dinlendirin. Özal'ın her dediğine sarılmayın.* Bunlar soğutarak dinlendirilme yerine morg dendiğini biliyorlar mı acaba?

Biz bu toplumsal sürüklenişin içeriğini hafife aldık. Ancak sosyalizmin, özellikle Türkiye'de böylesi yoz ve gerici sınıflar karşısında savunma pozisyonuna düşmesi karşısında nefretle bilendik. Öte yandan bu dünya-tarihsel sürecin arka planına gereken önemi verdik. Ekim devriminin bitişi Türkiye'nin 70 yıllık sosyalist mücadelesinin muhasebesinde de turnusol kağıdı işlevi gördü. Biriktirdiklerimiz neymiş ortaya çıktı. Türkiye solunun onlarca siyasal ifadesi vardı. Mantıksal olarak sınırları belirdi. Sosyalizmin prestiji sorusu ağızlara sakız oldu. Prestije, kim, hangi sınıf ve onun siyaseti sahip sorusu hiç sorulmadı. Toplumsal dinamikler, kültürel ve bilimsel yaratıcılıklar açısından şu cumhuriyet tarihi taransa yine sosyalist katkıların ötesinde ne bulunabilir araştırılmadı. Bu temelleri karanlık, tutucu ülkenin tüm taşıdığı aydınlık sosyalizan karakterlidir. Ve sosyalizm, dünya çapında bir çözülüşü yaşarken bile bölgenin Kürdistan coğrafyasını aydınlatıyordu. Kör kuyularda faaliyetteydi. Diğer yandan Türkiye solunun değişik ifadelerinin, toplumsal dinamiklerle derinden kurabildikleri ilişkilerin bir mücadele süreci içerisinde yüzeye çıkarak mekanikleşmesi ya da donması, "şiddetli ataletle malul hale gelmesi" sınıflar mücadelesinin olağan ve olası sonuçlarından kabul edilmelidir. Sağın, statükocuların ideolojik sabırlarını, dinamik bir ideolojik yapının unsurları olan sosyalistlerden beklememek mi gerekir? Yeni ve yenilik arayışları solda komik bir aşırı perfeksiyonist tutum geliştirmiştir. Bu tutumun altyapısı da yoktur. Ve politikada şizoid süreçlerin yolu açılmıştır. Tabii hastalık da sağlık da insanlar ve bu arada sosyalistler içindir!.. Galiba Ecevit'in gözlemiydi. Çözülüşün sıcak günlerinde

*Güngör Mengi, 17 Aralık 1992, Sabah

Rusya'daydı ve Rusları felsefi ve entellektüel olarak çok gelişmiş durumda bulduğunu aktarıyordu. Ecevit'e göre bu durumun yarattığı bir handikap vardı: Eylemsizlik. Ruslar çözümledikleri kadar çözme ve yapma isteği taşımıyorlardı. Felsefi çözümleyiciliklerini eylemsizlikleri için kullanıyorlardı. Ecevit'in ampirist kafası böyle gözlüyordu. Anlamak erdem mi zayıflık mı? Süreç böyle sorular sorduruyordu.Yalçın Küçük'de T.K. daki yazılarında sordu: Anlamak eylem iradesini zayıflatır mı? Türkiye solu Rusya toplumundan farksız değildi. Konuşuyor, konuşuyor, yazıyor ve yazıyordu.,Politika ise yoktu. Anlamak, açıklamak, anlatmak ilk elden sosyalist faaliyettir. Sınır tanımıyor. Öte yandan bir işe gelmemenin ve iş yapmamanın kırk yolunu bilen solcu tipi de böyle dönemlerin karakteri olabiliyor. Ve bunun da bir sınırı vardır.

Toplumsal Kurtuluşun altı yıllık külliyatı bu sürecin soğukkanlı ve aktivist bir tanıklığıdır. Türkiye solunun eleştirel bir değerlendirmesiyle birlikte, Türkiye'nin toplumsal süreçlerinin aydınlatılması bilgisinin artırılıp eleştirisinin yoğunlaştırılmasını yeni bir sosyalist yükseliş için önemli bir manivela saymıştır. Artık yenilemiyeceği düşünülen gericiliği sarsan Kürt özgürlük hareketinin yükselişini önemli ve kendinin olan bir imkan saymış, ilk sayılarında yaptığı bu tespitin önemi, Kürt hareketinin Türkiye'nin toplumsal süreçlerini reel boyutuna indirmesi ve bundan sosyalizmin kazandığı güçle açıklıkla ortaya çıkmıştır. Kim düne göre daha az elverişli koşullarda olduğumuzu söyleyebilir?

Bolşevik parti süreçleri, Ekim Devrimi, Marx'ın ve Troçki'nin konumları, Emperyalizm ve sosyalizmin tarihsel süreçleri üzerine zengin ve sistematik açılımlar, tartışmalar pratik dergiciliğimizi beslemiştir. Katkı niteliğinde ve arkaplan zenginliğimizdir. Ancak komüntern solculuğunun kabuklarını kırmak zordur. Eli-kolu bağlı hale gelmiş ama örgüt iddiasını sürdürenler en zor koşullarda dahi, şiddetli ataletle malul hale geldiğini itiraf eder ama ilişkilerini yeni toplumsal süreçlere açmaz, bu süreçler üzerine düşünmez, araştırmaz, iyi kötü örgütüz der.

Türkiye solunun değişik siyasetlerinin SBKP politikalarını eleştirmeleri ve tavır almalarından devrimci bir ivme kazandıkları söylenebilir. Daraltırsak 70'li yıllar ve THKP orjinli hareketler için bu böyledir diyebiliriz. Genel olarak şablonculuğa karşı tavır alış önemlidir. Ancak giderek başka bir şablona uyum gösteriş ironisi yaşanıyor. Sovyetler Birliği'ni geçmişte sosyal emperyalist olarak niteleyenlerde bile SBKP mirasının çok yoğun içerildiği ortaya çıkıyor. Kısa ve yoğun yaşanılan pratiklerde bile SBKP'nin yaşadığı sorunlar yeniden üretilmeye başlandığında bağımsız olunulduğu düşünülen bu serüvenin baskısı üzerlerine ağır bir yük olarak biniyor. Hiçbirinin SBKP süreçleri üzerine teorik bir çalışması yok. Hiçbir toplumsal-tarihsel araştırm larıyok.

Teorik sağlam duruşun önemi nedir? Berrak l toplumsal dile, geniş bir toplumsal ufka sahip olm nın önemi nedir? Biz bunları sorun ediniyoruz. N ye? Çünkü çözülen süreçlerden, çöken bir toplu sal yapıdan ne kadar iyi çözümlerseniz çözümley soyutlamayı ne kadar yüksek tutarsanız tutun, yü sek nitelikte eylem üretecek bir sistematik yapı k ramazsınız. Türkiye'de yaşanan topyekün bir sın mücadelesi çöküş sürecidir. Sağıyla soluyla bir ya çürümüştür, çöküşünü yaşamaktadır. Biz böyl bir geçmişin kurtarıcıları rolüne soyunamayız. yapıyı mutlak kabul edip içinde hareket edemey Bazen salt teorik kalma pahasına da olsa bu böy dir. Esas işimiz kuruculuktur. Bu güne kadar ki ç lışmalarımızla toplumsal bilinçte etkin bir ifadeyi yeri bulduğumuza inanıyoruz. Sınıf mücadelesi iç risinde çok daha organik bir konumlanışa doğru y rüyoruz. Bundan sonra herşeyi disiplinli bir prati bağlıyoruz.

Örgütlenme çabalarında geçmişe bakınca ne g rüyoruz? İnsanlarımız umutsuzluğa kapılmada ha lı mıdır? Hayır değil. Kolay çözümlerin siyaseti mayacağımızı baştan söyledik. Toplumsal Kurtul solda yeni bir dil kurarken, bu dile cevap veren s lun değişik çizgilerinde yer almış unsur ve gurup rıyla hızla bir örgütlenmeyi denemiştir. Her biri s sürecin bir parçası ve neredeyse tarihselleşmiş e limleriyle bir sol birlik laboratuarı haline gelen To lumsal Kurtuluş, bu döneminde sürekli eleştirdi geleceği yakalayamayacağını söylediği sol taril bir yeni fotoğrafını çekmiştir.

Bir siyasetten, bir tarihten kopuşun başlangıç eleştirel, tepkisel ve eklektik olabileceği yasası hü münü sürdürmüş, sistematik bir bütünlüğe ve m dele yürümenin zorlukları değişik unsurlarca y şanmak istenmemiştir. Böyle bir süre gerektirdiği siyasi soğukkanlılık ve eylem çalışka lığı gösterilememiştir. Bu yeterlilik ve yetenek ç mamıştır. Eski süreçlerden koparken kurulan T.K. faaliyetleriyle güçlenen sistematik teoride pratikte her çalışma zorluğunda gevşetilmiş, uns lar alışageldikleri yılların faaliyetleriyle kolaylaş dıkları tutumlara, artık hiç bir sonuç alamadıklar bile bile, göre göre geri dönmüşler ve etkisizliği y şamışlardır.

Toplumsal Kurtuluş'un kararlılığı ve ısrarla k landığı iradenin anlamı altı yıllık kulliyatı bug yeniden incelenirse daha belirgin hale gelecek Dönem dönem birlikte yürüdüğümüz yol arkad larımıza ve siyasal çevrelere böyle soğukkanlı bir celeme ve değerlendirme dönemi öneririz.

Toplumsal Kurtuluş bugüne kadar ki etkinlil riyle bir çok soru sormuştur. Eylemlerimiz de k zaman yanıt değil birer soru olmuyor mu?

ÖZGÜRLÜĞÜN EVRİMİ: ÜÇ İLİŞKİ DÖNEMİ

Onur Erk

Giriş

Toplumsal yaşamın her hücresinde, kademesinde, biriminde insanla yankılanan, insanla başlayıp insana dönen bir dildir ilişki. Ailede, okulda, işyerinde vs.de maddi ve manevi biçimlenişin dili... İlişkinin kimyası, özgün bir tarihsel dönemin aynasıdır. Dolayısıyla doğayla ve toplumla kurulan iletişim ve üretim etkinliğinin karakteristiğine göre, o tarihsel kesiti kavrayıp nitelendirmek olanaklıdır.

İnsanın insanileşme serüvenini, insanın tarihsel ilişkiler boyutunu izleyerek tahlil etmek, hiç kuşkusuz yaşanmış somutluk üzerinde kafa yormakla bütünleştirildiğinde akademik bir gezinti olmaktan çıkar.

İnsanın insanlaşma tarihi, insanın sıradan edilgen topluluklar biçiminde süregiden kaderine başkaldırması ile başlayıp bireyselleşmesi ve dolayısıyla bireyin yetkinleşmesinin sürecidir. Bu süreç aynı zamanda insanın özgürleşme sürecidir. Bireyselleşme, insanın toplumsallaşmasıyla -toplumun, toplumsal organizasyonunun gelişmesiyle- mümkün olabilmiştir. Bilindiği üzere bu toplumsallaşmanın maddi özünü insanın ekonomik faaliyeti oluşturmaktadır.

Kısacası, özgürlük kavramı doğrudan bireyle ilintilidir (Sosyalist insan; birey, bireyselleşme silsilesinde bireyciliği atlayarak kollektivizme sıçrayan insandır) ve insanlararası ilişkilerin ürünüdür. Bir başka deyişle, bireyin özgürlüğü ancak ve ancak toplum içinde başka insanlarla olan bir ilişkiler sisteminin varlığı halinde anlamlıdır.

İnsanların birlikte yaşamaları ve toplum halinde yaşamak için bir sosyal sistem oluşturmaları, ister istemez her bireye belirli kısıtlamalar, zorunluluklar, sorumluluklar, görevler ve hatta yapılması "yasaklı" davranışlar getirir. Bir bakıma bireyin kendi benliğiyle dış gerçeklik arasındaki ilişkiyi dengeleyen unsurlar bunlar. Özgürlük tam da bu sınırda geçerlidir. Yani "ben" ile "başka"ları arasında, dış dünya ile kendi dünya arasında kaçınılmaz olan bir "zorunluluk bilinciyle" birlikte varoluştur özgürlük. "Ben"i kuşatan dış gerçeklik zorunluluğun ve özgürlüğün nesnel kaynağıdır.

Özgürlük, son derece basite indirgeyerek "istediğini yapabilme hakkı" diye ifade edilebilir. Bu tanımda mutlak bir serbestlik hali vurgulanıyor. Ancak, böyle bir serbestliğin tartışmasız önkoşulu, her şeyden önce insanın başkalarıyla birlikte sürdüreceği ekonomik faaliyetleridir. Hatta değil sadece istediğini yapabilme serbestisi, isteyebilme serbestisinin sözkonusu olabilmesi için de toplumsal işbölümü ve her türlü ekonomik-sosyal birliktelikler gerekmektedir. Ki, bu özgürlüğü zorunluluğa ekleyen koşuldur. Çünkü ancak böyle bir üretim çabası ve ilişkiler ağı içinde insan, ihtiyaçlarının farkına varabilir, o ihtiyaçları gidermek için gerekli istekte bulunma bilinci uyanabilir.

Özgürlüğün maddi önkoşulu açısından, insan aynı zamanda kendi özgürlüğünü yaratan öznedir. İnsanın tanrısı yine insandır, bu bağlamda düşünmek gerekir. İnsan, bir yandan mevcut biyolojik ihtiyaçlarının giderilmesi için çalışırken, diğer yandan üst-gelişmiş (sosyolojik, psikolojik, kültürel vb.) ihtiyaçları yaratmış ve üstelik hem bunların giderilmesini koşullayan, hem de ilk ihtiyaçların yeniden nüksetmesini dölleyen sürgit süreci tahrik etmiştir. (örneğin, hayvanı avlayıp beslenme ihtiyacını gideren insan, toprağı işleyerek tarıma geçmiş, atı ehlileştirerek ulaşımı kolaylaştırmıştır, ateşi kullanarak aydınlatma ve ısınma olanağına kavuşmuş, ancak tüm bunlarla da yetinmemiş, at, ulaşım, ateş, ısınma ve aydınlanma araç ve enerjilerinin geliştirilmesinde katalizör olmuştur.)

Bireyselleşme süreci, ihtiyaçların çeşitlenmesiyle yakından ilişkilidir. Kendisini yeniden var edebilmek için en basit ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yola çıkan insan, ihtiyaçları çeşitlendikçe ve geliştikçe bireyselleşmeye, birbirinden sadece fiziksel farklı kişiler olarak değil, aynı zamanda top-

Özgürlük kavramı doğrudan bireyle ilintilidir (Sosyalist insan; birey, bireyselleşme silsilesinde bireyciliği atlayarak kollektivizme sıçrayan insandır) ve insanlararası ilişkilerin ürünüdür. Bir başka deyişle, bireyin özgürlüğü ancak ve ancak toplum içinde başka insanlarla olan bir ilişkiler sisteminin varlığı halinde anlamlıdır.

lumsal işlev yönünden, kişisel, psikolojik ve manevi özellikler bakımından da ayrı ayrı kişiler haline gelmeye başlayarak ulaşır olmuştur. Ayrıca ihtiyaçların çoğalması, onların bir kısmının giderilebilmesi, kişinin önüne seçenekleri de birlikte çıkarmıştır. Böylece bireyin özgürlüğü aynı zamanda tercih yapabilme olanağını da içeren bir boyut kazanmıştır.

Özgürlük sözcüğünün çağrıştırdıkları, bağlılık ve bağımlılık kelimelerine karşıt mıdır? Bağlılık sorumluluktur, iradi özdisiplindir. Ya da yazının temasına paralel söylem ile, zorunluluk bilincidir. Bağımlılık ise irade kaybıdır, sürükleniştir ya da zorunluluğu özgürlük tüketiciliğine dönüştürmektir. Hedonist tutkulara teslimiyet tipik bir bağımlılık türüdür. Bağımlılık, esaret, bağlılık, özgürlük inadıdır, diye de tanımlanabilir.

İnsanlar ancak toplumsal örgütleniş içinde varolabildiklerinden, birbirleriyle karşılıklı bağları vardır. Bu bakımdan mutlak olarak özgür olan evrenin kendisidir. Çünkü mutlak olarak bağımsız olan tek şey evrendir. Evrenin içindeki her ünite ise belli sistemler halinde başka ünitelere bağlıdır. İnsanların birbirlerine bağımlı olmaları -ancak toplum içinde yaşayabilmeleri- onların temel özgürlüklerinin önkoşuludur; ama aynı zamanda, bu bağımlılık ilişkileri birey açısından özgürlük kısıtlamalarını da birlikte getirir.

Kişisel bağımlılık ilişkisiyle karakterize olan tarihsel kişilik tipi toplumsal insanın üretici güçlerinin zayıf ve yanlış gelişmesinin bir sonucuydu, bir başka deyişle, insanların toplumsal bağlarının doğa tarafından belirlendiği, insanın doğadan bağımsızlaşabilmesinin yetersiz kaldığı evrelere özgüydü.

Bu durumda, bireyle toplum arasında bir çelişkiyle karşı karşıya kaldığımız açıktır. Bunu mantıki bir çelişki saymak gerekir. Zira, özgürlük ölçütünün kendisi zaten çelişkiye türev ve yadsıyıcı devinimdir. Bireyin özgürlüğü, ancak toplumsal ilişkilerin özgürleşmesiyle (insanileşmesiyle) mümkündür. İnsanın toplumsal sarmala, kuşatılmışlığa protestosu, mutlak yalnızlığı seçerek (ki böyle bir seçiş mümkün bile olsa) toplumsal örgütlenme içinde bulunma zorunluluğundan uzaklaşarak, sosyal işbölümünden kaçarak ifade edilemez. Böyle ancak toplumsal tecride düşülür. (örnek olsun, doğanın ortasında tüm insanlardan yalıtılmış olarak yaşayan bir çobanın özgürlüğünden, zihinsel ve bedensel rafinerisinden ne kadar söz edilebilir.)

İnsan kendi yarattığı fakat ürünü de olduğu toplumu değiştirebilme, ileriye doğru götürebilme gücüne ve yeteneğine sahiptir.

Bu genel çerçeveden sonra, ilişkinin toplumsal-tarihsel niteliğine göre dönemsel kategorileştirmeler yapabiliriz. Genel olarak üç başlık altında toplayabiliriz.

1. Kişisel Bağımlılık İlişkileri Dönemi

Kapitalizm öncesi, tüm sosyo-ekonomik formasyonların yer aldığı dönemleri kapsar. Her ne kadar bu toplum türlerinden sınıfsız ilkel komünal toplum ile, sonraki sınıflı toplum türleri arasında ekonomik temel ve insanlararası ilişkiler bakımından niteliksel bir farklılık var ise de her ikisi de sosyal ilişkileri kabile, komün, kast, malikane, lonca vb. gibi kapalı birimlere hapsedip lokalize ettiklerinden ve bireyi o birimler içinde erittiklerinden dolayı, bireyin gelişimi açısından ortak paydaya sahiptirler.

Toplumsal evrimin başlarında kişisel bağımlılık ilişkileri son derece ilkeldi, kişinin topluluğa bağımlılığı hem kendisinin hem de o topluluğun doğaya bağımlılığı ile belirlenmekteydi. İlk insan doğa karşısında yalnız başına güçsüz olduğu için, onun başka insanlarla zorunlu bağımlılığı kişisel bağımlılık ilişkilerini kaçınılmaz kılmaktaydı. Bu aşamada insanını üst kişiliği oluşmadığı için birey bugünkü anladığımız anlamda birey olma ve kişilik olma durumundan uzaktı. Daha çok, tek tek insan maddeleri anlamında bireydirler. Bir tür rastgele topluluklar biçiminde yaşayan insan kopyalarından ibarettirler.

Antogonist toplumun ve devletin oluşmasıyla birlikte kişisel bağımlılık ilişkileri, komünal koplumlardaki bağımlılık ilişkileri tarzında cereyan etmekten bir nebze çıktı; bir grup insanın başka bir grup insana bağımlılığının -hükmedenlerin ve hükmedilenlerin belirlediği- bağımlılık ilişkileri biçimine dönüştü. Üretim araçlarının özel mülkiyetinden doğan bu biçim, toplumun çoğunluğunu oluşturan bireyleri de tamamen (köle) ya da kısmen (serf) bir mülkiyet nesnesi haline getirdi.

Kişisel bağımlılık ilişkisiyle karakterize olan tarihsel kişilik tipi toplumsal insanın üretici güçlerinin zayıf ve yanlış gelişmesinin bir sonucuydu, bir başka deyişle, insanların toplumsal bağlarının doğa tarafından belirlendiği, insanın doğadan bağımsızlaşabilmesinin yetersiz kaldığı evrelere özgüydü. Bu evrelerde insanın ekonomik faaliyeti büyük ölçüde toprağa bağlıydı, gerek kullandığı araçların gerekse elde ettiği ürünlerin tarıma dayalı olması onun doğayla ilişkisinde belirleyici noktayı oluşturmaktaydı. Bu dönem, insanın hayatında doğa-

sal olanla toplumsal olanın birbirinden ayırdedilemeyecek denli içiçe geçmişliği sözkonusu idi. Şöyle de ifade etmek mümkün: Kişinin toplumsal ilişkileri, doğayla olan ilişkileri aracılığıyla somutlanmaktaydı. Bu bakımdan sözünü ettiğimiz toplumsallık tipi, doğa tarafından kristalize edilmiş bir toplumsallıktı.

Peki bu aşamada insan özgür müydü? O dar topluluğun içinde sömürenler ve sömürülenlerle, çalıştıranlar ve çalışanlar, ezenler ve ezilenler bulunması açısından belki seçenekler barındırıyor gibi gözükmesi özgür olarak nitelenmesine elverir. Fakat, henüz birey haline gelmediği için, her insan, o kollektif topluluğun yekdiğerine pek benzemeyen bir parçası, o bütünün adeta bir dilimi gibi olduğu için ve nihayet doğaya bu denli bağımlı kaldığı -ihtiyaçları da son derece ilkel ölçülerde kaldığı- için özgür değildi. Zaten henüz birey haline gelmediği için, ilkel insanın özgürlük kavramı da yoktur. İnsanın bilinçleri de, davranışları da, içinde bulundukları topluluğun normları, tabuları ve adetleri ile belirleniyordu. Topluluğun toplumsal bilinci güdüseldi.

Sınıflaşma evresinde, kişesel bağımlılığın sürmesi açısından pek değişen birşey yoktu. Ancak kişilerin birbirine bağımlılığı bir sosyal sınıfın diğerine tabi olması şeklinde içerik değiştirdi. Nitekim komünal aşamada varolan birim-topluluk, bu kez kastlar, site devletleri, daha sonra da feodal birimler halinde ortaya çıktı ve her birimin içindeki bireylerin o birimi mutlaklaştırılması nedeniyle, o topluluk birimleri sınıfsal zıtlığın hem ifadesi hem de kamuflajı oldu.

Kollektif topluluk, hem insanın doğada üretim yapması hem de elde edilen ürünlerden yararlanma bakımından denilebilir ki onunla doğa arasında mümkün olan tek ortam (bir çeşit kendini yeniden üretebildiği tek kanal) idi.

2. Maddi Bağımlılık İlişkileri Dönemi

İnsanın ilk bireyselleşmesi, daha ilk komünal toplum içinde özel mülkiyetin ortaya çıkmasıyla başlamıştı. Bireyselleşmeyi bireycilikten ayrı düşünmek gerekir. Kısaca bireycilik, mülkiyetçi düzenin mutlak kültürüdür. Bireyselleşme ise insanın kişilik edinim sürecidir. Bireyselleşmenin, mülkiyet ardılı bir gelişme olarak gündeme gelmesi mülkiyetçi bir özdeşleşme anlamı taşımaz; tekil insanın kimliğine özgüdür bireyselleşme.

İnsanın bireyselleşmesi sürecinde kapitalizm ciddi bir dönüm noktası olmuştur. Kapitalizm kendinden önceki sosyal yapıları yıkarken, kişisel bağımlılık ilişkileri ile belirlenen toplumsallık tipinin de sonu gelmiştir. Çünkü bilindiği üzere, ilkel sermaye birikimi, üretici ile üretim araçları ve koşulları arasındaki birliği yıkmış, mevcut üretim araçlarından ve insanın mevcut varoluş biçimlerinden bağımsızlaşmış (somutta topraktan göreli kopuş gibi) işgücü pazarını yaratmıştır. Böylece kelimenin geniş anlamında ilk kez özgür birey, tekil birey toplumsal gerçekliğin çekirdeği olarak doğmuştur.

Özgür emek, özerk üretim ünitesi olarak insanı kişisel bağımlılık ilişkilerinden koparmış, ama bu defa da maddi bağımlılık ilişkileri dönemi ve bu dönemin tarihsel tipi sahnede yerini almıştır.

Maddi bağımlılık ilişkileri, üreticilerle metalar arasındaki ilişki biçimidir. İnsanlar arasındaki ilişkiler ise, meta değerinin mübadelesine dayanması ile belirlenir. Çünkü meta, değerin cisimleşmiş halidir. Böylece mübadele değeri meta üretiminin ve dolaşımının öznesi olan insanların arasındaki ilişkilerin taşıyıcısıdır. Mübadele değerinin evrensel ve münhasıran cisimleşmesi ise parada ifadesini bulur; dolayısıyla maddi ilişkiler parasal ilişkilerdir.

Özgür emek, özerk üretim ünitesi olarak insanı kişisel bağımlılık ilişkilerinden koparmış, ama bu defa da maddi bağımlılık ilişkileri dönemi ve bu dönemin tarihsel tipi sahnede yerini almıştır.

Üretim yapan birey genel bir ürün üretir; bu, bir mübadele değeri taşır ve para halinde metadan -maddi olan metadan- soyutlanır, fakat onun ifadesi olur; metanın değeri parada somutlanır.

Doğaya bağımlı bir ekonomide insan kendi tüketimi için gerekli şeyleri gerektiği kadar üretmekteydi; insanlar arasındaki mübadeleler de birebir ilişkiler halinde olmaktaydı. Maddi bağımlılığın geçerli olduğu modelde insan pazar için üretim yapar, artık değer üretir; meta üreticisinin faaliyetinin kendisi için faaliyet olması demek, onun başkaları için yüzyüze gelmeyeceği insanlar için üretim yapması demektir. Meta üreticisinin neyi ürettiği ve hangi kullanım değerini yarattığı önemli değildir, önemli olan onun mübadele değeri üretebilmesindendir. Zira kişi ancak bu şekilde diğer meta üreticileriyle varolan ve belirli ilişkiler sistemine -ama onları hiç tanımadan- girebilir. Meta üreticisinin mübadelede bulunduğu somut kişileri tanımaması, sadece kendi ihtiyaçlarını karşılamak için -onları üretenleri de tanımadan bir tüketici olarak- davranması, birbirine yabancı ve birbirinden habersiz bireyler arasındaki bir ilişkiler sistemini anlatır. Bu durumda insanın başka bireylere bağımlılığı eski toplumlardaki küçük ve yerel topluluklara

ve onlar içinde birbirini tanıyan insanlara bağımlılık halinde olamayacaktır; ancak, insanların teker teker büyük ve bütünsel bir topluma bağımlı olması halinde dönüşüm sözkonusudur.

Kapitalizm, kendi sosyal sisteminin ve maddi ilişkilerin hukuki ifadesi olarak siyasal anlamda özgürlükler de getirdi. Bu özgürlükler daha sonra onlardan yararlanmak isteyen emekçilerin mücadelesiyle genişledi ve halen burjuvaziye rağmen işçilerin-emekçilerin mücadalesine koşut olarak kullanılabilmekte...

Küçük ve yerel topluluk birimlerine bağımlı olmaktan çıkan insan, kapitalizmle çok yönlü etkileşimlerin ve ilişkilerin genel bir sistemini inşa ederken, aynı zamanda bireyin serpilip gelişmesi, yetkinleşmesi, yurttaş haline gelmiş insanlar olarak kendi haklarına sahip çıkması toplumdaki maddi refahtan daha fazla pay alabilmek için mücadele edebilmesi, maddi ihtiyaçlarının yanı sıra manevi, kültürel bakımdan gelişme olanaklarına kavuşması vb. sayesinde hem toplumsal hem de dolayısıyla bireyin gelişmesinin daha ileri bir evreye varabilmesinin ön koşullarına da kavuşmuş oldu.

Yalıtık insan yüceltmesi demek olan hümanizma, münferit doğa tapınıcılığı demek olan ekolojik akım, toplum mutlaklaştırması demek olan vulgar kollektivizm, özgürleşmeyi sınıfsal bağlarından muaflaştırdığı gibi kurtuluş mücadelesini de yeni esaret ve ayakbağları ile donatmaktadır.

3. Özgür İlişkiler Dönemi

Son ilişkiler dönemi. Her ne kadar 70 yıllık bir pratikten sonra çözülüş yaşanmış olsa bile insanlığın özgürleşme yolundaki yürüyüşü sosyalizmin reel tarihinin derslerini de kapsayarak devam etmektedir.

Evvel emirde bireyin özgürleşmesinin, yetkinleşmesinin önündeki başlıca ekonomik-sosyal engel üretim araçlarının özel mülkiyetidir. Ve insanlık artık bu aşamayı bir daha geri dönülmez şekilde geçmekle karşı karşıyadır. Birey-toplum ilişkileri açısından özgür bireylerin ilişkileri uzak olmayan bir toplumsal gelecektir. Bu, üretim araçlarının özel mülkiyetinin sona erdirilmesiyle başlayacak olan bir geçiş evresinden sonra yavaş yavaş sınıfsal farklılıklarının ve giderek tüm sınıfların tarihe karışacağı, dünya sınıf ve mülk düzeninin tamamen ortadan kaldırılacağı kollektivizme ulaşmakla mümkündür.

Kamusal mülkiyetin kazanılması, yerleştirilmesi ve toplumsal yaşama hakim olması, kuşkusuz ki sadece bir başlangıçtır. Ancak öngörülen kollektivizme varmak için bu kadarı yeterli olamazdı. Evet, sınıf, sınır, mülkiyet ve devlet çitlerinden kurtulmak şart. Fakat her şeyden önce, üretici güçlerin, sosyal işbölümünün yüksek derecede gelişkinliğine ulaşarak insanın çalışma süresinin onun gündelik yaşamında önemli bir yer tutmayacak ölçülere indirilmesi, çalışma ikliminin ve ortamının insanileştirilmesi (makro ve mikro evrende söz, karar ve yetkinin çalışanlara bırakılması) çalışmanın çalışan insana bir yük, bir zorluk olmaktan çıkarılması, böylece her bireyin esas olarak maddi ihtiyaçlarının karşılandığı evreleri geçip kendisinin manevi, kültürel gelişimi içinde "boş" zamana, Yalçın Küçük'ün güzel deyişiyle "hoşzaman"a kavuşabilmesi, zamanın önemli bir bölümünün kendisine ait olması gerekmektedir.

İnsanlığın sosyalizm tecrübesi, özgür bireylerin ilişkisi üzerinde dünya devrimi perspektifinin yaşamsal önemine dikkat çekiyor.

Sonuç

İnsan-doğa-toplum ilişkisinin kökeni, niteliği, "geçmiş ve gelecek" hakkında başlıbaşına didaktik değere sahiptir. Kuru bir tarihsel evrim açıklamasından öte, toplumun tüm birimlerinden önce ve bununla birlikte münhasıran bizim için örgüt pratiğinde kurulması gereken ilişki biçiminin türünü ve önemini belirlemek bakımından ya da belirleneni test etmek bakımından uyarıcı değerde.

Elbette ilişkileri, maddi ortamın koşullarından soyutlayarak ele almak (ve üstelik o ortamın bir unsuru olan ilişkileri) bilim dışı bir tutumdur. Ancak, maddi ortam "mazeretini" ileri sürerek ilişki idealizasyonundan vazgeçmek, daha doğrusu özgür ilişkiler realizasyonunun bir kurtuluş mücadelesi olduğunu unutmak, kabul edilebilir değildir. Ayrıca ilişkinin kendisi bir kültürdür ve somutluğa içerilmesi insanal bir uğraştır.

İnsan-doğa-toplum ilişkisini geleneksel kalıpları ile uygulamak da, insan-doğa-toplum üçlü bütününden birine doğru kaymalar da sonuçta; özgür bireylerin değil, önceki dönemlerin ilişkisine hizmet ediyor.

Nitekim yalıtık insan yüceltmesi demek olan hümanizma, münferit doğa tapınıcılığı demek olan ekolojik akım, toplum mutlaklaştırması demek olan vulgar kollektivizm, özgürleşmeyi sınıfsal bağlarından muaflaştırdığı gibi kurtuluş mücadelesini de yeni esaret ve ayakbağları ile donatmaktadır.

ALMAN GELENEĞİ SÜRÜYOR

Nurettin Kurtuluş

"Bugünkü Almanya Weimar Cumhuriyeti değildir. Fakat bu, ayıbı da örtmez..." diyordu Alman Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Richard von Weizsächer 300.000 kişilik Berlin yürüyüşü sonunda. Şansölye Helmut Kohl, bakanlar ve bütün partilerin katıldığı bu gösteride, bazı insanlar "Alman olduğuma utanıyorum" sözleriyle, Nazilere karşı olan tepkilerini dile getirmeye çalışıyorlardı. Muhakkak, bu, son yıllarda korkunç boyutlara varan faşizmin gelişmesinde, çok anlamlı duyarlılıktır. Fakat, 8 Kasım Berlin, 15 Kasım Bonn'da yapılan büyük mitingler ne getirecektir? Bu Neo Nazileri geriletecek midir? Yoksa daha da saldırgan mı yapacaktır? Nitekim o gün ve hemen bir gün sonra, Nazilerin yabancı mezarlıklarına, ilticacı yurtlarına ve sokaklarda yalnız yakaladıkları kara kafalılara yapmaya başladıkları saldırılar beklenmedik rakamlara ulaşıyordu. Yani, yabancı düşmanlığına, ilticacılar yasasına karşı düzenlenen bu **iki resmi devlet mitingleri**, "tavşana kaç tazıya tut"tan öte gitmemiştir.

Alman faşistleri için mesele hiç bir zaman ilticacılar ve iltica yasası değildir. Bu sadece sağ iktidarın bir kalkanıdır. Yabancı düşmanlığı, ilk yabancı işçi akınının başladığı 60'lı yılların başından itibaren inişli çıkışlı sürüp gelmiştir bugüne kadar. Son yıllardaki ırkçı, milliyetçi, şoven duyguların doruğa çıkması, iyice bir saldırganlığa dönüşmesi, faşist partilerin Alman toplumu içinde taraftar ve oy toplaması uzun yılların bir ürünü, planlı çalışmanın sonucudur. Bu arada ilticacıların artması ve iktidarda bulunan koalisyonun bunu bir fırsat olarak kullanması, faşistleri daha da palazlandırmış, yüreklendirmiştir. Neo Nazilerin karşılarında hiç bir gücün bulunmayışından, bulunmak istemeyişinden de yararlanarak, bugün ordulaşmıştır artık. En büyük provalarını Hoyerswerda ve Rostock'ta yapmışlar, başarılı olmuşlardır. Bunun yanısıra çığ gibi büyüyen ve en çok yabancıları etkileyen, ekonomik ve sosyal sorunları, toplumun gözleri önünden çekmek için, özellikle iktidarda bulunan CSU/CDU/FDP koalisyonunun ve buna uyan muhalefet partilerinin, işlerini güçlerini sadece 16.madde olan ilticacılar yasasına yüklemeleri, dikkatleri başka yöne çekmek için kullanılan bir taktiktir diye de düşünmek yerinde olacaktır. Alman solu da yıllardır burnunun ucundaki Neo Nazilere daima dürbünün tersiyle bakmıştır, şimdi dürbünü ellerinden düşmüş olan Alman solu, güçsüzlük ve çaresizlik içinde şaşkın şaşkın etrafına bakınıp durmaktadır.

İşin en ilginç yanı Berlin yürüyüşünün sonunda gerçekleşiyordu. 300 kadar "Otonomcunun" olduğu söylenen gruptan atılan taş, yumurta ve sloganlar iktidar partilerini özellikle sağcı CSU/CDU'yu rahatlatıyor, Nazilerle solu aynı kefeye koydurtuyordu. Oysa, orada bir provakasyon (kışkırtma) olup olmadığı ve aralarına **birilerinin** katılıp katılmadığı düşünülemez mi? Bonn'daki 200.000 kişilik yürüyüşe otonomcular sokulmuyor ve ayrı bir yerde gösteri yapmaları sağlanarak olay çıkarttırılmıyor! Böylece Sol'suz bir gösterinin olaysız geçeceği, Sol'suz bir toplumun daha demokratik olacağı ispat edilmiş olunuyordu sağ iktidarca... Bütün bunlar sağcı iktidar ortaklarının bir taktiğidir denilemez mi?

Bu yürüyüşler şu rakamları nasıl değiştirecektir?

Alman halkının %51'i "Almanya Almanlarındır" Nazi sloganını benimsiyor, artı %26'sı da "Yabancılar Dışarı" sloganını kabul ediyor ve bağırıyor. **(Das Godesberger İnfas-İnstitut)**

Bugünkü politikayla bu rakamların değişmesi mümkündür, fakat Naziler lehine olması, oylarını artırması ve gelişmelerini tahmin etmek için falcı olmaya gerek yoktur.

Bu yürüyüşlerden sonra iktidar, faşistlerden daha çok sola karşı tavır almıştır. Yapılacak her türlü miting ve gösterilerde daha büyük önlemler, daha ağır cezalar uygulamak istemektedir koalisyon ortaklarından CDU/CSU. Oysa faşistler gösteri ve miting yapmıyor, tatbikat yapıyor. Faşistlerin Federal Ordu içinde öldürme ve saldırı eylemlerine katılan militanları çıkıyor, bu diğer devlet kademelerinde ne orandadır, mesela polis, anayasayı koruma örgütü gibi? Bu yürüyüşlerden sonra Neo Nazilerin eğitilmiş ordusu daha büyük provalarla iktidar ortaklığını hedefleyeceklerdir. Hergün ölümle, yaralama, yakma yıkmayla sonuçlanan tatbikatlar yapılmaktadır Neo Nazi ordularınca, nerede önlem sorulmaz mı?

CSU iktidar ortaklarına iltica yasasını gerekçe göstererek yeni bir seçim yasasına gitmektedir. Amaç FDP'yi aradan çıkararak daha güçlü bir sağ iktidar oluşturmaktır. Bugünkü verilere göre faşist partiler %20 civarındaki oylarıyla, FDP'nin üstünde yer almaktadırlar. Faşist partilerin oluşturacağı

bir blok CSU/CDU'ya koalisyon ortaklığını getirecektir. Bu iki parti, son zamanlarda ortaya atılan SPD ile büyük koalisyondan önce Neo Nazilerle işbirliğine gidebilirler mi. Niçin olmasın, çünkü onları demokratik yasalara göre kurulmuş partiler olarak kabul etmemişler miydi? Kaldı ki 1.1.1993'te girilecek olan ABD (Avrupa Birleşik Devletleri)'inde, Almanya güçlü bir sağ iktidarla Avrupa'yı siyasi ve ekonomik hegemonyasına almak istiyor, bunu sağlamak için SPD'nin dışındaki her türlü olanakları kullanmayı deneyecektir.

Bugün Federal Almanya'da yaşanan gerçek Avrupa ve dünya için tehlike çanları çalmaktadır. Geç kalınmadan bu barbarlığın önüne geçmek her insanım diyenin görevi ve sorumluluğudur.

Eski Federalordu Üsteğmeni Uwe Bösch, (REP) Cumhuriyetçilerin yeni örgütlenme şefi oldu. Aynı zamanda Federal Haberalma teşkilatında da çalışıyordu. **(24.11.1992, Bild Zeitung)**

Bundan önceki haftalar ise;

Federal Savunma Bakanlığı Federal ordu içinde örgütlenmiş aşırı sağcıların (Neo-Naziler) tespit edildiğini, yabancı düşmanlığı, öldürme, yaralama ve saldırılara katıldığını doğrulayan açıklamalarda bulunuyordu... **(12.11.1992 Neue Presse)**

Bu bir, ikincisi ise 23.11.1992 günkü Neue Presse gazetesinde yayınlanıyor ve gece Alman 1. TV'si ARD'de "Monitor" adlı programdan alıntılar yapıyordu:

"Yeni bir silah skandalı" başlığı altında, "Kürtlere karşı savaşta, Aşağı Saksonya'dan mermiler..." yazısında, "Türkiye'nin bu siparişine Federal Hükümet'ten üretim izni alan firma, Kürt ulusuna yönelik kitlesel yok etme silahlarının Türkiye'ye gönderilmesi için Federal Hükümet'in iznini beklediğini, bu katliam nakliyatının yılbaşından önce tesliminin planlandığını..." dünyanın gözleri önünde açık açık yansıtıyordu, gazete ve aynı akşam ARD'deki Monitor programı...

Bu silah skandalının ilk olmadığını herkes biliyor. Dünyanın neresinde toplu insan katliamları için kullanılan kimyasal silahlar ve diğerleri varsa, hepsi Alman damgasını taşımaktadır. Daha bu sene içinde Alman tankları, silahları TC ordusu tarafından Kürt ulusunu yok etmek amacıyla kullanılırken, baskılar karşısında ambargo konulmamış mıydı? Geçen ay Ankara'ya giden Federal Savunma Bakanı NATO çerçevesinde olduğunu söylediği (!) savaş uçakları F-18 ve diğer silahların verileceğini söylememiş miydi?

Yukarıdaki bu skandallar, hukuk devleti ve demokrasiyle idare edildiği iddia edilen bir ülkenin başbakanının ve kabinesinin daha fazla o makamı işgal etmemesi için yeterli sebepler değil midir?

Fakat en önemli skandal ise; 10 yıldır iktidarda bulunan Şansölye Helmuth Kohl ve CDU/CSU/FDP koalisyonu faşizmin durdurulmayan tırmanışından sorumludurlar. Alman faşistleri bu son on yılda büyüdüler, ordunun içinde, poliste ve Federal Haberalma Teşkilatı'nda örgütlendiler. Bu on yılın koalisyon hükümeti buna hiçbir önlem almadı. Son on yıl içinde Neo-Nazilerin bilinen 40.000 üyesi oldu (Anayasayı Koruma Örgütü), 4.500 Skin-heads tespit ediliyor. Ya sempatizanlar, tespit edilemeyen üyeler ve Alman toplumunun % 20'sinin faşist partilere oy verme istemi. Oysa Hitler'in NSDAP'sinin bile erki ele geçirirken bu kadar üyesi yoktu.

Tıpkı ikinci savaş öncesi Avusturyalı çoban Adolf Hitler'in özel ordusu gibi 40 yıldır hazırlanan Neo-Naziler, şimdi planlı, programlı olarak yabancılara saldırıyor ve tekrar 4. Reich iktidarını hedefliyorlar.

Neo-Naziler daima korunmasız, savunmasız insanlara saldırıyorlar; 1 Ocak 1992'den bugüne kadar tespit edilen yerlere yapılan saldırıların sayısı 1912 oluyor. Bunun 1171'i eski Batı Almanya tarafında, 741'i yeni eyaletlerde (eski DDR toprakları) gerçekleşiyor. 16 ölü, 452 yaralı bugünkü bilanço.

Hoyerswerda, Rostock'taki Nazi ordusunun tatbikatlarını sadece seyreden polis, karşı göstericilere korku vermek için bütün güçlerin seferber ediyor.

Mölln'de yaptıkları vahşi saldırıyı "Heil Hitler" selamıyla polise bildiren faşist çapulcular, hemen bir gün sonra Wolffenbüttel kasabasında yine bir Türkiyeli ailenin oturduğu evi yakıyor gece yarısı, Weisenhaim'da özellikle korunmayan ilticacılar yurtlarından birine saldırıyorlar. Durmak bilmiyor Nazi ordusunun tatbikatları. Hukuk devleti Almanya'dan 19.8 milyon mark seçim yardımı alan faşist partiler ve askerlerinin bu barbarlığına karşılık, hükümet yetkilileri orda burda kısa boy gösterileri yaparak "ayıp" diyor, "üzüldüklerini" söylüyorlar başka?... Naziler ileri!...

Yahudi yazar Ralf Giordano, kendilerini korumaları için silahlanmaları gerektiğini açıklıyor ve bir telgrafla Şansölye Kohl'e bildiriyor. İkinci Savaş öncesi Alman faşistlerinin katliamlarını yaşayan Yahudi toplumu, deneyimlerine dayanarak bu öneriyi sürmesi yazar Giordano'ya haklılık getirmekte midir? Üzerinde tartışılacaktır, bu öneriye uyan birçok yabancı çıkacaktır veya bugün bir kısım Yahudi'nin almış olduğu karar gibi bu ülkeyi terketmeyi yeğleyecektir.

Dünyanın neresinde olursa olsun faşizmden kaçmak, suskun kalmak insanlığın yüz karasıdır. Dünya, Alman faşizminden daha önce 70 milyon insan kanıyla sulanmıştır. Bugün kapılarımıza gamalı haçlar çizilmektedir, önlem almak kime düşüyorsa gereken yapılmalıdır. Alman faşizmi bir defa daha dünyanın başına bela olmamalıdır.

TEKNOLOJİ VE İDEOLOJİ

BİR ÇARPITMA, İKİ ABARTMA VE BİR YÖNTEM HATIRLATMASI

Zeynel Odabaş

"Bir yandan emek süresinin minimum'a indirgenmesi için bastıran, öte yandan emek süresini zenginliğin tek ölçüsü ve kaynağı olarak vazeden sermaye, süregiden çelişkinin ta kendisidir."

K. Marx, **Grundrisse'den**

Burada Marx sadece çelişkiye işaret ediyor. Bizce önemli olan da budur. Marx bu çelişkiye dayanarak devrim teorisinde otomatizme varabiliyor. Bizde bu çelişkiden hareketle sermayenin üretim ilişkileri düzleminde devrim denilebilecek düzeyde bir teknolojik gelişme sağlayamayacağını -sağlamayacağını (felsefi planda aynı anlama geliyor) söylüyoruz.

Şimdi sermaye için emek süresi ve dolayısıyla sömürüsü dışında zenginlik kaynağı olabilir mi? Tabii ki hayır ve asıl çelişki işte burada. Çok kısa ve açık olarak robot teknolojisi gibi büyük oranda emek süresini minimum'a indirgeyen teknolojik gelişmeler ile kapitalist sistem asıl sonunu haber veriyor, diyebiliriz. Bu, teknolojik determinist bir bakış olabilir, fakat uygulayımda böylesi bir üretim biçimine geçilebilinmesinin bilgisi edinilmesine karşın kapitalizmin bundan sakınma ve kaçınmasının anlamı açık olmalı. Teknolojik-ekonomik determinizmin tek başına dönüştürücü gücü olmadığını hatırlamak gerekiyor. Diğer yandan ise volantarist bir ideolojik şiddeti gerektiren mücadele ile bu kaçışı zorlamak gerekiyor. Bu kalıyor. Yoksa sermaye bir yeni ortaçağı insanlığa yaşatacağa benziyor. Geldiği noktada, tek kutuplu dünya iç çelişki ve rekabet ile iyice yalnızlaşarak kalan sermaye tek varlığını sürdürmeyi korku ve terör salgısı ile kitleleri sürüleştirmede buluyor. Bir yanı teknolojik tehdit diğer yanı kendi içinde rekabet ile yıkımsal savaşlar ve her ikisine kaynaklık eden temel mentalite, bir eter gibi yayılan nosyonu olarak piyasa mekanizması, yani metalaştırım süreçlerinin orman yasasının doyumsuz irrasyonel etkisi. İşte kapitalizm ve muhtemel öngörü ve projeksiyon budur.

Kapitalizmin yıkımına gidişinde, onun birden, içten çürüyen yapılar gibi çökmesi beklenebilir mi diye sorulursa, beklemenin, her anının insanlık için yıkım olduğu bir durumda, bunun insana yakışmayan bir durum olacağının yanında insanın belki ebedi yitimi olabilecek bu sonun, devrimci bilinçle ele geçirilmesi insanlık serüveninin bir zorunluluğu oluyor. Yoksa barbarlığın katlanılmasına varılacağı bilinmelidir.

Baştan çok açık söylemek gerekirse, bugün teknolojik gelişme devrim denilecek boyutta bulunmuyor. Ayrıca "Turret tezgahı ile robot arasındaki gelişme ancak gazete okuyucularını ilgilendirir... Ford'un fabrikasında uyguladığı konveyer sistemini bugün Japonya'da uygulanan robotlara göre gelişmişliği tartışmalıdır" (1).

Çetin Uygur ve arkadaşları "Tekelci dönemde kapitalist üretim ilişkileri üretici güçlerin gelişimine izin vermez" (2) söyleminden hareketle ve alıntılayacağımız görüşleri görmezden gelerek ya da daraltıp, sonra da en sınıfsalını biz söylüyoruz diyerek eleştirel bakışın hakkını vermiş olmuyorlar. Çünkü; yukarıdaki söylem "aslında, tekelci dönemde kapitalist üretim ilişkileri üretici güçlerin gelişmesine izin vermez" (3) tezi halinde ve bunu da daraltarak "20. y.y, kapitalizmin tekelci ve emperyalist bir karakter kazandığı bir dönemdir, öyleyse bu dönemde üretici güçlerin gelişmesinin dinamiği olan rekabeti ortadan kaldırmıştır" (4) şeklinde rekabete dayalı bir gelişme tezine indirgemek asıl anlamından uzaklaştırmaktır. Teknolojik devrim söylemine karşı çıkmak ve abartı saymamız yalnızca tekelleşme ile rekabetin ortadan kalması şeklinde özetlenemez. Ayrıca gelişme ayrı, devrim ayrıdır. Çünkü, niteliksel bir dönüşüm, örnek olsun robot teknolojisi ile kapitalist kâr-piyasa ve sermaye düzeni en başta aldığımız Marx'ın söylemiyle de anlaşılacağı gibi çelişiktir. Bunun yanında "önemli olan, teknolojik gelişme derken sınıf kategorilerini bir yana atmamaktır. Teknolojik gelişmeyi işçi sınıfının karşısına çıkarmak amorf kitlelerin öncülüğüne savrulmaktır... teknolojik gelişme, önündeki sistemi itiyor" (5). İdeolojik belirlenime bağlı olduğu için teknoloji önündeki sistemi devrimci tarzda zorlayamıyor. "Devrim bir sistem ile üretici güçlerin karşılaşmasından değil, iki sistemin çatışmasından doğuyor. **Çatışmada otomatizm yok;** her iki sistem kendisine sıkıca bağlı sınıflara ve örgütlere sahip olmak durumundadır"(abç) (6). Bunun için canlı emeğin sermaye

ile değişimine bakmak gerekiyor. İşçi sınıfının (canlı emeğin) üretim süreci ile uzlaşmaz bir çelişkisi olduğu için devrimciliği bilimsel olarak burada tanımlanmış, tarihsel olarak (politik-pratik)-kanıtlanmış bulunuyor. İdeolojisi de bu çerçeveden çıkıyor, bir başka ve ayrı dünyayı gösteriyor. Bunlar biliniyor. Burada teknolojinin ideolojilere bağımlılığı kanıtlandıktan sonra bir teknolojik devrimden bahsetmenin burjuvazinin ya üretim sürecinde bir yeni düzene geçebileceğini ya da sınıfları kaldıracağı, yeni bir emek-enerji kaynağına dayanacağını söylemek kadar saçmalıktır. Piyasa ve üretim araçları mülkiyeti nerede kalıyor? Sömürü kalkıyor mu? Öyleyse piyasa nedir; ne oluyor?

Teknoloji öncelikle bir ilişkiler ağı olmaktan çok bir güç olarak bilginin örgütlenmesi olarak ortaya çıkan üretim-tüketim alet ve meta olarak görmek gerekiyor. Yoksa, ideolojiyle özdeş bir bakış açısı, ilişkiler ağı değildir. Ama bu hale yaklaştırılabiliyor. Öyleyse hemen kaydetmeliyiz, egemen üretim ilişkilerine göre düzenlenebilen ve ona kolayca eklemlenebilen (yönlendirilen) bir özelliği bulunuyor. Taraflılığı ya da tarafsızlığı anlamını burada buluyor. Bu durumda 'teknolojinin temel itkisinin' ne olduğu araştırılmayacak denli açık ortada duruyor. Teknolojinin kaynağı itkisi yerine yönelimi, yönü, yöneltimi ve uygulayımı önem kazanıyor.

Kısaca, teknolojik gelişimin değerlendirimin de önemli olanın, "politik ve ideolojik mücadelenin alanlarını cepheleri ve boyutlarını gösterebilmek suretiyle, bir dönemin, Sovyet görüşü olarak içeriği yanında, teknolojik devrim varlığı ile yokluğu tartışmasının özünde ve son çözümlemede bir sınıfsal tartışma olduğunu ortaya koyabilmektir."

İşte bu bağımlılık biçimi teknolojinin kapitalizmde piyasanın arz ve taleb sistemine bağımlı gelişimi onda temel yabancılaşma ve yozlaşmanın, kirliliğin kaynağıdır. Kapitalizmde teknoloji aynı zamanda bir üretici güç (sabit sermaye) olarak, üretim aracı olarak, emeğin sömürülmesinde, yani üretimin artırılmasında bir rolü vardır. Buna, "Marx'ın çözümlemesi içerisinde teknolojinin maddi sermayeden ayrılmadığını ekleyebiliriz." Buradan, çıkarılacak olan teknolojinin hem üretici güçlere içerilmiş olduğu hem de bunun sonucu -üretimle- bir meta olarak piyasaya sunulduğu, böylelikle birincide emeğin sömürülmesinde bir faktör olurken ikinci durumda meta olarak bir tüketim dolayımıyla oynadığı bir yabancılaştırma rolüdür. Kapitalizmin güç ve şatafat gösterisi insanlara sunduğu imkanlar yanılsaması altında insanın yozlaşmasını ve düzene yamanmasını sağlayabiliyor. Hatta düzenleri de, teknoloji transferiyle bağlıyabiliyor. "Teknoloji transferinin bir meta derecesindeki haliyle tekellerin elinde bir sömürü ve ideolojik-ekonomik hegemonya kaynağı olduğunu; teknoloji emperyalizmin, yani periferdeki emeğin aşırı sömürüsünü öngerektirdiği... Ayrıca, teknoloji emperyalist sistem içinde eşitsiz gelişme ilişkilerini yeniden üretir." (7).

Robot veya mikro biyoloji ve mikroteknolojinin, bilgisayar teknolojisinin gelişimi ile üretim sürecinde uygulanıyor olarak dahi düşünüldüğünde işçinin durumu, sömürü biçimi değişmemektedir. İşsizlik, işçinin emeğin niteliksizleşmesi, nitelikleşmesi sorunu henüz bir görünür değişimin olmamasının yanında, bundan çok, kapitalist üretim örgütlenmesinin bu gelişmelere nasıl baktığı, teknolojik imkan ve gelişme olanaklarını geciktirip kendi mentalitesini uydurup uydurmadan ortaya çıkarıp çıkarmadığı sorunu daha anlamlı bulunmalıdır. Örnek olsun Japonya'da uygulanan esnek üretim-sanayileşme biçiminin oldukça sınıfsal bir muhteva ile teknolojiyi donattığı açık. Ayrıca bunların yanında işsizlik sorununu kapitalizmin asıl kendi sorunu olduğunu, piyasanın işleyişine tüketim sorunuyla sonul çelişki yaratacağı düşünülmelidir. Çıkmaz burada, teknolojinin ideolojik çarpık gelişimi ya da dondurulması da burada yatıyor. O halde burada bir kısa parantez ile daha çok Birikim Sosyalist Kültür Dergisi çevresinin getirdiği, teknolojik gelişme ile bir kısım emeğin vasıflılışmasına karşın geride işsizlikle karşı karşıya bir vasıfsız işçi kütlesinin bulunduğu ve bunların vasıflılandırımını da sendikaların yüklenmesi gereken yeni birinci görevleri olarak görme görüşü var. Bu görüşün sahipleri düzenin çelişkilerini iyi niyetle kendilerine ihale etmiş gözüküyorlar. Bu bakışın hiçte sınıfsal anlamı (işçi sınıfı taraflı) olmadığı ortada. Düzeni koruma ve kollamayı içeriyor, sadece. DİSK'in Ören tezleri bu çerçevede şekillenmektedir.

İşçi sınıfının nasıl sendika ağaları ve haydutları tarafından, kapitalizmin teknolojik devrim başarısı söylemi ile uyuşturularak, uzlaşmaya itildiği görülüyor. İşte bu teknolojik gelişmenin sınıfsal ve ideolojik uzantıları olduğunu gösterebilmelidir.

Teknolojinin gelecek toplum açısından önemine değinecek olursak; başta bu düzenin içinde gelişen bilgi, birikim ve bulguların ip uçları olarak değerlendirilmesi yoluyla gelecek düzeni çizme çabası düşünülebilir.Çünkü, gelecek toplumun ip uçları toplumda bulunuyor. Bu bağlamda bir parantez ile Robert Havemann'ın *'Yarın'* adlı eleştiri ve ütopya çalışmasnıda çizdiği, "teknolojinin gerekli olduğu alan ve boyutta geliştirilmesi" gerektiği görüşünü, kapitalizmin çizmeye çalıştığımız biçimde,

tekrarlayacak olursak, konsümirist (israfcı) bir yönelimle piyasa ve sömürü itkisine dayalı gelişimine karşı kullanabiliriz. Bu noktalar gelecek toplumu çizme anlamı için önemli.

Bir diğer nokta ise işçi sınıfının tanımı sorunu oluyor, ya da bileşimi konusu. Kısa ve açık olarak beyaz yakalılar ve mavi yakalılar ayrımına karşın sınıfı belirleyen durumun ücretli emek sömürüsü ve üretim araçları karşısındaki konumu olduğu biliniyor.

İkinci abartma; teknolojik devrim safsatası, '*Tartışma Süreci Yazıları*' adlı çalışmada 'mikroelektronik dönüşümlerin' epistemolojik bir kopuşa dayandığı, bilgi işlem ve uygulayımının bir diğer kopuş olduğu gibi kapitalizmin aslında kopuş üstüne kopuş gerçekleştirdiği, bu becerinin araştırılması gerektiği söylenebiliyor (8). Bu söylemi abartmayı içeren bir teknolojik gelişme etkilenimi olarak alabiliriz. Teknolojik gelişmeyi yadsımıyor fakat ideolojik itkilere dayalı gelişimini koyduktan sonra, bunu aşan bir gelişime dikkat çekmek tutarsızlık olmuyor mu?

Bir noktaya tekrar dönecek olursak, '*Birikim*' yazarlarından Ömer Laçiner, sol sosyalist politikanın emeğin vasıfsızlaştırılmasını değil vasıflılaştırılmasını temel alan bir politika yürütmemekle suçlayabiliyor (9). Pekala Ekim Devrimi ya da toplumsal mücadeleler sömürüyü kaldırmayı hedeflerken sömürülenleri kurtarmadan ne anlaşılıyor? Yani üretim süreci ve biçimini muhafazadan yana oldukları söylenebilir mi sosyalist politikaların, öyleyse çarpıtma açık olmalı. Hiçbir zaman işçilerin sömürülmesi söyleminin durumlarını yüceltme ve savunma anlamına gelmeyeceğini söylemeye bile gerek yok. Önemli olanın sömürüsüz bir düzen projesinin sahiplenilmesidir ve bunun da hiçte işçi sınıfının vasıfsızlığını gidermeyi amaçlamadığı söylenemez.

Elbette, çalışma zorunlu iş sömürü aracı olmaktan çıkıp bir hoş zaman uğraşı ve kişinin kendini geliştirim biçimine bürünmesi öngörülmelidir. Bu ise robot ve işin niteliğinden çok bununla kurulan ilişki biçiminde yatıyor. Ayrıca iş ve hoş zaman uğraşını fabrikasal sistemlerdeki çalışma-emek ile sınırlamamak gerekiyor. Daha özgünleşen üretim ve sorunlar üzerinde durmak, sanatı, bilimi vs. asıl o zaman geliştirici işler olarak düşünülmelidir.

Vasıfsızlaşan emeğin içine düştüğü güvensizlik bunalımı sorunu, teknolojik gelişme ile bu sorunu bölerek bir kısmını "vasıflı emek"e çevirirken geriye kalanını işsizleştirerek, yeni devrimci sürecin sefalet ordusunu yaratıyor. Birinciler ise vasıflı olmakla sınıf bilincine daha yaklaşmış olur. Çünkü bir nebze güven kaynağı olabileceği dar anlamda söylenebilir. Ama unutulmamalı "zenginlikle bilinç ters orantılıdır". Konum bilinci belirliyor.

Bunlara eklenecek politik bağlam ve devrimci mücadele yöntemi şu olabilir. Sınıfsal bakışın, tüm bu gelişmeler ile gizlenen ideolojik manüplasyonun ötesinde tüm bu süreçlere teknolojik gelişim ve etkilerine baktığımızda; ne vasıfsızlık bir istemdir ve saltık kötüdür ne de beceri ve farklılık, önemli olan ortakçı düzendir. Bunlar pratik sorundur. Asıl sorun; ortak bir düzeni, birlikteliği kurmak ve sürdürmek için araçların koordinasyonu ve eşgüdümün sağlanış yolunun bulunması sorunudur. Kısaca bu durumlar, kurtuluş sürecinde iyice öne çıkan bağın ideolojik olacağı, devrimci mücadelenin bu yönünün altının çizilmesi gerekeceği gidişatın göstergesi oluyor. Bu süreçte ve politikada önemli olanın süreklilik olduğu ve nokta operasyonları gibi birşeyler yapmadan çok birşeylerin bittiği yaygarasıyla süreçten kopularak bir devrimci teori geliştirmenin diyalektikman imkansızlığı ortada duruyor. Somut durumun somut tahlili ve her süreçte inat ve süreklilik ile örülecek devrimci teori ve çıkarımlarla yürüneceğinden başka yol ve yöntemlerin fantazinin ötesine geçmeyeceği gerçekliktir. Tüm yanılsamalı birçok söylemine karşın ideolojik etkisi karşısında nesnel olarak bu düzenin dibinin görüldüğünü teknolojik gidişattan görmek mümkündür. İyimserlik buradadır ve görmek ideolojiktir. Yöntem ideolojik bakışı ve yeniden eleştirel bakışı sürdürmektir... Kapitalizm ise Marx'ın en başa koyduğumuz işaret ettiği çelişkiye yürüyor, etrafında sefalet ve tüm kokuşmuşluklarını saçarak. Bu süreçte ip uçlarından hareketle yeni toplumun çizilmesi çabası, kapitalist-tekelli düzene eleştirel bakışın yanında bir diğer heyecan olmak durumundadır.

Notlar:

1. Yalçın Küçük, Marksist Damar, Dönem Yay., syf.32

2. Çetin Uygur, Dinazorların Krizi, Alan Yay., syf.22

3. agy. syf.26

4. agy. syf.26

5. Yalçın Küçük, Marksist Damar, syf.45

6. Age., syf.43-44

7. Samir Amin, Emperyalizm ve Eşitsiz Gelişme, Kaynak Yay., syf.212

8. Tartışma Süreci Yazıları, Bireşim Yay.

9. Ömer Laçiner, İşçi Sınıfı ve Yeni Sanayi Devrimi, Birikim, Sayı 41

MEHDİ ZANA VE "ÖRGÜTLÜ HALK" ÜZERİNE

M. Kemal Öztürk

Ragıp Zarakolu, 2 Ekim 1992 tarihinde Gündem'de yayınlanan yazısını şöyle bitiriyordu; "Mehdi Zana'nın demek istediğini ben böyle anladım. Ve söyledikleri benim için bir mesele olmadı." Mehdi Zana'nın söyledikleri ve bu arada Zarakolu'nun yazısı, benim için mesele oldu, açmak istiyorum.

Mehdi Zana Le Monde görüşmesini, iç sayfalarda çıkmasına rağmen 9 Eylül 1992 Gündem'de okudum. Bu Zarakolu'nun özensizliğidir.

Zarakolu'nun daha özenli yazabileceğini biliyorum.

***

"Kürt isyanları tarihi, bazılarının söylediği gibi, Kürtlerin onurunu yitirmiş bir halk olduğu söylemini doğrulamıyor. Onlar fırsat buldukları her an özgürlük için baş kaldırdılar. Ama onlar aynı zamanda kendi egemenlerin kendi aydınlarının en fazla ihanetine uğrayan halktı." derken Zarakolu "onur"a mekanik yaklaşıyor. Onurlulukla onursuzluk arasındaki diyalektik süreci görmüyor. Kendi dillerinde eğitim yapılıp yapılmamasının bile, Türk egemenleri ve "aydın"ları tarafından tartışıldığı, kendilerinin bu konuda, referandum v.b. gibi yollarla, fikirlerinin sorulmadığı Kürtler, onurlarını yitirmiş bir halktır, ancak Kürtler yükselen bir halktır,mücadele eden bir halktır ve onurlu halklar arasındaki yerini alacaktır.

Ayrıca Zarakolu'nun Kürtlerin onurunu yitirmiş bir halk olduğu söylemini kullananların ve bu arada Kürdistan İşçi Partisi'nin, Kürt halkına ihanet edeceğini ima etmek istediğini, yukarıdaki alıntıya rağmen, yazının bütününü göz önüne aldığımda düşünemiyorum.

***

"11 Eylül darbesinden önce Şili'de halk Birliğinin ana sloganı 'Birleşik Halk Yenilmez' idi. Darbe bunun yeterli olmadığını gösterdi. Ve sloganı şu hali aldı; 'Örgütlü Halk Yenilmez' " derken Zarakolu kısmen haklıdır. Birleşik Halk yenilebilir, ama örgütlü halkda yenilebilir. Örgütlü halkın mücadelesinin sonucu, halk düşmanlarının gücü kadar, örgütle halk arasına atılmak istenen kuşku tohumlarını, halkın doğru tanımlayıp bertaraf etmesine bağlıdır.

"Örgütlülük ve birlik olma bu süreçte önemli bir kilit konumunda. Mehdi Zana aslında şu noktaya dikkat çekmek istiyordu. Şu anda tüm halkımızı kucaklayacak bir program çerçevesinde birliğe ve örgütlü önderliğe ihtiyaç var." diye yazıyor Zarakolu ve ben 9 Eylül tarihli Gündem'den aktarıyorum. "Türk ordusunun katliamlar yaptığını söyleyen Mehdi Zana, PKK'nin Marksist-Leninist ideolojisini paylaşmadığını ekleyerek 'bu ideoloji iyi değildir, ulusal harekete bir şey getirmeyecektir.' diye konuştu. Şu anda tüm halkımızı kucaklayan bir önderliğin olmadığını belirten Zana bir noktada doğru görürken, bir noktayı gözden kaçırıyor. Şu andaki önderlik nesnel yada öznel işbirlikçileri kucaklamıyor, ama önderlik sadece halkımızı değil, bütün bölge halklarını kucaklıyor. Ayrıca, dar milliyetçi Zana "Ulusal Hareket"i başlatan ve yürütenlerin Marksist-Leninist olduklarını söylediklerini unutuyor görünüyor.

***

"Aslında bütün ulusal kurtuluş mücadelelelerinin farklı katman ve grubların ortak bir kurtuluş ve özgürlük programı çerçevesinde toplama kaygısı vardır. Bizde yaşanan olgu da bundan daha farklı değil" derken Zarakolu, ulusal kurtuluş mücadeleleriyle anti-faşist mücadele arasındaki temel ayrımın farkında görünmüyor. Ulusal kurtuluş mücadeleleri de eninde sonunda bir "saldırı", anti- faşist mücadele ise bir "savunma"dır.

Ve dolayısıyla "farklı katman ve guruplar" "ortak bir...program" gibi bulanık tanımlamalar, bu temelde ele alınmalıdır.

"Bu tarihi dönüm noktasında, bir şeyleri kazanmanın eşiğinde Kürtlerin birliği hayati önem taşıyor. O halde, onların mücadelesinde gerçekten dostluk duyanları(n), aralarındaki tartışmaları kızıştırma tavrından kaçınmaları gerekir." derken dar milliyetçi açıdan bakan Zarakolu, birşeyleri kazanacakların sadece Kürtler olduğunu mu sanıyor?

Ayrıca, "birlik" konusunda Zarakolu, Türk solu pratiğinin fazla etkisinde kalmış görünüyor. Kürtlerin birliği, farklı grubların zayıflığından ya da öznel isteklerinden değil, hedefe ulaşabileceklerini nesnel olarak görmelerinden ve mücadeleden kaynaklanıyor, ve birlik şu andaki önderlik altında gerçekleşiyor.

Mehdi Zana'yı Talabani ve Barzani'yle aynı kefeye koyuyor değilim, geçmişinde direniş vardır ve bir "Vala Nurettin"den daha geriye gitmemesini diliyorum. Ancak ne Mehdi Zana, ne Talabani, ne de Barzani "...aralarındaki tartışmaları kızıştırma tavrından kaçınma..." gerekçesiyle eleştirilerden kurtulmazlar, ve bu eleştirileri yapmak Kürt olmayanlar için enternasyonalist bir sorumluluk ve görevdir.

1948'E KADAR MARX

II–1948'E KADAR OLAN YAŞAMI VE YAPITLARI

Vehbi Ersan

Marx 1818'de Almanya'nın Ren eyaletinde doğdu.Babası çağın liberal düşüncelerine sahip aydın bir kişiydi ve Marx'ın yetişmesinde önemli bir rolü olmuştu.

O günün Almanyası, kapitalizmin hızla geliştiği, buna karşın feodal kurumların varlığı ve ürkek burjuvazisi nedeniyle çelişkilerin yoğun olarak yaşandığı bir ülkeydi. Marx'ın çocukluk ve gençliğinin geçtiği Ren eyaleti ise, Almanya'nın kapitalizm yönünden en gelişmiş, siyasal-ideolojik yönden de Fransız devriminden en çok etkilenmiş eyaletiydi.

Lise ve üniversite çağındaki genç Marx, hayatı anlamlı bir şekilde kavrayan, somut gerçekliği anlama isteğinde, parlak bir zekaya sahip, sürekli ve yoğun bir biçimde araştıran, eleştiren, muhalif bir kişilik olarak sivriliyordu.

Lise mezuniyeti sırasında yazdığı "Bir Genç Adamın Meslek Seçimi Üzerine Düşünceleri" adlı kompozisyonunda, yaşam karşısındaki tutumunu sergiliyordu. 18. yüzyıl aydınlanmacılarının etkisindeki Marx, bu kompozisyonunda, insanlık için en yararlı olunacak bir mesleği seçmenin gerekli ve hayati bir sorun olduğunu belirtiyor ve "eğer insan yalnız kendisi için çalışırsa... hiçbir zaman gerçekten büyük, kusursuz bir adam olamaz" diyordu.(Biyografi, syf. 21-22)

Daha sonra yazmış olduğu şiirleri onun somut gerçeği anlama tutkusunu, mücadeleci karakterini ortaya koyar:

"Benim harcım değil
Barışık yaşamak dünyayla
O bitmeyen kavgada olmalıyım
Kaygısızlık değil benim harcım
Öyleyse atılalım bütün işlere
Durmadan yorulmadan
Her zaman umutla, her zaman tutkuyla
Uslanıp durulmadan
Acı umutsuzluk kalmış yalnız
Acının boyunduruğuna girmeyen
Ama asla yıkılmayan şey
Uğraşmak, aramak tutkuyla ve yapmak."

Diğer şiirinde;

"Mavi göktü seyrettikleri
Sığınacak ülke arayan Kant ve Fichte'nin
Oysa ben ne gördümse sokaklarda
Hep onu anlamak istedim
Yanılmadan aldanmadan. "(age)

Marx'ın muhalif, radikal kişiliği onu lise mezuniyetinde gerici bir başöğretmeni protesto etmeye yöneltirken, Berlin Üniversitesi'nde, düzene, dine ve felsefi dogmalara karşı sert eleştiriler yönelten genç-hegelcilerden yana bir tutuma götürmüştü.

Parlak kişiliği, onun, bulunduğu çevrede hızla sivrilip, hayranlık uyandırmasına yol açıyordu. Nitekim Marx, katıldığı genç-hegelci çevrenin kısa sürede, önde gelenlerinden birisi oldu. Dönemin ünlü düşünürlerinden Moses Hess bir arkadaşına yazdığı mektupta Marx'ı şöyle anlatıyordu:

Kendini, en büyük ve belki yaşayan tek gerçek düşünürle karşılaşmaya hazırlayabilirsin... Adına Doktor Marx denilen idol'üm henüz çok genç bir insan (24'ten fazla olamaz); Ortaçağ'ın dinine ve siyasetine nihai darbeyi o vuracak; o en derin felsefi ciddiyetle en keskin zekayı kendinde birleştirmiştir; Rousseau, Voltaire, Holbach, Lessing, Heine ve Hegel'in tek bir kişilikte birleştirildiğini düşün, birleştirmeyi kastediyorum mekanik olarak karıştırmayı değil, işte bu sana Doktor Marx hakkında bir fikir verecektir." (age. syf. 29-30)

Marx üniversite eğitimini Bonn ve Berlin üniversitelerinde yaptı. 1835'te Bonn Üniversitesi'ne giren Marx, 1 yıl sonra 1836'da babasının tavsiyesiyle "en seçkin hukuk otoritelerinin bulunduğu" Berlin Üniversitesi'ne geçti.

Marx'ın bu yıllarda sağlığını bile sarsan yoğun bir çalışma içinde olduğunu görürüz. Çeşitli konularda (tarih, sanat, felsefe, mitoloji vb.) çok sayıda kitap okumuş olduğu bu dönemde, Marx'ın şiir, roman, oyun vb. gibi sanat çalışmalarını da görürüz. Marx'ın Hegel felsefesine yönelmesi 1837 baharından itibaren olmuştur.

1841'de Marx, 1839'dan beri sürdürmüş olduğu geniş çaplı antik çağ felsefe araştırmasının bir sonucu olan "Demokratçı ve Epikürcü Tabiat Felsefesi Arasındaki Fark" adlı doktora tezini yazdı.

Bu tez onun kimi tutumlarını ve yönelimini gösteriyordu. Hegel'in, tanrıtanımaz ve materyalist Epikür'e karşı olan tutumunu eleştiriyor, Epikür'den yana tutum alıyordu. Din eleştirisine yer veren Marx, tanrıtanımaz bir konumda olduğunu bu tezinde ortaya koyuyordu:

"Her kim için dünya sebepsiz olarak görünüyorsa ve bu yüzden onun kendisi de sebepsiz olarak var oluyorsa, işte onun için Tanrı mevcuttur." (age)

Marx, bu tezinde Hegel'i eleştirmesine rağmen, o henüz bir genç-hegelcidir.

Tezini 1841'de Jena Ünversitesi'ne sunup Doktora ünvanını alan Marx, yeniden Bonn'a öğretim üyesi

olmak umuduyla döndü. Bu olmayınca burada ilişkide olduğu Bruno Bauer, Arnold Ruge gibi önde gelen genç-hegelcilerle birlikte Prusya hükümet sansürüne karşı savaşıma yöneldi.

Monarşik Prusya devleti genç-hegelcilerin umdukları siyasal düzenden uzak bir durumdaydı. Bu, genç-hegelcileri bir siyasi muhalif tavra götürmüştü.

Marx'ın bu sırada (Ocak, Şubat ayı) kaleme aldığı sansüre karşı, ama sansür nedeniyle yayınlanamayan **"Son Prusya Sansür Yönetmeliği Üzerine Düşünceler"** adlı makalesi, bir yandan onun siyasi savaşıma yönelişi, diğer yandan da Prusya devletine feodal kurumlara yönelttiği eleştirileri ile demokrat, devrimci düşüncelerini ortaya koyuyordu.

Marx'ın 1842 ocağında yazdığı ama 1843'te yayınlanan bir başka makalesi ise **"Strauss ve Feuerbach Arasındaki Hakem Olarak Luther"** adını taşıyordu. Burada Marx, Feuerbach'ın düşüncelerine karşı çıkan genç-hegelciler karşısında Feuerbach'tan yana tutum alıyor; Feuerbach'ın "Hıristiyanlığın Özü"nü (1841'de yayınlanmıştı) tanrıtanımazlığın manifestosu ve gerçeğe götürecek yol olarak niteliyordu.

Aynı yılın aynı ayı içinde Marx'ın Köln'de yayınlanan burjuva liberal bir muhalif gazete olan Ren Gazetesi'ne (Rheinische Zeitung) girdiğini görüyoruz. Bu gazetedeki çalışmasını Marx, hem düşüncelerini duyuracak, hem de siyasal savaşımı sürdürecek bir araç olarak görüyordu.

Bu gazetede Marx'ın Ren Eyalet Meclisi ile ilgili dizi halinde makaleleri yayınlandı. Özellikle **"Orman Suçları Kanunu Üzerindeki Görüşmeler"** ve **"Mosel Köylülerinin Durumu"** adlı makaleleri önemliydi. Marx, bu makalelerde ezilen halktan yana tutum takınıyor, Prusya devletini halka karşı bir devlet olarak sert bir biçimde eleştiriyordu. Marx'ın burada, burjuva muhalif çizginin ötesinde devrimci-demokrat bir çizgide olduğu, Prusya devletini, toplumsal düzeni, temellerini sorgulayarak eleştirdiğini, kısmi değil, köklü değişikliklerden bahsettiğini görürüz. Ancak Marx, hala bir Hegelciydi, eleştirilerini Feuerbach etkisi ile Hegel'in devlet anlayışı temelinde sürdürüyordu. Buna rağmen Marx'ın siyasete-siyasal savaşıma verdiği önemle Feuerbach'tan ayrıldığı açıktı. Feuerbach'ta siyaset yoktu ya da çok önemsiz bir unsur durumundaydı. Marx'ın Feuerbach'a ilk eleştirilerinden biri bu olmuştur.

"Feuerbach'ın özdeyişleri beni yalnızca şu anlamda doyurmuyor: Bunlar tabiata çok fazla ama siyasete çok az önem veriyorlar. Ama siyaset günümüzde felsefenin gerçek haline gelebileceği yegane bağdır." (age. syf. 49, Marx'ın 1843'te Ruge'ye yazdığı mektup)

Marx, bu sıra komünizm düşüncesini **"ayırıcı çağdaş düşünce"** olarak değerlendirmekle birlikte, henüz komünizmi benimsememiştir ve mevcut komünist teorileri **"dogmatik soyutlamalar"** diye reddetmektedir.

"Rheinische Zeitung... bugünkü şekilleriyle komünist fikirlerin bir teorik gerçeklik taşıdıklarını bile kabul etmemektedir. Bu yüzden onların pratikte gerçekleştirilmelerini isteyemez hatta bunu mümkün bile görmemektedir." demekteydi.

Daha sonra "Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı"ya "Önsöz"de Marx, bu dönem komünizm düşünceleri hakkında incelemelerinin bir hükme varmak için yetersiz olduğunu, ama "acemi işine de karşıydım" diyerek bahsetmektedir.

Marx'ın, Ren Gazetesi'ndeki çalışmaları, onun sonraki araştırmalarının yönü üzerinde önemli bir rol oynar. Engels *"Marx, sık sık Orman Suçları Kanunu ve Mosel Köylülerinin Durumu üzerindeki çalışmasının kendisini saf siyasetten ekonomik ilişkilerin ve bunun sonucu olarak sosyalizmin incelenmesine yönelttiğini söylediği"*ni belirtmiştir.

Marx'ın, bundan sonra devlet-toplum ilişkileri üzerine düşünmeye ve bu doğrultuda Hegel'in felsefesinin eleştirisine girişmiştir.

Marx, Ren Gazetesi'ne girdikten bir süre sonra gazetede etkinliğini arttırdı. Daha sonra ise gazetenin yazıkuruluna girdi ve ardından editör oldu. Marx'ın gazetedeki bu etkinliğinin artışı gazetenin çizgisinin de değişmesi demekti. Önceki ılımlı burjuva muhalif çizgi yerini sert bir devrimci-demokrat çizgiye bıraktı. Bu durum Prusya hükümetinin hoşnutsuzluğunu arttırdı ve baskılarının yoğunlaşmasına yol açtı. Gazete sahipleri de bu yeni çizgiden memnun değillerdi. Hükümetin baskısı ve gazete sahiplerinin tutumu, sonuçta Marx'ı buradan ayrılmaya zorladı.

Ren Gazetesi'ndeki çalışmaları sırasında Marx, genç-hegelcilerin **"Özgürler"** denen kesimiyle çatışmaya girdi. Marx, bunları soyut eleştiriler getirmekle eleştirerek, **Eleştiri'nin** somut gerçekliğe dayanmasını, gerçeğin araştırılmasına yönelmek gerektiğini savunuyordu.

19 Mart 1843'te, gazetenin editörlüğünden istifa eden Marx, Mayıs'ta Ren'in Kreuznach kentine taşındı. Yedi yıl önce nişanlandığı karısı Jenny'yle burada evlendi. Jenny, bilgili, zeki ve bağlı bir eş olarak gerçek bir hayat arkadaşı idi.

1843 Ekim'ine kadar, Kreuznach'ta kaldığı süre içinde Marx, daha önce düşündüğü gibi Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisi'ne girişti.Ve Hegel'in felsefi anlayışından temelde ayrıldığı, kendi bakış açısının oluşmasında büyük önemdeki adımı attı. Engels, Marx'ın bu dönem "insan soyunun tarihi gelişiminin kavranmasının anahtarını sağlayacak olan şeyin, Hegel'in 'bütün yapının kilit taşı' dediği devlet değil, tam tersine Hegel'in rasgele ele aldığı 'uygar toplum' olduğu sonucuna vardı"ğını belirtmektedir.

Marx, kaleme aldığı **"Hegel'in Hukuk Felsefesi'nin Eleştirisi"**'nde Hegel'in devlet teorisinin eleştirisini Feuerbach'ın görüşlerini kendine temel alarak yürütür. Hegel'de devlet, tüm toplumsal ilişkileri ifade eden **"uygar toplum"**(ya da sivil toplum)un üzerinde, mutlak fikir'in gerçekleşme alanı olarak ele alınıyordu. Hegel'de **"toplum"**, ikincil önemde

birbiriyle çatışma içindeki yalıtık bireylerin yaşadığı bir olgu durumundaydı.

Marx, Hegel'in görüşünü reddederek, tersine devlet karşısında toplumun belirleyici, devletin toplumun ürünü olduğu sonucuna ulaştı.

Bu süreçte, henüz komünizme ulaşmamış olan Marx, çağın çeşitli akımlarının, özellikle de Hegel ve Feuerbach'ın düşüncelerinin etkisi altındaydı. Siyasal planda -ki felsefi bakışla tabi ki- ezilen halkın çıkarlarını temsil edecek net olmayan bir **'hakiki demokrasi'** düşünüyordu. Marx artık, ilerlemeyi felsefi eleştiride bulan genç-hegelcilerin bakış açılarından kopmuş, **Eleştiri'**nin pratik mücadele ile birleştirilmesi gerektiği düşüncesine ulaşmıştı. Burada Marx'ın Ren Gazetesi'nde başlangıçta sahip olduğu ve makalelerine yansıyan düşünce çizgisinden ileriye doğru katettiği mesafeyi açık olarak tespit edebilmekteyiz. Önce genç-hegelci anlayışa uygun olarak, yalnızca Eleştiri'yi düşünen Marx şimdi bunun tek başına bir anlam ifade etmediğini düşünüyordu.

Marx, bu düşüncesine uygun olarak düzeni korkusuzca eleştirecek, Eleştiri'yi yalnızca bir Eleştiri olmaktan ötede, hem gerçekliğin kavranmasında hem de pratik mücadeleyle birleştirecek bir eylem haline dönüştürme aracı olarak ele alacak, Alman ve Fransız demokratlarının birleşeceği bir dergi kurmaya girişti.

Hazırlıklar tamamlandıktan sonra derginin çıkacağı Paris'e geçti. Söz konusu dergi Fransız-Alman Yıllıkları (Deutsch Franzosısche Jahrbucher) adını taşıyordu.

Engels *"Marx Paris'e yerleşir yerleşmez, hemen ekonomi politik, Fransız sosyalistleri ve Fransa tarihi üzerinde çalışmaya koyuldu."* diyordu. Marx Paris'te çalışmalarını yoğun olarak sürdürürken diğer yandan Fransız proletaryasıyla, onun örgütleri ve önderleriyle de yakın ilişkiye geçti.

Marx, Paris'te kaldığı 1844 yılı boyunca, onun adım adım teorisini oluşturacak olan araştırma ve çözümlemelerinin sonuçlarını gösteren yapıtlarını yazdı: Fransız-Alman Yıllıkları'ndaki iki makalesi "Yahudi Sorunu Üzerine"(bunu Paris'e gelmeden önce Kreuznach'da yazmıştı) ile "Hegel'in Hukuk Felsefesi'nin Eleştirisine Katkı. Giriş" (1843 Aralık ve Ocak arası) idi. 1844 El Yazmaları (Nisan-Ağustos ayları içinde) ve Kutsal Aile (Eylül-Ekim-Kasım) o yıl kaleme alındı.

Yahudi Sorunu'nda Marx, **"siyasi kurtuluş"** ile **"insanın kurtuluşu"** sorunlarının ayrı olduğunu göstererek, "siyasi kurtuluş" olarak nitelediği burjuva devriminin dinden kurtuluşu sağlasa da "insanın kurtuluşunu" sağlayamadığını belirtmektedir.

Marx'a göre *"siyasi kurtuluş büyük bir ilerlemeye işarettir; ancak bu, gerçekte, insanın genel kurtuluşunun nihai şekli değil, insanın bugüne kadar varolan dünya düzeninin* sınırlarının içindeki kurtuluşunun nihai şeklidir." Burjuva düzen, yurttaşlar arasında, özel mülkiyet temelinde hukuki eşitliği sağlayabilir, ancak insan *"insan özüne ve insan topluluğuna yabancılaşmış bencil bir insan olarak"* kalacaktı. İnsanın kurtuluşu, insanın her türlü yabancılaşmasının ortadan kaldırılmasıyla, gerçek toplumsal ilkelerin egemen olmasıyla sağlanacaktır.

Burada Marx, Feuerbach'ın insan görüşü zemindedir. İnsanın kurtuluşunu oldukça soyut ve yabancılaşmanın ortadan kalkışı olarak ele almasıyla Feuerbach bakışı sürmektedir; ama diğer yandan insanın kurtuluşunu, tarihselliği ve özel mülkiyet, siyasi kurtuluş vb. bağlamı içinde ele almasıyla Feuerbach'tan ayrı konumdadır.

Marx'ın Yahudi Sorunu'nda vardığı düşünce *"İnsan ne zaman 'kendi güçleri'nin ne olduğunu bilir ve onları **toplumsal** güçler olarak örgütlerse, yani artık toplumsal gücü **siyasi** güç şekli içinde kendisinden ayırmaktan kurtulursa -işte ancak o zaman insanın kurtuluşu gerçekleşecektir."* şeklindedir.

İnsanın kurtuluşunu saptayan Marx, henüz bu kurtuluşu sağlayacak gücü, proletaryayı belirleyememiştir. Ancak çok geçmeden ikinci makalesi olan "Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Katkı. Giriş"te, bu gücün proletarya olduğunu söyleyecektir. Marx'a göre, insanın kurtuluşunu gerçekleştirecek olan *"... zincire vurulmuş olan, sonuna kadar ezilmiş olan bir sınıf, kendilerini tamamen yitirmiş bulundukları için, erek olarak ancak kendi has özlerini yeniden elde edilmesini alacak insanlar gerek; ve bu sınıf proletaryadır."* (1844 El Yazmaları Sunuş, Bottigelli, syf. 41)

*"Proletaryanın felsefede **akli** silahlarını bulduğu gibi, felsefe de proletaryada **maddi** silahlarını buluyor ve düşüncenin yıldırımı bu bakir toprağın kalbine vurduğunda, **Almanları insan yapacak** kurtuluş gerçekleşecektir (...) Felsefe, kendini, proletaryayı ortadan kaldırmadan gerçekleştiremez, proletarya felsefeyi gerçekleştiremeden kendini ortadan kaldıramaz."* (Aktaran, Bottigelli, Age. syf. 42)

Marx burada proletaryanın tarihsel rolünü, devrimci rolünü belirlemiştir; ama görüldüğü gibi bu oldukça soyut ve felsefi planda varılan sonuçtur. Henüz tarihsel materyalist görüş oluşmamış olduğundan, proletaryanın rolü, maddi, tarihsel koşullara bağlanmamıştır. Marx, insanlığın kurtuluşundan bahsetse de, bunun komünizm olduğu düşüncesine varmamıştır henüz; fakat buna varması fazla sürmez, 1844 El Yazmaları'nda komünizmi belirler. Ve Marx'ın kesin olarak kendi bütünlüklü öğretisini hazırlamaya başladığı aşamaya girilmiştir artık.

İşte 1844 El Yazmaları, Marx'ın dünya görüşünü hazırladığı çalışmasıdır. Ama dünya görüşünün bu El Yazmaları'nda ortaya konduğu anlamına gelmez. Bu nedenle 1844 El Yazmaları Hegel, Feuerbach ve çağın pek çok düşünürünün yoğun etkilerinin, hem kavramsal hem düşünsel olarak sürdüğü, felsefi çözümlemeleri içerir. Dolayısıyla 1844 El Yazmaları, Marx'ın olgunluk dönemine ait bir yapıtı (ki buna yapıt da denemez, bir çalışmadır daha çok) olmayıp tersine, görüşlerinin oluşma sürecine ait bir çalışmasıdır. Bu 'yapıt'ta Marx'ın diyalektik materyalizm, ta-

rihsel materyalizm, komünizm düşüncelerinin oluşması gözlemlenir. Bu yapıtta, kimi kavramlar, tanımlamalar ve ifadelerden ziyade -çünkü bunlar diğer felsefi sistemlere aittir veya etkisi altındadır- daha sonraki gelişim için önem taşıyan sonuçlardır. Marx vardığı sonuçlarla sonraki çözümlemeleri için adımlar atmaktadır.

Üzerinde en çok tartışılan, burjuva ve küçük burjuva ideologlarının Marksizmi tahrifte kullandıkları, bir bölümü kaybolmuş bu yapıtında Marx, dönemin ekonomi politik öğretilerinin **"yabancılaşmış emek"** kavramı temelinde, eleştirel incelemesini yapar. Aynı kavram temelinde özel mülkiyet, komünizm hakkındaki düşüncelerini ortaya koyar. Mevcut komünist öğretilerin eleştirisinin de yer aldığı bu yapıt Hegel felsefesinin eleştirisiyle biter.

El Yazmaları'na Marx, ekonomi politik (buradaki söz konusu "ekonomi politik", burjuva/klasik ekonomi politiktir) incelemesiyle başlamıştır. Bu onun düşüncesindeki kesin ilerlemeyi göstermektedir. 1843'te Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisi'nde Marx, "tarihi gelişimin kavranmasını sağlayacak" olanın toplum olduğu sonucuna varmıştı. Toplumsal ilişkileri, insanlar arası ilişkiyi inceleyen bilim ise ekonomi politik'tir.

Mevcut burjuva ekonomi politiğini incelerken Marx, insan açısından yaklaşır. Ekonomi politiğin "insanal duygular dışında", "insanlık yokluğu içinde" yer aldığını belirtir. Bir "zenginleşme bilimi" olarak ekonomi politiğin, proleteri, insan olarak ele almadığını, diğer yandan özel mülkiyeti "mutlak bir olgu"ya dayandırdığını, özel mülkiyetin kökenini incelemediğini, onu onayladığını ortaya koyar ve eleştirir.

Kapitalizmi, yabancılaşma kavramı (özellikle iktisadi yabancılaşma olarak) temelinde ele alan Marx, kapitalizmle emeğin (işçinin) kendi öz niteliğine, kendini gerçekleştirdiği nesnesine yabancılaştığını, böylece çalışmanın işçiyi (işçi nezdinde insanı) her yönden yoksunlaştıran, yabancılaştıran 'sert bir zorunluluk', bir 'eziyet', bir 'mutsuzluk' haline geldiğini belirtir.

Marx'a göre emek, insanın özgül etkinliğidir; insanal bir gereksinmeden doğmuştur. İnsanın 'kendi özgür ve evrensel öz etkinliği' idi, ama zamanla bu niteliğini yitirmişti.

"Emek gerçi onun dolaysız geçim aracı idi, ama aynı zamanda bireysel varlığının doğrulanması idi de. Trampa (değiş-tokuş) ile insan emeği bir bakıma kazanç kaynağı durumuna geldi. Emeğin gereği ile varoluşu birbirinden ayrıldı." (1844 El Yazmaları, syf. 55)

Metanın ortaya çıkması yabancılaşmış emeğin başlangıcı olmuştur. Yabancılaşmanın zorunlu sonucu olarak da özel mülkiyet doğmuş, bu, emeğin niteliğini değiştirmiştir. Artık emek, insanın gereksinimlerini karşıladığı, kendini özgürce gerçekleştirdiği bir etkinlik durumundan çıkarak, başkasının ürününe sahip olma isteğine sahip olmuş; süreç içinde emeğin özlüğü, konusu da önemsizleşmiştir.

Özel mülkiyet, tarih içinde insanın insana, kendi öz etkinliğine, doğaya yabancılaşmasının temelini oluşturmuştur. Böyle nitelemesine karşın Marx, tarihsel bir bakış açısıyla, özel mülkiyeti insanlığın gelişmesini sağlayan, tarihin evriminin bir evresi olarak görüyordu.

Tarihi ele alırken Marx, tarihi "insanın, gerçek doğal tarihi" olarak ele alır. Ancak bu tarih "yabancılaşmış biçim" altında işlemiştir.

Özel mülkiyeti, tarihin gelişmesinin bir ürünü olarak gören Marx, bunun kalkmasının da tarihin diyalektiği gereği, zorunlu olduğu sonucuna ulaşır. İnsanın kurtuluşunu da özel mülkiyetin kalkmasında görür. Özel mülkiyet, aşama aşama gelişimi içinde vardığı kapitalist aşamada, aynı zamanda kendi kaldırılmasının da koşullarını yaratır. Bu, bu aşamada yabancılaşmanın en üst noktaya ulaşmış olması, bu yabancılaşmaya baş kaldıracak yığını yaratmış olması anlamına gelir.

Marx böylece felsefi soyutlamalar aracılığıyla komünizm düşüncesine ulaşır. Komünizm, insanın her türlü yabancılaşmasının ortadan kalktığı, **"insanal toplum"dur.**

Marx, ayrıca El Yazmaları'nda bu komünizmin ne olduğu konusunda da düşüncelerini açıklar; mevcut komünist teorilerin de bir eleştirisini yapar.

Marx, El Yazmaları'nın sonunda Hegel eleştirisine yönelmiştir. Burada materyalist dünya görüşünün doğuşu ve Hegel felsefesinin temelden yıkılışı görülür. Hegel eleştirisin de Feuerbach materyalizminden ilham alan Marx, insanın toplumsal etkinliği, praxis, görüşüyle Feuerbach'ı da aşar.

Marx-Engels'in ilk ortak çalışması olan Kutsal Aile, Eleştirel Felsefe savunucusu sol-hegelciler olan Bauer kardeşlere yönelik bir eleştiriyi içeriyordu. Eleştiriciler, "yığınları" küçümsüyor, Eleştiri'yi yalnızca felsefi planda, toplumsal pratikten kopuk ele alıyorlardı. Ve bu felsefe gelinen noktada, bu kesimin siyasal tavizleriyle de birleşince, düzen yanlısı gerici bir konum almıştı. Bu felsefeyle hesaplaşmak gerekliydi.

Bir bölümünü Engels'in yazdığı ve asıl olarak Marx'ın yazdıklarından oluşan Kutsal Aile, bir polemik yapıtıdır. Marx, bu yapıtın hazırlanmasında 1844 El Yazmaları ve Fransız devrimine ilişkin çalışmalarından yararlanır.

Kutsal Aile, aynı zamanda tarihsel materyalizmin oluşturulması anlamında (Feuerbach düşüncesinin iyiden iyiye aşılıp) bir rol oynar.

Engels Kutsal Aile için, Feuerbach'ın *"... soyut insan inanışının yerini zorunlu olarak gerçek insanların ve onların tarihsel gelişmelerinin bilimi almalıydı. Feuerbach'ın kendisinin de ötesindeki gelişmesini Marx, 1845 yılında Kutsal Aile'de başlattı."* (Klasik Alman Felsefesinin Sonu. syf. 47) demektedir.

Kutsal Aile'de tarihi yapanın insan olduğu, proletaryanın devrimci rolü(ki bu rolün proletaryanın bi-

linç ve istencinden bağımsız olarak ortaya çıktığı) toplumsal ilişkilerin temeli olarak, üretim ilişkilerinin belirlenmesinin öncülü olan, "insan için varlık olarak, insanın nesnel varlığı olarak nesnenin, aynı zamanda insanın öteki insan için varoluşu, onun öteki ile insanal bağlantısı, insanın insana oranla toplumsal davranışı da olduğu" düşüncesine ulaşılmıştır.

Diğer yandan felsefe tarihinin ilk materyalist analizi de burada yer alır.

Marx, daha sonra 1867'de Kutsal Aile için şunları söyleyecektir:

"Feuerbach kültü şimdi oldukça gülünç bir izlenim uyandırmakla birlikte, bu eserde bizi utandıracak hiçbir şey olmadığını görünce hayretle karışık bir hoşnutluk duydum." (Biyografi, syf. 86)

Marx ile Engels'in tanışması 1844 Ağustosunda gerçekleşti. Daha önce Berlin'de, Ren Gazetesi döneminde tanışmışlardı. Fakat her ikisi de bu tanışmayı pek önemsememişlerdi. Marx, Engels'i, o sıra, arasının iyi olmadığı, sol-hegelci bir grup olan "Özgürler"in bir temsilcisi olarak görüyordu. Marx, komünizme Paris'te ulaşırken Engels, daha o sıralar Berlin'deyken komünizmi benimsemişti. "Fransız-Alman Yıllıkları"nda çıkan makaleleri onları birbirine yaklaştırdı, mektuplaşıyorlardı, dostlukları böyle başladı. Engels'in Yıllıklar'da çıkan Ekonomi Politiğin Bir Eleştiri Denemesi" adlı incelemesi Marx'ı çok etkilemiş, Marx bunu "dahice taslak" olarak nitelemiştir.

1844 Ağustosunda Engels, Marx'ı Paris'te ziyaret etti. Engels'in kaldığı on gün boyunca, sürekli birlikte oldular ve büyük tarihi dostluk ve birlikte çalışma başlamış oldu. Engels bunu, daha sonra şöyle anlatacaktır:

"1844 yazında Marx'ı Paris'te ziyaret ettiğim zaman bütün teorik alanlarda tam bir ittifak halinde olduğumuz açıkça ortaya çıktı. Bizim ortak çalışmamız o tarihte başlar." (age. syf. 79)

Marx'ın Paris'teki ikameti Fransız hükümetinin sürgün kararıyla son buldu. Bu karara, Marx'ın 1844 Mayıs'ında girip de şiddetli bir devrimci muhalif gazete haline getirdiği "Vorvats"ın çizgisi neden oldu. Gazetenin çizgisi 1844 sonlarından itibaren gerici basının saldırısına ve burada da peşini bırakmamış olan Prusya hükümetinin Fransız hükümeti üzerinde baskıya yol açtı. Bütün bu baskılar sonucunda Fransız hükümeti, Marx'ın da içinde bulunduğu bir grup yazarı sürgün kararı aldı. Bunun üzerine Marx, Brüksel'e geçti.

Belçika gelişmişlik bakımından Avrupa'nın en ileri ülkelerinden biriydi. Marx'ın burada kaldığı ilk 18 ay içinde Feuerbach Üzerine Tezler ve Alman İdeolojisi ortaya çıktı.

Belçika Adalet Bakanı, Marx için polise *"bu 'tehlikeli demokrat ve komünist'ten gözlerini ayırmamaları emrini verdi."* (age. syf. 91) Prusya hükümeti ise onu buradan da kovdurmak için uğraşmaya devam etti.

Marx'ın Brüksel'deki evi, devrimci göçmenlerin, ilerici aydınların, sosyalistlerin uğrak yeri oldu.

Marx-Engels, yaşamlarını hiçbir zaman pratikten, örgütlenme ve mücadeleden ayrı akademik bir çalışmaya indirgemediler. Teorik çalışmaları siyasal savaşım ve örgütlenme çalışmalarıyla birlikte yürüdü.

Engels *"Görüşümüz için bilimsel bir temel sağlamak görevimizdi ama bizim için Avrupa ve ilk elde Alman proletaryasını inançlarımıza kazanmak en az bunun kadar önemliydi."* (age. syf. 97) diyordu. Bu nedenle Brüksel'de kaldıkları ilk yıldan itibaren işçi sınıfıyla, önderleriyle çok sıkı ilişkiler kurmuşlardı. Marksizmin ilk savunucuları da burada ortaya çıktı.

1845 Mayıs'ında Engels de Brüksel'e geldi ve Marx'ın evinin yanında bir daire tuttu. 1845 Mayıs'ı aynı zamanda Engels'in, Marx'ın övgüyle karşıladığı İngiltere'de İşçi Sınıfının Durumu adlı kitabının yayınlandığı tarihti.

Marx-Engels ikinci kez bir araya geldiklerinde, kendi materyalist görüşlerini geliştirmeyi, bunun için de Alman felsefesinin bir eleştirisi için birlikte çalışmaya karar verdiler.

1845 baharı Marx'ın daha sonra geliştirmek için kaleme aldığı ünlü Feuerbach Üzerine Tezler'i yazdığı tarihti. Tezler yeni dünya görüşünün en özlü ifadesini oluşturuyordu. Engels bu tezleri *"yeni dünya görüşünün parlak tohumunu içinde saklayan ilk belge"* olarak nitelemiştir (Klasik Alman Felsefesinin Sonu, syf. 11).

Burada, Feuerbach dahil eski materyalizmin, insanın madde üzerinde etkide bulunan bir özne olduğunu hesaba katmadığı, oysa gerçeğin insanın pratik etkinliği içinde olduğu, pratiğin insan düşüncesinin temeli ve ölçütü olduğu; insanın toplumsal bir varlık olduğu, dolayısıyla toplumdan koparılarak ele alınamayacağı, toplumsal yaşamı da tayin edenin pratik olduğu, belirtilmekteydi.

Marx'ın 1857'de o ünlü "Önsöz"ünde dile getirdiği tarihsel materyalist görüş burada içerilmişti. Bu belge yeni dünya görüşünün doğumunu müjdeliyordu.

1845 yazında Marx-Engels ekonomik araştırmalarını geliştirmek ve ülkenin yapısını incelemek üzere altı haftalığına İngiltere'ye geçtiler.

Burada incelemelerinin yanı sıra, İngiliz işçi sınıfı ve önderleriyle doğrudan ilişkiye geçtiler. Çartist hareketi yakından tanıma olanağı buldular. İngiliz işçi sınıfı bilinç ve örgütlülük düzeyi yönünden oldukça gelişkin durumdaydı. Marx-Engels Londra'da bulunan Alman Lig'i üyeleriyle sol-çartistler arasındaki ilişkileri güçlendirmeye çalıştılar. Bir enternasyonal örgüt fikrini teşvik ettiler. Sonra böyle bir örgüt **"Kardeş Demokratlar"** adıyla Londra'da kuruldu.

Brüksel ve İngiltere'de Marx, sosyalist öğretiler, ekonomi politik ve Avrupa, Asya ile Amerika'nın ekonomik tarihi ile ilgili çok geniş malzeme topladı. Marx'ın asıl çalışması ekonomi politik üzerineydi. Ekonomi politik üzerine kitap hazırlama, başlıca

amacıydı. Ancak öncelikle, geçmiş Alman ideolojisi ile hesaplaşmayı hem kendileri hem de kamuoyunu hazırlamak açısından gerekli olduğunu düşünüyorlardı. Bu amaçla Alman İdeolojisi'ni kaleme aldılar.

Alman İdeolojisi 1845 Kasımında yazımına başlanan ve büyük bölümü 1846 Nisanı'nda tamamlanan Marx-Engeles'in birlikte yazıp, yayınlayamadıkları bir yapıttır. Bu yapıtın tarihsel önemi, tarihsel materyalist görüşün ilk açıklaması olmasındadır. Tarihsel materyalizmin sınıf mücaadelesi, üretici güçler, üretim ilişkileri vb. gibi birçok temel kavramı son şeklini almamıştır bu yapıtta. Toplumların ekonomik gelişimi ile ilgili bilgi yetersizliği vardır. Nitekim Marx bu yapıttan *"farelerin kemirici eleştirisine seve seve bıraktıkları"* bir yapıt olarak; Engels de *"ekonomi tarihi konusundaki bilgilemizin ne kadar eksik olduğunu tanıtlayan bir materyalist tarih anlayışı açıklamasından ibaret"* şeklinde bahsetmektedirler.

1846 başlarında Marx-Engels Brüksel'de Komünist Haberleşme Komitesi'ni kurdular.

Marx-Engels, işçi sınıfının bilinçlendirilmesi ve örgütlendirilmesine verdikleri önemin yanında, işçi sınıfı üzerinde hüküm süren yanlış sosyalist düşüncelere karşı da savaşım veriyorlardı. O yıllarda etkin olan yanlış akımlardan "hakiki sosyalizm"le mücadele ettiler. Bu amaçla Alman İdeolojisi'nin IV. bölümü 1847'de yayınlandı. "Hakiki sosyalizm" 1848-49 yıllarında nispeten gerilemişti. Bir diğer etkin akım ise Proudhon'un küçük burjuva ideolojisiydi. Proudhon Fransa, Belçika, İtalya, İspanya gibi ülkelerde işçi sınıfı içinde geniş bir taraftar kitlesine sahipti. 1846'da Ekonomik Çelişkiler Sistemine Sefaletin Felsefesi adlı bir kitap yayınlayan Proudhon, tüm toplumsal sorunların çözümünün anahtarını sunduğunu iddia ediyordu. Reformizmi öneren, komünizmi yeren Proudhon, gerçekte öğretisi ile, Hegel, Smith, Ricardo'nun gerisine düşen kötü bir kopyacıydı.

Proudhon'a karşı ideolojik savaşım zorunluluğunu gören Marx, 1847'de Felsefe'nin Sefaleti'ni yazdı ve bu kitap aynı yıl yayınlandı.

Marx, Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı Önsöz'de bu kitap hakkında *"Bizim görüş tarzımızın kilit noktaları... ilk defa olarak 1847'de Felsefenin Sefaleti vb. adlı yapıtımda sunuldu."* (syf. 27) demekteydi.

1846 sonlarından itibaren Marx-Engels'in düşünceleri Londra ve Paris'teki Doğrular Lig'i Adalet Lig'i üyelerini etkilemeye başlamıştı. Bu etki Doğrular Lig'inin 1847 Mayısı'nda toplamak üzere yaptığı bir enternasyonal komünist kongre çağrısıyla meyvesini verdi. Doğrular Lig'i önderleri, Marx-Engels'in yardımlarına başvurmayı kararlaştırdılar ve Paris'e giderek örgüte katılmalarını istediler.

Daha önce de katılma teklifi alıp da, Lig'i komplocu, sekter yapısı ve ütopik görüşleri nedeniyle reddetmiş olan Marx-Engels, bu kez bu teklifi kabul ettiler.

1847 haziran başlarında Londra'da toplanan kongrede Doğrular Lig'inin adı, Komünist Lig olarak değiştirildi. Programa temel olmak üzere, Engels'in kaleme aldığı Komünist İnanç Bildirimi kabul edildi. Tüzük ilkeleri de Marx- Engels'in istekleri doğrultusunda değiştirildi. Eski **"Bütün İnsanlar Kardeştir"** sloganının yerini **"Bütün Ülkelerin İşçileri Birleşin"** sloganı aldı.

Böylelikle tarihteki ilk Komünist Parti kurulmuş oldu.

Ağustos 1847'de Brüksel'de Lig'in bir komünü ve bölge örgütü kuruldu. Marx da bu komitedeydi. Marx'ın başında bulunduğu komite Lig'in fiilen yönetim merkezi oldu.

Marx-Engels Ağustos sonlarında Alman İşçiler Derneği'ni kurdular. Burada işçilere yönelik yoğun eğitim ve propaganda çalışması yürüttüler. "Ücretli Emek ve Sermaye" Marx'ın burada verdiği konferanslardan oluşuyordu.

Komünist Lig, Londra'da merkezi yayın organı olarak Kommünistiche Zeitschrift'in ilk örnek sayısını çıkardı, ama bu yayın parasızlık nedeniyle devam edemedi. Marx-Engels de kendi çabalarıyla, Komünist Lig'in bu ihtiyacını karşılamak için, Brüksel'deki "Deutsche-Brusseller-Zeıtung" adlı göçmen gazetesini 1847 sonu 1848 Şubat'ı arasında Komünist Lig'in gayrı resmi organı haline getirdiler. Marx-Engels'in bu gazetedeki makalelerinin içeriğini ve amacını oluşturan, proletaryanın yaklaşmakta olan devrime ideolojik ve taktik olarak hazırlanmasıydı.

Marx-Engels'in örgütlenme çabaları yalnızca komünist hareketle sınırlı değildi. Diğer yandan burjuva, küçük burjuva demokratlarının bir araya geldiği "Brüksel Demokratik Birliği" (Kasım 1847)nin kurulmasında aktif rol oynadılar. Fransa'da etkin olan ve "Reforme" olarak nitelenen Blanci'nin önderliğindeki demokratik-sosyalist hareketle de ilişki kurdular. Marx-Engels proleter ve demokratik güçlerin bir ittifakını hedefliyorlardı.

1847 Kasım-Aralık ayında Komünist Lig'in II. Kongresi toplandı. Kongre'ye Marx Brüksel, Engels de Paris temsilcisi olarak katıldı.

Engels, Komünist İnanç Bildirimi'ni yeniden yazarak Komünizmin İlkelerini yazdı. Ancak Marx-Engels bunu bir taslak olarak görüyorlardı.

Kongre, Marx-Engels'in öğretisinin zaferiyle sonuçlandı. Marx-Engels'e Komünist Manifesto'yu yazma görevi verildi. Ve ilk komünist program, ünlü Komünist Manifesto ortaya çıktı.

Komünist Manifesto'nun temel dokusunu Engels'in deyişiyle tarihsel materyalist görüş oluşturuyordu. Komünist Manifesto'da, komünist hareketin evrensel ilkeleri maddi temelleriyle, bilimsel olarak formüle ediliyordu. Ve bu Manifesto insanlığa bilimsel sosyalizm temelinde proletaryanın komünist hareketinin doğuşunu ilan ediyordu.

AVRUPA VE TÜRKİYE SİYASİ ÖLÜLER MEZARLIĞI-II

Kenan Karakaş

İDEOLOJİ, POLİTİKA ve SINIF MÜCADELESİ

Marx, Engels, Lenin ve marksistlerin politika ve ideoloji hakkında yazdıkları tartışmaları bitirebilmiş değil, istenilir bir şey de olamaz. Mutlak belirlenme Avrupa Komünist partilerin çoğunun önemli bir hastalığı. Bir uçtan bir uca salınım, mutlak rastlantı, Yeni Sol'un amentüsü (Zıtların birliği). Farklı sesler yok mu? Var... Wood bunlardan biri. Ancak şunu söyleyebilme hakkımız var: Avrupa ideoloji ve politika konusunda kıraç topraktır. Bu toprakta kök salmak ve yeşermek zordur. (TC uyruklu mültecileri düşününüz.)

Burjuva toplum, diğer bir deyişle "sivil toplum" kurarken burjuvazi, kendi ideolojisine evrensel bir görünüm verir. (Bu görünüm ideolojik yanılsamaların da kaynağı olur.) Feodalizmden kapitalizme geçiş sürecinde diğer toplumsal sınıfları mücadeleye çekebilmesi başka türlü mümkün değil. Burjuvazi "...köken ve anlam bakımından sınıfsal olarak belirlenmiş..." (1) ideolojisine ne kadar evrensel bir görünüm kazandırırsa, sınıfsal çıkarlarını o kadar iyi kamufle eder. İyi bir kamuflajın sonucu sınıf egemenliğinin pekişmesidir. Bu evrensellik görünümünün altındaki öz, geç burjuva demokratik devrimlerde çok açık bir biçimde ortaya çıkar. O günkü koşullara göre gelişmiş sayılabilecek proletaryasının soluğunu ensesinde hisseden Alman Burjuvazisi sınıf egemenliğini tehdit edeni görür kavrar. Burjuvazinin proletaryanın önündeki engelleri kaldırmadaki korkaklığı ve feodal sınıfla uzlaşması Alman devrimi'nden önemli soyutlamalar yapılabilmesini mümkün kılar. Marx ve Engels de proletarya adına bu evrensellik görünümün altındaki sınıfsal özü sergiler ve eleştirirler. (Burjuvazinin ilericiliğine ait yanılsama her şeye rağmen devam eder)

Burjuvazi kendi sınıf ideolojisine işçi sınıfının mücadelelerinden kaynaklanan "unsurları" bünyesine alabilir mi? (Serbest rekabet döneminin rüyası kabul oluyor) Yazarımızın yanıtı şöyle: "Egemen sınıf ideolojisi, hiç kuşkusuz, kendisine karşı verilen halk mücadelelerinin unsurlarını bünyesine alır ve bu anlamda, onları bir ölçüde (nötrleştirir) : ama bunu söylemek, sınıf ideolojisini, hiç bir zaman tek yanlı olmayan sınıf mücadelesininin yarattığını söylemekten başka bir şey değildir." (2) Proletaryanın tarihsel ve toplumsal bakımdan iktidarı ele geçirebileceği tekelli kapitalizmde halk vurgusu sınıf dışı istemlerin niteliğini silikleştiriyor. İşçi sınıfından işçi ve aydın aristokrasisini çıkaracak olursanız, proletaryanın mücadelelerinden kaynaklanan, sınıf ideolojisi karakteri taşıyan istemleri, burjuva ideolojisinin bünyesine alınıp "bir ölçüde nötrleştirilebilecekleri" varsayımı bana mümkün değil gibi geliyor. 1848 Büyük Kalkışması bu perdeyi kapatmıştır. Kaldı ki, ekonomik alan mücadelesine dahil olduğu bile tartışmalı olabilen, emek sürecinin yönetimi ve denetimine katılım gibi isteklerin, burjuva idelojisi tarafından mat edilebileceği vargısı tutarsızdır. Bu yanlış önermenin bir kaynağı da, sosyalist sistemin kapitalist sistem üstündeki etkisinin görülememesidir. Ekonomik alana ilişkin olabilen sendikal haklar gibi istemlerin burjuva ideolojisinde bir ölçüde "nötrleştirilmeleri" mümkündür. Çünkü hiç bir kimse gıdıklayarak adam öldüremez. (Bu ifadeden ekonomik alana ait olabilecek mücadeleleri küçümsediğim çıkarılmamalıdır.)

Günümüzde, kapitalist gelişmenin "yavaş" olduğu, sistemin dış halkalarında bile, burjuvazinin ideolojik ve politik olarak ilerici bir yönünün kalmadığı kesinken, emperyalist ülkeler burjuvazinin söylemlerinde ilerici bir yön bulabilmek şaşırtıcı. "Liberal-demokratik söylem bazı bakımlardan ne denli ilerici olursa olsun bağımlı sınıflar bu söylemi ne denli benimsemiş hatta bu söylemin yaratılmasına kendi mücadeleleriyle ne denli yardım etmiş olurlarsa olsunlar sermayenin sınıfsal çıkarına hizmet eder." (3) Bilimle ilişkisi kalmayan bir ideolojiyi "bazı bakımlardan ilerici" olarak nitelemek önemli olabilecek yanılgıların kaynağı olabiliyor. Burjuvazinin bu misyonu tarihsel olarak Ekim Devrimi ile ortadan kalkmıştır. Günümüzde toplumsal olarak ta kalktığı eklenebilir. Bu konuda bir başka kaynağa başvurmakta yarar var. "Bilimsel olmayan ideolojide, daha doğru söyleyişle bilimselliğini yitirmiş ideolojide de kütleye sinebilmek için mutlaka şiddet gerekiyor. Bu açıdan bakıldığında bilimsel olmayan ideoloji, birikmiş şiddet anlamına geliyor." (4) İdeolojiler bütünsel bir yapıya sahiptirler. Bir başka yazımla: "Her ideoloji bir başka dünyayı ve bir başka gerçeği gösteriyor." (5) Ekleyeceklerim var: Sömüren, egemen bir sınıf ola-

rak burjuvazinin sınıf ideolojisinin yeniden üretimin odağı burjuva partiler olmaktan çıkmıştır. Devletin açık ve gizli kolları: Tekelci medya ve Özel Harp Dairesi'nin sivil uzantıları ideolojik üretimde birincil konumdadır. Ve bu nedenle olsa gerekir, devletin resmi ideolojisinden söz edilir. (Bu ABD'nde çarpıcı bir durum: CNN, ABC, vb. ile CIA ve yan kuruluşları adeta beni görün der.) Devlet bu göreve aydın aristokrasisini koşar.

İdeolojilerin kendi başlarına bir tarihlerinin olmaması onların önü ardı olmayan fikirler kümesi olarak algılanmaması gerektiği "Sınıftan Kaçış"ta yetirince vurgulanır. "Siyasal ideolojiler tarihsel bir boşlukta yaratılmaz; yaşayan insanların bilincini tarihsel miraslar biçimlendirir. İnsanlar geçirdikleri deneyimlere, ellerinde bulunan ve dilsel ve kavramsal araçları kullanarak idelojik tepkiler verir ve birden fazla tepki vermeleri olanaklıdır." (6) İşçi sınıfı neden "birden fazla tepki" verir? Sınıf içi eşitsiz gelişme değişik işçi katmanlarının varlığını anlatır. En azından işçi ve aydın aristokrasilerinin ideolojik tepkilerinin farklı olacağını söyleyebiliriz.

Avrupa proletaryasının ataletinin ortadan kaldırılması için geçmiş mücadele deneyiminden yararlanmak adına burjuva idelojisi savunulur YHS tarafından. "Demek ki işçiler, ancak liberal demoktarik söylemle ya da başka türlü söylersek ancak burjuva idelojisiyle eğitildikleri sürece, kurtuluş mücadeleleri yaratma -ve aslında kendi bağımlılıklarını bir baskı aracı olarak algılama- yeteneğine kavuşturabilirler." (7) Yeni solun freni patlamıştır. Auro Komünizm "ileri demokrasi" geriliğinden sonra sosyalist istemler bile "demokratik devrim içinde bir an" olarak ileri sürülebileceğini iddia eder. Bizim zavallı "sivil toplumcuları" hatırlatmanın tam zamanı. Ancak bizimkiler Avrupalı öncüllerinin karikatürü olmalarına rağmen cahilliklerinin verdiği cesaret'e sahiptirler. Hayri Kozakçıoğlu'nu güllerle karşıladılar ve sözcüleri olarak seçtiler. Avrupalı Yeni Sol'cuların sosyal-demokrat partilerin dolayımıyla, bizimkilerin ise doğrudan doğruya gösterdikleri adres, burjuva devlet oldu. 'İstanbul ve aydın' aristokrasisi çok yaşa!

Kapitalist dünyanın merkezlerinde tartışılan konuların insanı hayrete düşürmemesi mümkün değil. Özellikle "ingilizce konuşulan" gelişmiş kapitalist ülkelerde işçi sınıfının ataleti, Yeni Sol'un sınıf dışı çözümlerinin yaygınlık kazanabilmesinin nedenlerinden biri. İşçi sınıfına "kötümser" (eleştirel değil) bir bakış açısı kalkış noktalarıdır. Bu akımın idelojik ve politik belirlenmeleri doğrudan olmasa bile dolaylı olarak 3.Enternasyonal geleneğinden de besleniyor. Potansiyel olarak ilişkisini "Faşizm tahlili" ile başlatabiliriz. Halk Cephesi 2.Dünya Savaşı'ndan önce İspanya ve Fransa'da sınanıyor "Faşizm tahlili". Burjuva demokrasisini korumak ve o siperde kalmak tüm komünist partilerin pratiği oluyor. (Teori düzeyine yükselttikleri anlayışına yapılan eleştiriler haklıdır.) Bu dünyanın iki farklı toplumsal sisteme dar geldiği nerdeyse hiç bir parti tarafından algılanmaz. Savaştan sonra Fransa ve İtalya'da kapitalist sistemi çözme olanağı da komünist partiler tarafından ABD'nin olmadığı bir dünyaya ertelenir. (İlginçtir yetmişli yıllarda "Nato TC'de devrime izin vermez" söylemi FKP'den ideolojik yardım olarak alınıyor.) Bu geç kalış ister istemez işçi sınıfı militanlığını törpülüyor. Bu dönemeçten sonra sınıf mücadelesinin ekonomik alana hapsolması "kanserli hücre türünden" bütün Avrupa'ya yayılıyor. Yeni Sol böyle bir tarihsel mirasın üzerinde yükseliyor. Wood, Siyasi Ölüler Mezarlığı Avrupa'da sınıfsal çıkarlarla sosyalizm arasındaki bağı ve tarihin motoru olan sınıflar mücadelesini ısrarla vurguluyor.

Yeni Sol'da ya da Wood'un deyişiyle Yeni 'Hakiki' Sosyalizm "politika ve ideolojinin özerkliğinden" yola çıkarak, marksizmin üretim tarzları kategorilerinin mutlak belirlenmeci olduğu savıyla "Sınıf İndirgemeciliğine" karşı ve yapısalcılıktan ödünç alınan kavramlarla saldırıya geçer. Y'H'S'ye göre topulumsal alt yapı-üst yapı ile kurulur. Tarih sınıflar mücadelesi olmaktan çıkar, maddi içeriklerinden koparılmış fikirlerin çatışması olur ve tarihsel materyalizme karşıt idealist bir tarih anlayışı ortaya çıkar. Wood bu tarih anlayışına itiraz eder. "Konu, sadece ideolojiyi her türlü toplumsal temelden koparma konusu olmaktan çıkmıştır; şimdi toplumda ideoloji ya da söylem tarafından kurulmaktadır." (8) Sınıfın kendiliğinden kalkışması beklenir olmaz, sınıf sosyalist siyasetin odağı olmaktan çıkarılmak istenir. Y'H'S'in "sınıf indirgemeciliği" eleştirisine karşı doğru olan şu savı öne sürer Wood: "Sınıfsal çatışmaları sınıfsal oluşumlara doğrudan denk düşen siyasal örgütleri zorunlu olarak yaratmaksızın, siyasal güçleri tarihsel olarak yapılandırmıştır." (9) Kişilik bulmuş proletarya olarak da tanımlanabilen bir partiye dolaylı olarak vurgu yapılır.

Parti: Onun ideolojik ve politik mücadelesi olmadan işçi sınıfının birliği sağlanmaz. Bu müdalenin dışında, işçi sınıfının birliğinin sağlanabileceğini önermek ham bir düşüncedir. Her sendika üyesi işçinin sınıf bilincine sahip olduğu önermesi de ters yüz edilmiş teknolojist bir yaklaşımdır. Son çözümlemede üretici güçlerin sınıfsal bakımdan nötr olduğu varsayımından yola çıkar. (Tarihsel materyalizme aykırıdır.) Bu teze karşı, burjuvazi tarafından "...gösterilen ideolojik çabaların, sınıfsal

oluşum sürecini etkilediğini sosyalist harekete düşen ilk görevin, bu bölümleri ve engelleri aşmak olduğunu..." söylüyorum. (10) İşçi sınıfı içinde yer alan ve kafa emeği kullanan, ücretli emekçilerin sınıfa eklemlenmesi sendikaların üstesinden gelemeyeceğini açık bir biçimde vurguluyor Wood.

Kapitalist düzende, tekelci medyanın ideolojik terörü sersemlemiş bir proletaryanın toplumsal gereksinmelerini sağlayacak seçeneği, yani sosyalizmi algılamalarını engelleyebiliyor. Bu işçi sınıfının bilinci ve örgütlenmesini kemiren erozyon, sınıf mücadelesiyle beslenen, entellektüel ve politik şiddet kombinasyonuyla kırılabilir. Kırılmasa ne olur? Açık ve doğru bir biçimde dillendirilmiş isteklerin bile yanıt alamaması, toplumsal koşulların kısıtlılığından kaynaklanıyor, yanılsamasına neden olabilir, yanlış gibi görülebilir.

DEMOKRASİ: İDEOLOJİK UYUŞTURUCU

Çok tartışılan konu: demokrasi. Serüveni nedir ve bu kavrama mahkum muyuz? Wood'a göre bir çeşit tılsım. "Demokrasinin, sosyalizmin özünde ve genellikle 'liberal' ya da 'burjuva' politikacılara terkedilen demokratik mücadele zeminini ele geçirmenin sosyalist harekete düşen büyük bir görev olduğunu vurgulamak elbette önemlidir." (11) Önerilen "Demokrasi Elması"nın ısırılmasıdır. Yeni Sol'a verilen yanıt tartışmalı önermeleri içermektedir.

Kapitalist sistemin çekirdek ülkelerinde, devrimci sosyalizmin, Yeni Sol ile olan tartışmalarında "burjuva" yerine "liberal" demokrasiden söz edilmesi devraldıkları tarihsel mirasın iç açıcı olmayan yönleri de var. Siyasal bir ideoloji olan liberalizmin bu kadar derinlere inen köklerini kesmek zor. Ancak olanaksız değil. (Yüzlerini bu Bölgeye çevirenlere eylemli bilinç taşıma.) Zor olduğunu aşağıdaki alıntıda görmek mümkün. "Evet bütün çok yönlülüğüyle demokrasiyi gerçekleştirmek elbette sosyalizmin hedefi olmalıdır. Sadece kapitalist tahakkümün kılıfı olmayıp keyfi iktidara karşı korunma sağlayan burjuva demokratik biçimlerin genişletilmesinde bu hedef kapsamındadır. Ama bir anlamda da, sosyalizmi kapitalizmle esaslı bir çatışmaya sokan şey, işte bu hedeftir." (12) Proletaryanın talep edeceği hak ve özgürlükler ile sosyalizm arasındaki mesafe, düşünüldüğünün aksine daha kısadır. Bundan başka, burjuva demokrasisinin "keyfi iktidara karşı korunma sağladığı"nı önermek 3. Enternasyonal'in doğru olmayan tarihsel mirasına sahip çıkmak demektir. Demokrasi sınıflı toplumlar anlatan bir kavramdır. Sosyalist devlet sözcüğünün gerçek anlamında, devlet olmadığı hala kabul ediliyorsa, onu sosyalizime taşımak yersiz bir kaygıdır. Yasa egemenliği, direnme özgürlüğü, iktidarı denetleme burjuva demokrasisi ile bağdaşmaz.

" 'Demokrasi' terimini, özgür doğmuş olanların ve yoksulların hükümeti denetledikleri -aynı zamanda da çoğunluğu oluşturdukları bir yapılanmaya uygulamak doğru olur. Benzer şekilde 'oligarşi' terimini ise zenginlerin ve varlıklı doğanların hükümeti denetledikleri - aynı zamanda azınlığı oluşturdukları- bir yapılanmaya uygulamak doğru olur." (13) Bu belirlemeden yola çıkarak "...temsili kurumların zafere ulaşması ve nihayet, genel oy hakkının elde edilmesi ile salt siyasal bir düzlemde halk egemenliğinin dış sınırlarına ulaşılmıştır. Bu nedenle, bir sınıf devleti karakteri taşıyan parlamenter demokrasinin halk iktidarına koyduğu ağır kısıtlamaları gibi görülebilir." (14) diye yazar Wood. Bu iki alıntıyı alt alta yapmamın amacı, soruna açıklık getirebileceğini düşündüğüdendir. Atina Devleti hakkında, aktarılan paragrafın açıklama gücü çok yüksek. Kölelerin, köle sahiplerinin hükümetini denetlediklerinden söz edilmiyor. Sözü edilen, tüccarlar, kentli zaanatkarlar ve benzerlerinden oluşan, özgür yurttaşlar olan pleblerin hükümeti denetlemesi. "Denetleme" anahtar bir kavram ve bunu izleyerek vargımızı yazabiliriz. Denetleme aynı zamanda bir katılım biçimidir. Sömürülen ve ezilen bir sınıf olarak proletaryanın, devrimci durum koşullarında, Atina'daki demokrasiyi içerik olarak aşan ve "bir sınıf devleti karakteri taşıyan parlamenter demokrasinin halk iktidarına koyduğu kısıtlamaları" kaldırılabilen, bu sayede de "halk egemenliğinin dış sınırlarına ulaşılmış" olduğunda gösterilebilecek olan, ikili iktidardır. Daha açık bir biçimde söylenecek olursa: Burjuva egemenlik sistemiyle birlikte, demokrasi son nefesini verecek, proletarya diktatörlüğü tarihsel yerini alacaktır. Proletarya diktatörlüğü, demokrasinin aşılmasıdır. Eşitsiz gelişme yasasının sonucu: İkili iktidar, iki ayrı dünyanın çarpışmasıdır. Şimdi demokrasiye mercek altında bakacak olursak, Wood'un burjuva demokrasisinin sınıfsal olarak belirlemiş olduğu önermesi, tüm devrimci-sosyalistlerin katıldığı önermedir. Ancak parlamenter demokrasinin kurumsal biçimleri hakkındaki savı kabul edilemez. "...Parlamenter demokrasideki kurumsal biçimlerin başlı başına sosyalizmin anti-tezi olmadıkları, sosyalimin bir ön koşulu olarak bunların yıkılmasının gerekli olmadığı, toplum değiştirme mücadelesinde sosyalistlerin bunlardan az çok yararlanabilecekleri, hatta kapitalizmin yıkılmasından sonrada bunların yararlı olmaya devam edebilecekleridir. Belirli sınırlamalar getirilirse, bunlar mantıksız önermeler değildir, en azından bunlar li-

beral demokratik biçimleri kapitalizme tamamen ve tıpatıp 'denk düşen' dolayısıyla da sosyalizmin düşmanları sayılabilecek hatta yıkılması gereken şeylermiş gibi ele alan Leninist ilkelerin gözü kapalı uygulamaları düzeltici işlev görebilir." (15) Bir başka yerde şöyle yazar: "Kapitalist üretim ilişkilerinin ve egemen sınıfın konumunun devam ettirilmesinde hukuksal ve siyasal özgürlüğün ve eşitliğin gördüğü işlevin ötesine geçerek; liberal demokratik biçimlerin, bağımlı sınıflar açısından taşıdığı değeri dikkate almak gerekir, daha doğrusu bu siyasal ve yasal biçimlerin ne dereceye kadar bağımlı sınıflarca verilen tarihsel mücadelelerin mirası olduklarını dikkate almak gerekir." (16) Konu: Tekrar Ekim Devrimi. Bu defa Troçkist Tony Cliff'in tanıklığına başvurmakta bir sakınca görmüyorum. "Rosa Luxemburg'un broşüründe önerdiği şey Şuralar-Kurucu Meclis fikri idi. Fakat olaylar açıkca gösterdi ki, bu ikili iktidara yol açabilirdi. İkili bir iktidarda, işçi sınıfının organı olan Şuraları (Sovyetleri) tehdit edebilirdi." (17) "Fakat Kurucu Meclisin dağıtılmasının gerçek nedeni, bu gerekçeden daha derindedir. Bir defa Şuralar (Sovyetler) geniş ölçüde işçi sınıfı örgütüyken, Kurucu Meclis başlıca köylülerin oyuna dayandırılmıştı." (18)

Asıl neden olarak da şu gerekçe dillendirilir. "Fakat Şuraların (Sovyetlerin) yanında Kurucu Meclisi (ya da parlamentoyu) istememek için daha temel bir sebep vardı. Bu sebep Rus nüfusu içinde köylü nüfusun hakimiyetiyle ilgili değildir. Nasıl ki parlamento, burjuva egemenliğinin bir biçimi ise, Şuralar (Sovyetler) da, işçi sınıfı yönetiminin özel biçimiydi." (19) Wood da "Sınıftan Kaçış"ta açık bir biçimde, proletarya iktidarının kendi organlarını yaratacağını söyler, ancak Lenin'i anlamamakta ayak diretir. Lenin'de proletaryanın tarihsel mücadeleler sonucunda elde ettikleri kazanımları, "kapitalizme tamamen ve tıpatıp 'denk düştüğüne' bir vurgu yoktur. Leninli anlamamazlık bu kadar olur. Demokrasi ve iç savaş tanım gereği birbirine çok yakınlar." (20) Bundan başka ikili iktidar ancak devrim durum koşullarında ortaya çıkabilir. Bu kurumlar burjuva demokrasisiyle bağdaşmazlar ve elbette varlıklarını sosyalizmde de devam ettireceklerdir. Burjuva demokrasisinin sınıfsal olarak belirlenmişliği, bu kurumların; kapitalist üretim ilişkilerinin ve burjuva siyasi iktidarın bekası açısından burjuva devlet gücü tarafından yıkılmalarını gerektirir. Lenin bu kurumların yıkılmasını istemekten uzaktır. Kaldı ki Kurucu Meclisin, proletaryanın yarattığı: bir kurum olmadığını ve onu yıkanın da proletarya olduğunu Wood da Troçkistler kadar iyi bilmektedir. Buna rağmen Lenin alerjisi devam eder. "Kapitalizmin hegemonyasını sürdürebilmesinde liberal demokrasinin oynadığı rolle ilgili olarak daha başka şeylerin söylenmesi gerekiyor. Sorun hiçte kolay bir sorun değildir; ve o hegemonyayı ayakta tutan mistifikasyonlara düşmemek önemliyse liberal demokrasiyi yalnızca bir mistifikasyon sayarak bir kenara itmekten kaçınmak da en az onun kadar önemlidir. Bu nedenle aşağıdaki paragraflarda (liberal demokrasi) terimi söz gelimi (burjuva demokrasisi) ya da (kapitalist demokrasi) terimlerini yerine kullanılmaya devam edilecektir, bu terimler bir bakıma, tartışılan sorunlar konusunda önyargı oluşturmaktadır, liberalizm ile kapitalizmi tam olarak çakıştırmaya pek hazır değiliz." (21) Herhalde Polonya'da "Sivil Toplumcu" dayanışma hareketinin kapitalist restorasyonu örgütlemesinden sonra hazır olacaklarını ummak hakkımız olsa gerek. Bu bölgede ileri sosyalizmi kuran bir çıkış yapmadan Avrupalı devrimci-sosyalistlerin yüzlerini ikide bir geriye çevirmelerinin önü alınamayacak.

Burjuva demokratik siyasal kurumlarla, kapitalist üretim ilişkileri arasındaki ilişki doğru bir biçimde vurgulanır. "Çok sınırlı ve muğlak bir çeşit eşitlik ve özgürlük, bütün kapitalist toplumsal oluşumların temeli ve ortak özelliğiyse, liberal demokratik kurumlar, belli tarihsel koşullar altında kapitalist gelişmeye son derecede elverişli olmuşsa da bu böyledir." (22) İyi de bu farklılıkları düzenleyen bir yasa yok mu? "Sınıftan Kaçış"ta bunu bulamayız. Bu yasayı açıklayan, Marx'ta izleri bulunan Lenin tarafından formüle edilen, eşitsiz gelişme yasasıdır. Farklı ülkeler üst yapılarında farklı kurumların oluşmasını bu yasa açıklar. Yoksa emperyalist ülkeler üst yapı kurumlarıyla T.C. gibi ikinci kuşak kapitalist ülkeler üst yapılarındaki farklılıkları açıklayamayız. Şimdi Wood'un düşüncesini netleştiren bir başka çalışmadan alıntı yapmak gerekiyor. "Demokrasinin bir devlet durumu olarak kavranması ve demokrasi ile iç savaşın yakınlığının ileri sürülmesi, kurumlar sayımı yaparak iki ülke arasında demokrasi karşılaştırılması yapılamayacağını da ortaya çıkarmış bulunuyoruz. Kurumlar ya da yasalara bakılarak bir ülkede demokrasinin varlığı söylenemez belki yanlızca yokluğuna işaret edebilir." (23) (Belki'ye dikkat ediniz.)

Faşizm ile burjuva demokrasisi arasındaki "dağlar kadar fark" şöyle dile getiriliyor: "Bu fark, en azından, bağımlı sınıfların konumuyla, örgütlenme ve direnme özgürlüğü ile ilgilidir." (24) Burjuva demokrasisinde, burjuva siyasi partilerin ve devlet gücünün proletarya örgütlülüğüne saldırması ve onu çözmek istemesi burjuva legalitesine rağmen olmaktadır. Unutuluyor. Bundan başka di-

renme özgürlüğünün kendisi bir hayli tartışmalıdır. Burjuva demokrasisinde işçi sınıfının direnmesinin herhangi bir yasallığının olduğunu söylemek yanılsamadır. Eğer işçi sınıfı direnecek olursa bu burjuva legalitesine rağmen olacaktır. (Britanya'da son madenci grevini anımsayınız.) Kaldı ki burjuva ideolojisi işçi sınıfından bu gün için bu iradeyi söküp almıştır.

Devlet ve demokrasi hakkında söylenecekler bu kadar değil. Çelişkinin zenginliği bakış açısından, kapitalist toplumda "ne kadar çok çelişki varsa devlet o ölçüde güçlü olmak gereğiyle karşılaşıyor." (25) vargısının doğruluğunu, üzerinde yaşadığımız kızgın topraklar sınayabilmek için elverişli. TC de egemen burjuvazinin proletaryayla, T.Kürdistan'ıyla ve bölge ülkelerinin burjuvazileriyle olan çelişmeleri gözönüne alınacak olursa yukarıdaki alıntının anlamı daha açık olacaktır. Çünkü " devletin gücü durdurmak için ortaya çelişkilerin türevidir." (26)

Konu devlet olunca devam etmemek olanaksız "Sınıftan Kaçış"ta çok önemli bir saptama yapılıyor. "Sınıf mücadelesinde kapitalist devletin ne şekilde etkin bir güç olduğu, siyasal yetkilerin ne şekilde egemen sınıfın çıkarlarına kullanıldığı, devletin -yanlızca daha yüksek sınıf mücadelesi düzlemlerinde değil, bizzat iş yerinde sermaye ile emek arasındaki yakın karşılaşma düzeyinde de üretim ilişkilerine nasıl doğrudan doğruya girdiği değerlendirilmeksizin; söz gelimi devlete ait hukuksal aygıtın ve kolluk işlevlerinin işçi sınıfına kapitalistlerin hakim olmasını sağlayan 'eşitler' arasındaki sözleşme ilişkisinin ne şekilde zorunlu temelleri oldukları değerlendirilmeksizin, liberal demokrasinin doğru değerlendirilmesi olanaksızdır." (27) Devletin "üretim ilişkilerine doğrudan doğruya girdiğini" sorgulamak önemlidir. Ellen Meiksins Wood TC'de yaşıyor olsaydı, yanıtını verebilecek kadar teorik bir insandır. "Daha yüksek sınıf mücadelesi düzlemlerinde" başka bir yazımla devrimci devletin üretim ilişkilerine doğrudan doğruya girdiği geçmiş devrim deneyimlerinde biliniyor. ABD kökenli çok ülkeli şirketlerin kapitalist sistemin bütününde üretim ilişktilerinin devamını sağlamak için askeri darbe tezgahlamaları böyle bir soyutlmayı yapabilmek için elverişli olamıyor. Somutun zenginliğinde soyutlama TC'nde yapılabiliyor. Hukuk mevzuatı tarafından kısıtlanan, ertelenen ya da yasaklanan grevler "hukuksal aygıtın" üretim ilişkilerine girdiğinin basit ipuçları olabiliyor. (Eşitsiz gelişme yasası yaratıcı bir biçimde uygulanamazsa bu gibi durumları faşizm olarak tanımlama gibi bir hataya düşmek kaçınılmaz olsa gerek.) O halde devrimci durum dışında, kapitalist devlet üretim ilişkilerine nasıl giriyor? "Tekelli devlet, sadece devletin tekellere dayanması anlamına gelmiyor. Devletin tekelleri de içine alacak bir biçimde büyümesini de anlatıyor." (28) Tekelli devlet, tekellere karşı ekonomik alandaki her mücadeleyi kendisine karşı açılmış bir savaş olarak algılıyor. Bir başka sonuç şu: Kapitalist üretim ilişkisinin devamlılığında devlet gücünün, diğer deyişle siyasal alanın müdahalesi olmadan devrimci durum dışındaki dönemlerde de bunalımlardan çıkışı salt ekonomik alana ait araçlarla da sağlayamadığını da anlatıyor.

Bu teorik soyutlamanın sınıf mücadelesiyle ilişkisi açısından sonuçları ne olabilir? Ekonomik alandaki her sınıf mücadelesine doğrudan siyasal bir içerik verilmesi olanaklı bir duruma gelmiştir. Bu ise ekonomik alandaki sınıf kavgasının çok hızlı bir biçimde siyasal alana kaymasının zemini oluşturuyor. Kapitalist hegemonyanın ekonomik ve siyasal alanlardaki biçimsel ayrımın gerçekte bir yanılsama olduğu ve proletarya tarafından daha iyi görülebilmesinin objektivitesini oluşturur. Bu bakış açısı Wood'un söylediğinin aksi yönde bir duruma işaret eder. "Ekonomik sömürüyü esaslı bir tehlikeye sokmadan salt hukuksal ve siyasal eşitlik ve özgürlüğün azami ölçüde gelişmesi"nin (29) olanaksızlığını belirler.

Liberalizme gelince Ellen Meiksins Wood liberalizm hakkında yazdıklarını ileride kendisinde değiştireceğini bekleyebiliriz. "Liberal ilkelerin ve kurumların hangi toplumsal gereksinmelere hizmet ettiğini ve benzer toplumsal gereksinmelerin sosyalist bir toplumda da devam edip etmeyeceğini ele alalım, bu açıdan bakılınca, liberalizmde korumaya değer bir şey varsa, bunun, siyasal otoritenin ele alınışında geçerli olan belli tutumlarla ilgili olduğu savunulabilir. Yasa egemenliği, sivil özgürlükler keyfi iktidara karşı denetim mekanizmaları buna örnek verilebilir." (30) Sosyalist sistemin çözülmesiyle birlikte "Gladio" türü devletin gizli örgütlenmelerinin açığa çıkması ve üstüne üstlük "İngilizce konuşulan" ülkelerin bu tür örgütlenmelerin merkezleri olduğunu açığa çıkarmıştır. Libya yurttaşlarının Britanya'da yargılaması isteklerinin , bundan başka; ABD yüksek mahkemesinin yargılamak üzere FBI ajanlarının bir başka ülkeden adam kaçırmasını yasal bulan kararından sonra bu önerme büsbütün geçersiz oluyor. Sosyalizmin liberalizmden öğrenebiliceği şeyler olduğunu bu gün idda etmek gerçekten çok kötü bir durum ortaya çıkarıyor. (Sosyalizmin çözülmesinde liberalizm etkin olmuştur.) Neyse ki bir hayli zaman önce yapılan önermelerdir bunlar. Şimdi yapılması gereken Wood'un bundan 7 yıl önce yaptığı önermenin tersi bir biçimde "liberal" yön ile "demokratik" yönün kaynaştığını söylemektir. Yedi yıl önce

yazılmış olsa da liberalizm konusunda yazılanlarda neden bu kadar ısrar var? Dikkatli bir okurun bunu farketmemesi olanaksız. Konu proletarya diktatörlüğü ve reel sosyalizm. Reel sosyalizm çözüldü, daha rahat tartışabileceğiz.

"Ralph Milliband'ın savunduğu gibi burjuva devletin (parçalanması) ve yerine başka bir devleti koyacaklarını -aslında buna mecbur olduklarını; burjuva devletin yıkılarak yerine devrimci bir devlet kurulmasının başlı başına (proletarya diktatörlüğü) anlamına gelmediğini, yani bu kavram özgün demokratik imalarını taşımaya devam ediyorsa, bunun söz konusu olmadığını, (yönlendirme) gereği ile (demokrasi) arasında devlet gücü ile halk gücü arasında ısrarla görmemezlikten gelinen bir gerilimin her zaman bulunduğunu, doğrudan doğruya dikkate almamışlardır." (31) Ralph Milliband'tan alıntıyla ne anlatılmak isteniliyor?Avrupalı yoldaşlarla dillerimiz farklılaşıyor mu? Başka bir anlamı yok. Proletarya ve diğer emekçilerin hak ve özgürlükleri ile burjuva demokrasisi arasında uzlaşmaz bir karşıtlık vardır. Bu hak ve özgürlükler sosyalizm mücadelesinin programında yer alır. Bu nedenledir ki asgari ve azami program ayrımı aşılmalıdır. Bu hak ve özgürlüklerin oluşturacağı kurumların ikili iktadar dışında, olağan dönemde oluşabileceğini beklemek yanılgıdır. Bir başka önemli yanılgı prolerya diktatörlügünün,proletaryanın yığınsal örgütlerinin üretim ilişkilerini denetlemesini dışlandığını dolaylı yoldan kabul edilmesidir. Tarihçi Carr "Bolşevik Devrimi" yapıtının 1.cildinde proletaryanın tarihsel ve toplumsal koşullarının getirdiği sınırlamadan kaynaklanan, emek sürecinin yönetimi ve denetimini yapamayacak kadar deneyimsiz olduğu vurgulanır. Lenin'i böyle çözümler. Pratiğe ilişkin bir sorundur, ancak Wood bunu teorik bir argüman olarak ortaya atar. Kabul edilebilir bir yaklaşım değildir.

SOSYALİZM

Dünya devrimi perspektifi ile sosyalist üretim ilişkilerinin kurulması arasında bir ilişki var. Marx, Engels ve Lenin'de dünya devrimi teorik bir argümandır. Lenin tarafından formüle edilen tek ülkede sosyalizm teorik bir formülasyon değil, pratiğin dayattığı bir zorunluluktur. Dünya devrimine büyüyebilecek bir soluklanma, gücü biriktirme dönemidir. Bu konuda "Sınıftan Kaçış"ta Wood açık bir düşünce geliştirmiyor. Kitabın genel havası tek ülkede sosyalizm perspektifi üzerine düşünceleri içeriyor.

Birden fazla emperyalist kutubu içeren "yeni dünya düzeni" nde kurulacak yeni bir sosyalist iktidar, dünya devrimine hızla büyümezse reel sosyalizmin karşılaştığı sorunların bazıları da bizim tarafımızdan çözüm bekliyor demektir. Dünya devrimine hızla büyümek karşılaşacağımız bazı sorunların sorun olmaktan çıkması demek olacaktır.

Wood'un sosyalizm ve devlet konusundaki önermeleri baz olarak lokal durumdaki sosyalizm söz konusu olunca önemlidir ve tartışılmalıdır. Önemi şurada: O, reel sosyalizm olarak da adlandırılan sosyalist sistemin çözülebilirliğini dillendirmiştir. Geçiçi de olsa lokal durumda kalmak, başka bir ifadeyle dünya devrimine büyüyebilmek için, araya bir güç biriktirme döneminin girmesi; sosyalist kuruculuk görevi üzerine şimdiden düşünmeye zorluyor bizi. Yetmiş yıllık sosyalist deneyim belli ölçülerde birikim oluşturmuş durumda.

Sosyalist üst yapı, yeni üretim ilişkilerinin de örgütleyicisidir. Üretim ilişkileri "Toplumsal güçlerin planlı olarak yönlendirilmesi, elbette yanlızca dar anlamdaki (ekonomik) planlamayı -yani üretim kotalarının vb. planlanmasını ifade etmez. (Ekonomik) yönde bir toplumsal ilişkidir ve toplumsal üretim ilişkilerin de (Planlama)sı gerekir. Dahası, (ekonomik) güç yani artı değer sağma gücü, tahakküm ve sömürü ilişkilerinin yeniden ortaya çıkmasını önleyecek kurumsal önlemleri kapsamalıdır." (32) Toplumsal üretim ilişkilerinin planlanması ve her düzeyde artan kurumsal siyasallaşma yerinde önermelerdir. Hiç bir devrimci sosyalistin gelişmiş kapitalist ülkelerdeki toplumsal iş bölümünü daha ileri boyutlarda yeniden üretilmesini savunacağını düşünemiyorum. Ancak dünya çapında kurulan sınıfsız toplumda "tahakküm ve zorlama ilişkisinden" kapitalizme geri dönülebileceği iddiası kabul edilemez. (Kurulan ilkel komünal toplum değil, komünizmdir. Unutuluyor.)

Sosyalist devletin sözcüğün gerçek anlamındaki devlet olmadığını biliyoruz. Hoş bu devletten geriye kalan hiç birkurum olmayacak mı? Toplumsal emek süreci insanların yaşaması için zorunlu olduğuna göre, onun yönetim ve denetimini de içeren kurumların olması mümkün. Burada sözü Wood'a bırakıyoruz: "...Sosyalist siyaset kuramı temsil, otorite ve bağımlılık olgularının doğurduğu sakıncaları dikkate almalıdır; bu olguların varlığının bile iktidarın kötüye kullanılması olasılığını yarattığı kavranmalıdır." (33) Bunun ötesi kapitalist restorasyon "Kamu iktidarı, el koyucular ile doğrudan üreticiler arasındaki farklılaşmanın kaynağı olabilir ve tarihsel olarak genellikle olmuştur. Başka şeylerin yanı sıra bu olasılığın da dikkate alınması gerekir." (34) Gorbaçovlu sosyalist siste-

min akibeti dillendiriliyor. Ancak burada tartışılması gereken iki nokta var. Planlama örgütü ve bunu yapan plancıların toplumsal gereksinmeleri konusundaki algılarında yanılmaları pekala mümkün. Bunu proletaryanın yığınsal siyasal örgütleriyle denetleyerek düzeltmesi de mümkün. Sovyet proletaryasının elinde kapilalist restorasyonu engelleyecek hiç bir aracı (içinden kemirilmiş olsa da) yok muydu? Elbette vardı. Denetime ait kurumların eksikliği ve yetersizliği öne sürülebilir. Haklılık payı var, ancak tepkisizliği açıklama gücü yok. Yalçın Küçük , "Sovyetler Birliğinde Sosyalizmin Çözülüşü" adlı çalışmasında sosyalist üretim ilişkilerinde bir parazit gibi varlığını devam ettiren emek-değer yasasının, çözülüş nedeni olduğunu inandırıcı bir biçimde ve bilimsel olarak ortaya çıkardı. Gorbaçov ve ekibinin emek-değer yasasını egemen bir yasa düzeyine yükseltmesi, proletarya tarafından sınıfsal çıkarlarının bir tehdit olarak algılanamadı. Emek-değer yasasının varlğını parazit bir biçimde devam ettiği koşullarda Wood'un eksikliğine işaret ettiği kurumlar olsaydı bile çözülüş engellenemezdi. "Eşek gibi çalışır, bey gibi yaşarım" bilincindeki bir proletaryanın kapitalist restorasyonun önünü kesebileceğini düşünmek safça bir dilek olmaktan öteye gidemedi.

Tek ülkede sosyalizmin kapitalizme dönüşün önünü kesebilecek güç ve kitlesel olarak yeni bir kimlik kazanmış proletarya ile mümkündür. Yeni bir kollektif kimlik olmadan yeni bir düzen kurulamayacağını ortaya çıktı. Bu konuda "Komünist Manifesto"da sosyalizmin üretici güçleri hakkında yazılanlar bir ipucu olabiliyor. Manifaktür döneminden başlayarak kollektif üretim gücü pahasına, ücretli emekçilerin kaybettikleri yetenekleri kazanmaya başlaması da toplumsal üretim ilişkilerinin planması ve emek-değer yasasının sınırlandırılması ile mümkündür. Emek-değer yasasını ortadan kaldırmak salt iradeye dayanıyor. Bu planlamayla, sürekli daraltılan pazar sorununun ötesinde; kafa ve kol emeği arasındaki ayırımın da ortadan kaldırılmasını da içeriyor. Bu bakış açısından bakılınca "iktidarın kötüye kullanılması" da anlamlı olamıyor.

Sınıfsal egemenliğin bittiği yerde devletin kendiliğinden ortadan kalkmayacağı önermesi tutarlıdır. Kent ve kır, kafa ve kol emeği arasındaki farkların ortadan kalkmasına kadar devletin varlığını devam ettireceğini de önerebiliriz. Son olarak Wood'un da söylediği gibi devlet konusunda kendimizi klasiklerle sınırladıramayız.

Alıntılar

(1) Sınıftan Kaçış, E.M. Wood, syf. 62
(2) Age. Syf. 177
(3) Age. syf. 80
(4) Yalçın Küçük, Türkiye Üzerine Tezler syf. 23
(5) Age.
(6) E. M. Wood, Sınıftan Kaçış, syf.124
(7) Age. syf. 81
(8) Age. syf.64
(9) Age. syf.115
(10) Age. syf.119
(11) Age. syf.156
(12) Age. syf.157
(13) Age. syf.79, Aristotales'ten Aktaran E.M.Wood
(14) Age. syf.174
(15) Age. syf.160
(16) Age. syf.173
(17) Tony Cliff, Rose Luxembourg, syf.87
(18) Age. syf.88
(19) Age. syf.88
(20)Yalçın Küçük, Türkiye Üzerine Tezler III, syf. 422
(21) E.M. Wood, Sınıftan Kaçış, syf. 168-169
(22) Age. syf.172
(23)Yalçın Küçük, Türkiye Üzerine Tezler III, syf.415
(24) E.M. Wood, Sınıftan Kaçış, syf. 173
(25) Yalçın Küçük, Türkiye Tezler III
(26) Age. syf.
(27) E.M.Wood, Sınıftan Kaçış, syf. 171
(28) Toplumsal Kurtuluş, sayı:40
(29) E.M.Wood, Sınıftan Kaçış, syf. 175
(30) Age. syf.179
(31) Age. syf.180
(32) Age. syf.183
(33) Age. syf.182
(34) Age. syf.182

İKİ SOSYALİZM

DOKSAN BİR yılı, dünyanın Ekim Devrimi'ne dar geldiği gerçeğini ortaya çıkardı.
BİR YIL sonra, doksan iki yılının sonunda, dünyanın sosyalizme muhtaç olduğu ortaya çıktı.
ÇIKIŞ , bir açıklayıştır. Artık iki sosyalizm olduğunu hükmetmek kaçınılmazdır. Birincisi, kapitalizmi ve tekeller düzenini terbiye eden sosyalizmdir. İkincisi, sınıfları, kapitalizmi ve tekeller düzenini ortadan kaldıran sosyalizmdir.
EKİM Devrimi tasfiye edilmiştir: Kapitalizm ve tekeller düzeni bütün pisliklerini, bütün acımasızlıklarını, bütün soysuzluklarını büyük bir korkusuzlukla sergilemiştir. Artık tekeller düzeninin olmazsa olmaz niteliklerinden birisi olan ırkçılık hoyratça hortlamıştır. Artık ahlaksızlıktan korkan kalmamıştır. Bireyin yükselişinde önemli bir aşama olan kapitalizmde ve izleyen tekeller düzeninde, Ekim Devrimi'nin tarih sahnesinden çekilmesinden sonra, insanın soysuzlaşmasının önü alınamaz olmuştur.
AZERBEYCAN bir örnektir. Hükümet başında, Emel Sayın hayranı ve Kürt olduğunu söylediği andan itibaren İbrahim Tatlıses'e hayranlığını nefrete çevirebilen bir cahil, bir Ankara uydusu ırkçı, vardır. Karşısında ise aynı ölçüde Tahran hayranı bir daha karanlık muhalefet lideri bulunmaktadır. Bu topraklardan sosyalizmin çekilmesi, en koyu ırkçılığa, en koyu dinciliğe kapı açmıştır.
TACİKİSKAN orta çağ karanlığını ve saray darbelerini sergilemektedir. Moskova'da Yeltsin, bu toprakların tanımadığı ölçüde bir ülke satıcısı rolündedir. Sosyalist insan yırtılmıştır ve yerinden fahişeler ve pezevenkler türemektedir.
BAĞRINDA gizlediklerine bakıldığında Ekim Devrimi'nin yıkılmayı hakettiğinden kuşku duymak zordur.
ANCAK, bir yıl içinde hem bunlar ortaya çıkmıştır ve hem de korkutarak terbiye eden etkisinden yoksun kaldığı sürece kapitalizmin ve tekeller düzeninin, kendi kendisiyle hoşnut bir yönetim kuramayacağı da belli olmaktadır.
KAPİTALİZM, sosyalizmin korkutuculuğunda terbiye olmaktadır.
TEKELLER düzenini planlayan, sosyalizm korkusu olmuştur.
SOSYALİZM ikidir.
İKİLİ olmak, yok olmanın da atomunu içermektedir.
EKİM Devrimi, devrimi sürdürmek yerine kapitalizmi tehditle terbiye etme yoluna geçtiği için tasfiye sürecine girmiştir. Terbiye edici sosyalizm, kendisini tasfiye eden dinamiklere sahiptir. Terbiye edici sosyalizm hep savunmada ve mutlak yok olma durumundadır.
SINIFLI düzene terbiye edici sosyalizm gerekmektedir ve bu sosyalizmin kendisini tasfiyeye hazır olması demektir.
SINIFSIZ toplum için kapitalizmi ve tekeller düzenini, sonuna kadar ortadan kaldırmaya yazgılı sosyalizm zorunludur. Bu sınıflılığın sonudur.
ORTAYA çıkmıştır ve açıklık getirmektedir.
SAYILARI üçe varan "legal" ve "sosyalist" partiler, bu düzeni terbiye etmeyi üstlenmiş çıkışlardır. Her üçü de düzenle, düzenin devleti ile kavga etmemeye dayalıdırlar. Burada turnusol kağıdı, devrimci Kürt hareketine yaklaşımdır; bunların üçü de, burada, devrimcilikten çok devlete yakındırlar.
DEVLET, için makbuldürler. Zaman içinde devlet açısından çekicilikleri daha da artacaktır. İlki, adını "İşçi" partisine çevireni, büyük bir abartmacılık içinde, çok kısa dönemli politikalarla bir uçtan diğerine zigzag çizmektedir. İkincisinin, "Birlik' olanının, içi geçmiştir. Üçüncüsü, "Türkiye" adını taşıyan ise, öğrenci derneği olarak ortaya çıkmaktadır. Her üçünün ortak çizgisi ise treni kaçırmış olmalarıdır.
TOPLUMDA hiç bir mücadelenin sahibi olmayan, hiç bir kavgayla özdeşleşmeyenlerin sosyalizm adına ortaya çıkmaları trajiktir.
HAPİS yatmak ise artık ağırlığını yitirmiştir. Unutmamak gerekir; bugün DİSK yönetimi ve bağlı sendikaların yönetiminde hapislik deneyimi olanlar çoktur. Sonuç değişmemektedir. Üstelik hapislik, devletle uyuşmanın ve anlaşmanın kılıfı da olabilmektedir. Önemli olan hapis yatmak değil, toplumda bir mücadelenin sahibi olmak, bunu hapiste ve sonrasında sürdürebilmektir. Terbiye edici partiler, bundan yoksundurlar.
DÜNYA ise kapitalizmi ve tekeller düzenini ortadan yoketmeye kararlı devrimci sosyalizme muhtaçtır.
ZAMAN ise hızlanmaktadır. Dünyanın sosyalizme ihtiyacının böylesine bir hızla ortaya çıkışı şaşırtıcıdır.
DEVRİMCİ sosyalizm aynı hızla çıkıp yayılmak durumundadır.